This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Slav 8230.3

Bound
JUL 17 1899

THE SLAVIC COLLECTION

Harvard College Library

GIFT OF

Archibald Cary Coolidge, Ph.D.
(Class of 1887.)

Received 1 July, 1895.

Miloš Obrenović, Knjaz' Serbii, ili,
éa za srpsku istoriju našega vremena

Vuk. Stefanović Karadžić

Budim 1828

Miloš Obrenović, the prince of Serb
r Materials for a history of Mode
Serbia

Vuk Stefanović Kara

Buda (ofen) 1828

(Serbo-Croatian)

7 Slav 8230.3

МИЛОШ ОБРЕНОВИЋ,

Князь Србији

КНЈЗЬ СЕРБІИ;

ИЛИ

ГРАЂА

ЗА

Српску Историју нашега времена.

Писао П. Бурковић. *Lehnhardt gest: Pest*

МИЛОШЪ ОБРЕНОВИЧЬ

КНИЗЪ СЕРБСКІЙ.

МИЛОШ ОБРЕНОВИЋ,

КНЕЗЬ СЕРБІИ;

или

ГРАЂА

за

Српску Историју нашега времена.

написао

Vuk Stefanović Karadžić.

Вук Стеф. Караџић,

Философије докшор, и учени друшшва: Санкшпешербургскога вољнога љубишеља Руске Словесносши, Краковскога, Тиримгско-Саксонскога за исшраживање ошач. спарине и Краљевско-Гешингскога член кореспонденш.

Milosch Obrenovitsch, Fürst von Serbien.

У БУДИМУ,

у шшампарији краљ. универс. Пешшанскога.

1828.

Slav 8230.3

Harvard College Library
Gift of
Archibald [illegible], Ph. D.
July 1, 1915.

Исторія не романъ, и міръ не садъ, гдѣ все должно быть пріятно: она изображаетъ дѣйствительный міръ.

Карамзин.

Budae die 15. Aprilis 1828.

Imprimatur.
Ioannes Vitkovits m. p.
graeci n. u. Ritus Par.
Budens. et Interim. Libr.
Illyric. ac Graec. R.

ВИСОКОРОДНИМ ГОСПОДАРИМА

ЈОВАНУ ОБРЕНОВИЋУ,

главноме кнезу наије Рудничке,

и

ЈЕФРЕМУ ОБРЕНОВИЋУ,

главноме кнезу наије Шабачке, Ваљевске и Београдске.

ВИСОКОРОДНИ ГОСПОДАРИ!

Будући да је ова књига и онако већ украшена именом ВАШЕГА свеплога и честитога брата, зато је нисам смео посветити ЊЕМУ, него је посвећујем ВАМА, који сте крила ЊЕГОВА.

Изволите милостиво примити ову књигу моју: у њој нема венаца, достојни свеплога и честитога брата ВА-

ШЕ-

ШЕГА; него је само цвеће, од кога ће МУ благодарно потомство шакове венце плести моћи.

ВАШ

у Будиму на Спасов дан 1828.

покорни слуга

Вук Стеф. Караџић

ПРЕДГОВОР.

Догађаје народа нашега слабо је кад рођени Србин описивао у оно време, кад су се догађали, него све после неколико стопина година. Тако су извори историје наше били свагда *приповедање* и *туђи писатељи*, који су описујући догађаје своји народа казали узгред што и о нашему! Сваки памешан човек може ласно видешти, колико су ови извори непоуздани, јер се догађаји *приповедањем* искваре и у ономе испом нарашшају, у коме су се догађали, а камо ли за неколике стопине година; а *туђи писатељи*, које из незнања, које из зависши, или из љубави к сво-

ме

ме народу, најславније и најзнатније догађаје изоставе или наопако опишу. Да не би наши потомци за то кривили нас, као ми што кривимо наше спаре, ја сам још одавно наумио, да опишем данашње преважне догађаје народа нашега у Србији, и да ји оставим потомству под именом: *Грађа за Српску историју нашега времена.*

По том радећи око тога разделио сам сав посао на *две књиге*. У *прву* књигу одредио сам догађаје од године 1765 (докле је покојни архимандрит *Раић* своју историју довео) до конца 1813, а у *другу* од почетка 1814 године амо у напредак. Но будући да ми различне смешње и опстојателства за сад не допуштају, да то

по све *по реду цело* издам на свет, зато сам из *прве* књиге мепнуо нешто у лањски (за годину 1827) и у овогодишњи (за годину 1828) мој забавник; *) а *другу* књигу, која је због новији догађаја за данашње читатеље најважнија, *готово* целу предајем сад ево благонаклоњеноме читатељу у руке с нужним прегледом најзнатнији догађаја из *прве* књиге.

Поред свију тегоба и сметњи, које сваки писатељ историје *живи* људи, својих земљака, другова и пријатеља, мора имати, ја опет по чистој саве-

спи

*) Ко је рад са свим да разуме ову књигу, онај мора најпре у поменутим забавницима читати *Географическо-Статистическо описаније Србије*, и *прву годину Српскога војевања на даље*.

сти могу казати, да, пишући ову књигу, никад нисам збацио с ума *истине*, која је у историји најглавнија ствар, ни *потомства*, за које се историја пише. И зато највише (да би сам се по могућству сачувао од пристрасшија) нисам шео ништи кога фалити ни кудити, него сам се само шрудио, да догађаје опишем просто, као што би Србин Србину приповедао, па читатељ сам нека суди, што је за фалу, што ли за куђење. Тако сам је дакле желео и шрудио се, свуда да кажем истину; а ако се противв те жеље и шруда буде што украло, то је било или из незнања, или по слабости људској.

У Будиму 3. Маија 1828.

ПРЕ-

ПРЕГЛЕД
НАЈЗНАТНИЈИ ДОГАЂАЈА
ИЗ
ПРВЕ КЊИГЕ.

Последњи догађај народа нашега у Србији Раић спомиње, како су Грци 1765 године укинули Српску патријаршију (као што је назначено у лањскоме мом забавнику на страни 114). Од тога времена до 1788 године живели су Серби под Турцима, од прилике, као што је казано у моме лањском забавнику од стране 78 до 120. Године 1788 на позивање Ћесара *Јосифа* II. устану на Турке, и сами Турке по Београдском пашалуку саперају у градове и попале вароши и паланке. Кад у том војска Турска навали у Србију, а Немачка још не стигла, онда се народ прости спа-

не предавати, а четобаше и знатнији војници побегну у Срем и у Банат (тада је *Прки Ђорђије* убио свога оца, *Петронију*, *) што није тео с њиме да бежи у Срем). Кад Немци по том пређу у Србију и подигну *Српски фрајкор*, под обрштером *Мијаљевићем*, многи и ондашњи Срби поспану капетани, н. п. *Радић Петровић*, из Левча изъ села Свиоковца, *Марјан Јовановић*, из Левча из села Ланишта, два брата (*Јован* и *Петар*) *Чардаклије*, од некуд с Арнаутске границе, *Дели-Ђорђије*; но од свију је ови био најзнатнији капетан *Кога*, изъ Левча из села Паљевца. Он је из најпре трговао свињама, па се на годину пред рат завади нешто с Турцима, и упсче у Банат; а у почетку рата пређе опет у Србију, и побуни народ против Турака; зато се у Србији, особито по доњим крајевима, онај рат и данашњи дан зове *Когина кра-*

*) Вели да се зато звао *Петровић* (место *Петронијћ*), што људи не знаду ни за какво свето *Петронија*, па мисле, да је то извргнуто од *Петар*.

крајина. Кад су Турци продрли у Банат, он је с неколико стотина својих фрајкера чувао Дунав више Пореча (из Немачке стране према Доброј). Дошавши Турци у Пореч, поручивали су му, да се уклони с пута, додајући, да је војска Немачка утекла к Темишвару, а он сам не може се упрети царској сили; но он то није хтео да верује и да послуша, него, уздајући се у своју јојакошњу срећу, и мислећи, како стану пушке пуцати, да ће му војска Немачка (за коју је знао, да је негде близу било) доћи у помоћ, с неколико стотина људи дочека Турску силу. Док су се једни Турци с њим шукли, други зађу, те га отколе, и с оне стране, од куд је мислио, да ће му доћи Немачка војска у помоћ, ударе Турски пешаци. После дугога и страшнога боја и јуришања уваше Турци Кочу жива са шездесет фрајкора (а остали сви изгину), и одведу ји на Текије (према Ршави), те ји онде понабијају на коље.

Како су Немци 1791 године начинили с Турцима мир; како су баше

1801 године убиле Аџи-Мустај-пашу; како су Срби по том, у почетку године 1804, устали на даије, и докле су ше године дошли; то је све описано у овогодишњему мом забавнику, од стране 136 до 221.

Како су Срби с Бећир-пашом мир начинили, онако им је и трајао. Српске се старешине одма по Божићу (1805 године) стану купити око Београда, као ђоја да се договарају с Турцима, а управо да ји чувају и да гледају каку штету да им чине. Српски посланици из Русије донесу (у почетку месеца Фебруарија) повољне гласове. По том се учини у Остружњици скупштина, на којој се изберу нови посланици (опет Чардаклија, и Стефан Живковић и попа из Шопића) и опреме у Цариград, да ишту, да Срби Турскоме цару плаћају одсеком у име свију дација, а у земљи сами да суде и да управљају, и још за поуздану тврђу да им се даду и градови. У том Кара-Ђорђије очисти и наију Пожешку од Турака, а Јаков Ненадовић и Милан Обреновић опколе Ужице,

жице, које им се преда као и Шабац и Смедерево; око Сокола такођер се поставе страже. И тако устане сав Београдски пашалук.

Турци се у Цариграду на искање Српско расрде, па им посланике метну под стражу, а Нишкоме се паши, Афису, заповеди, да иде с војском у Београд, и да гледа од народа оружје да покупи. Живковић се некако излаже изъ Цариграда, као ћоја да каже народу, да се не противе Афис-паши; но он, дошавши у Србију, каже старешинама, како јесте, а народ прости превари, да Афис-паша иде против царске воље, и да су њега из Цариграда запо послали напред, да то каже народу, и да гледају, да не пуштају Афис-паше међу се. У почетку месеца Августа удари Афис-паша са двадесет иљада војске, но Срби, преправљени, дочекају га на Иванковцу, између Параћина и Ћуприје, те га тако разбију и узбију на прат, да у Нишу од жалости и срамоте умре на прчац. По том Срби учине у Борку скупштину

и

и поставе *сенат*, који се из почетка звао *синод* или *скупштина*, а на печату је имао натпис: „*Правителствующій Совѣтъ Сербскій.*“ У сенату је свака наија имала по једнога свог сенатора, кога је она сама избирала. Сенат је најпре био у манастиру Вољавчи, по том се премести у Боговађу.

На свршетку ове (1805) године убије некакав Турчин у Смедереву Ђушу Вулићевића, старешину наије Смедеревске; зато Срби опколе Смедерево на ново, и пошто им се преда, зликовце Турке испрате низ Дунав, мајсторе оставе у њиовим кућама без оружја, а у граду они поставе страже, и у њега пренесу сенат из Боговађе. Сад се поквари пријатељство с Гушанцем; Ужичани се и Шапчани поплаше, и на ново се затворе у градове. Срби пак одма по Божићу (1806 године), опколивши на ново Београд и Шабац и Ужице, ударе на све стране у напредак извѣн пашалука Београдскога: Миленко Стојковић завлада Поречем, Петар Добрињац

брињац истера Турке из Параћина и из Ражња и Алексинца, Младен Миловановић освоји Крушевац и учини границу Јастрепцем, Радич Петровић и Милан Обреновић пређу у наију Новопазарску и у Стари Вла. Сад се отвори прави рат с Турцима. Турски цар заповеди Скадарскоме паши, Ибраиму, и Босанскоме паши, Бећиру, да покоре Србију. Ибраим-паша дође на пролеће у Ниш са четрдесет и пет иљада војске, а Босански паша готово с толико на Дрину. Срби против Ибраим-паше закопају Делиград на десном брегу Мораве између Ражња и Алексинца, а против Бошњака се упру на Мишару; и на оба краја одрже се рабро. Овога лета у бојевима око Дрине изиђу на глас нове војводе и јунаци: *Стојан Чупић*, *Милош* (*Стоићевић*) *Поцерац*, *Милош Обреновић*, *Петар* (*Николајевић*) *Молер*, *Лазар Мутап*, прота (Никола) *Смиљаник*, и *Цинцар Јанко*.

Кад Турци виде, да се Срби тако држе, а с друге се опет стране прикучује рат с Русима, они поруче Црном Ђорђију,

да

да пошаље неколика човека у Цариград заради мира, и да ће им се дати, што год за право нађу. Црни Ђорђије пошаље *Петра Ичка*, бившега негда Турског толмача код некакога елчије у Европи (чини ми се у Берлину), и још два кнеза, те, које с помоћу ондашњи Турски општојатељства, које с помоћу Ичкови пријатеља и знања Турски обичаја и политике, *уговоре* мир, да Срби плаћају Турскоме цару у име свију дација иљаду и осам стотина кеса на годину (као што су онда грошеви ишли око 500,000, а као што сад иду једва 360,000 форинти у сребру), и у Београду да седи царски муасил (комендат) са сто и педесет Турака; а они сами између себе да суде и уређују, како им драго. Турци ово лашно *обреку* и муасила пошаљу у Смедерево, али ферманом *потврдити* врло су се накањивали; које за то, које за друге различне узроке, од овога мира не буде ништа, него се опет отвори рат, у коме Срби посташу Руски *сојузници*. Срби 30 Новембрија узму Београдску варош на ју-

риш,

риш, а у почетку 1807 године напера Гушанца, глад, те им и град преда, а он са својима отиде низ Дунав. Пошто се преда Београд, преда се и Шабац. Срби у обадва ова места учине од Турака присна јада. По том Српске старешине отправе посланике (Петра Чардаклију, Аврама Лукића, сенатора наије Пожешке, и сенатскога секретара Јеремију Гагића) у Карабогданску, те доведу у Београд Рускога дјејствитељнога статског совјетника *Константина Константиновића Родофиникина*, које ради различни договора, које (и највише) да би се народ ослободио и о покровитељству Руском уверио.

У почетку пролећа Јаков Ненадовић изиђе у Јадар, те опет подигне Јадране и Рађевце, и закопа шанчеве у Лозници и на Јагодњи (у Рађевини) пропив Бошњака; по том је узалуд огледао неколика пута, да подигне и Босанске Србе. Милан Обреновић опколи и освоји Ужице. Миленко Стојковић пређе из Пореча у Крајину, те се у-

лого-

логори на Шпубику, а кад га онде опколе све војске Турске, које су око Видина пропив Руса спајале, дође му од озго Кара-Ђорђије, а из Караулашке Руски генерал-мајор *Исаијев* у помоћ, пе се шу први пут састнану Срби с Русима, и разбивши Турке срећно, опколе Негопин; но по шом се опет Исаијев под јесен врати на леву страну Дунава, а Миленко преко планине к Пореч у. На Дрини су овога лепа Бошњацима и Французи помагали, али се Срби одрже, пром да изгубе неколико знашни људи, и сам се Јаков врло рани у ногу; на Делиграду је већ лакше било, јер је главна Турска сила морала пропив Руса ићи.

Прошавше године Јанко Капић и Васа Чарапић погину (први узбијајући Бошњаке, а други узимајући Београд), а Јаков мало ослаби; шако Кара-Ђорђије остане прави господар, и спане се пошписивати *верховни вожд*. Сенаш је истина све већу и већу власш добијао, али опеш пропив Кара-Ђорђијне воље ништа није смео говорипи ни чинипи.

нипи. Ове је године војска Српска била већ доста уредна. Истина да је било неколико велики спарешина, који су по неколике наије *посвајали*, али је опет свака наија имала свога *команда-та*, свака кнежина војводу, сваки срез великог, а свако село малог буљубашу. Знало се, колико која наија, кнежина, срез и село може имати војника. Свако је село имало неколико одређени људи с коњма, који су (два пут у недељи дана) војницима од њиови кућа носили рану, макар они где били, н. п. из наије Грочанске у Лозницу или у Дели-град (ови су се људи звали *коморције*, а њиови товари *коморе*). Спарешине су мораље у шанчевима држати по нешто ране, ако би Турци на неко време пресекли пут коморама. Већари и тобџије имали су одређену плату и рану. Топова је било доста по шанчевима где је год требало. Сваки је војник имао дугу пушку, а многи и по два пиштоља (или барем један) и велики нож; сенаш је набављао барут и олово, те су се фишеци, као и кремење, војсци

уред-

уредно раздавали. Свака је кнежина имала по неколико гвоздени лопата ради копања шанчева.

За годину 1808 учине Руси премирје и за Србију; зато се место војевања стане којешта уређивати по земљи. Још како је Београд узет, сенат је у њега пренешен из Смедерева, и потпуњен сенаторима из новодобијени наија. Он стане одма издавати различне уредбе, н. п. за новце (како ће ићи), за попове (по колико ће им се плаћати за њихове службе) за десетке (да се скупљају у градове и у шанчеве) и т. д. Да би судови били уреднији, а војводе да би се само о војсци спарале, постави се у свакој наији *магистрат* од три човека (председника, присједатеља и секретара) а у сваком селу по два кмета. Мале се школе у Београду умноже, особито за покрштену Турад, и подигне се *велика школа*, какове Срби пре нигда нигде нису имали (ниши је данас где имају). Пограде се *барутане* на неколико места; стане се копати олово; почну се у Бе-

огра-

ограду лили *звона*, па и *топови*. Да би се каса обогатила, одреде се људи, да продају Турске миљкове по Београду и по другим местима. Поред тога се једнако преправљало за рат, и војска се стане учити ексерциру по Европски. — Истина да ова нова Српска држава у овој години још није била најпространија, али је била у највећој сили и цвету и у надежди за напредак; но у само то време сејало се већ семе за будућу несрећу. Кара-Ђорђије и Младен Миловановић (по правди само сенатор наије Крагујевачке, али с помоћу своје речитости и богатства готово господар од сената и даија у Београду) завадс се с Родофиникиним; а на Кара-Ђорђија устану готово све веће старешине, да му сенатом ограниче власт.

Кад у почетку пролећа 1809 године изиђе време премирју, Срби, преправљени као никад до сад, ударе на Турке са свом силом на четири стране: кнез Сима Марковић (место Јакова, који је од ране још рамао) преко

Дри-

Дрине, да побуни Босну; Милоје Петровић на Ниш; Миленко Стојковић низ Дунав, да се саставе с Русима; а Кара-Ђорђије и Милан Обреновић на Сеницу, да се саставе с Црногорцима и да одвоје Босну од Цариграда. Војске ове на три стране поступе срећно у напредак: преко Дрине испод Зворника опколе Јању и Бељину, а више Зворника Сребрницу и Вишеград, и узме Босанске планине на обе стране; Миленко, начинивши на Текији шанац пропив Адакале, пређе преко Мироча, те освоји Брзу паланку, и састављи се с Русима, опколе Кладово; Кара-Ђорђије, разбивши на Суводолу силнога Пећког пашу, освоји Сеницу на јуриш, и преко Васојевића и Дробњака састави се с Црногорцима, по том опколи Нови пазар и варош узме на јуриш, а Турци се затворе у град. Но од Ниша се догоди несрећа, која то све поквари. Војска се на овом крају подигне из Делиграда к Нишу, и најближи шанац начини на Каменици (по сата од Ниша), а чете опиду чак иза Ниша. Ру-

си

си се, ваља да због болести и смрти фелдмаршала кнеза *Прозоровскога*, задрже, те не пређу одма преко Дунава; зато сва Турска сила, која је по Бугарској против Руса стајала, нагрне к Нишу против Срба. А још на већу несрећу новопостављени комендат, Милоје Петровић, и дојакошњи на овоме крају комендат, Пепар Добрињац, не само што нису били у љубави и у договору, него се уза њи и остале све поглавице разделе на две стране. Један дан, баш кад је Пепар с коњицима био отишао на Гургусовац, ударе Турци са свом силом на Српски шанац на Каменици, у коме је било око три иљаде људи, и што понајвише из Ресаве. Управо је сад тешко пресудити, или Српски војници из други шанчева овима без коњика нису могли помоћи, или Милоје није тео, да им се помогне; еле су они гледали, како Турци на ове јуришају и ови се бране. Кад Турци својим мртвацима напуне ендеке, и живи преко мртви навале у шанац, и стану се клати и чупати са Србима,

онда

онда комендат од шанца, Ресавски кнез *Стефан Синђелић*, потегне из пиштоља, те запали џебану, и с млогим Турцима и с оно Срба, што је још било око њега, одлети у ваздух. Тако пропадне овај сав шанац, осим неко десетак људи, који су се међу Турке умешали и остали. Кад то виде Срби из други шанчева, они оставе и шанчеве и топове, па побегну к Делиграду, а Турци се наклоне за њима, те и од њи млоге побију и расперају. Зато се и Кара-Ђорђије и кнез Сима и Миленко измакну за своје пређашње границе, па онде оставе само граничне наије да чувају, а они с осталом војском потрче к Делиграду. Но при свему томе Срби оставе Делиград (прва војска Српска које изгинула, које се поплашила и разбегла, а Турака се скупило око осамдесет иљада, па узели ма), и пусте Турке десном страном Мораве на Дунаво, а они се на левој страни утврде, и једва ји уставе. Тада опиде Родофиникин с Петром Добриљцем и са сенаџором наије Пожаревачке, Јованом

Про-

Пропићем, из Београда у Панчево, и оданде у Каравлашку. У пом, Српском срећом, кнез *Бакратион*, примивши главну команду по смрти кнеза Прозоровскога, удари с војском преко Дунава у Бугарску, ше се Турци врашше на праг, и Срби опеш отиду у Делиград. И шако Срби после толике шшешше у људма, и што је низ Мораву све поарашо и попаљено, једва ове године остану у лањским границама. Сад се развију плетке (интриге) и међусобна протеривања, бацајући кривицу један на другога. Јаков пред Божић доведе у Београд на скупшшину преко шесш сшошина људи из Ваљевске наије, ше испера из сенаша Младена, наруши дојакошњи сенаш, оппуспивши млоге сенашоре, као да им се нема чим плаћашти, и он се начини први у сенашу; Милоје се избаци из службе и испера се из Београда у Оспружњицу; Миленко Сшојковић, Милан Обреновић и Аџи-Меленшије (архимандрит манасшира Раче и комендаш наије Сокоске) изберу се да иду као посланици у Каравлашку у

Руски главни квартир, да гледају у напредак за срећу народну, а особито да ишту што војске Руске у Србију. Миленко, опишавши у Пореч, пошаље у Каравлашку другога место себе, а он се онде с бећарима запвори пропив сенапа и Црнога Ђорђија; но кад му нестане новаца, и бећари се стану пропив њега бунити, онда се опет помири са сенатом и с Црним Ђорђијем.

Године 1810 одреди главнокомандујући, граф *Каменски*, генерал-мајора графа *Цуката* с неколике иљаде Руске војске да пређе у Србију; зато и Срби с подоста војске дођу на Дунав ниже Брзе паланке, те га срешну, и по том сви заједно протерају Турке с Праова, освоје Негопин, Брзу паланку, Брегово и Кладово, и околе Адакале, из Српске и из Влашке стране. На другим крајевима није било ни спомена од ступања у напредак, него се само гледало, да се одржи на дојакошњим местима; а најстрашније је било од Ниша, на коме се крају лањска несрећа још јавно познавала. Кад *Рушик* (*Хуршид*) - паша

под

под јесен навали опет да продре низ Мораву, граф Цукато пошаље полковника графа *Орурка* с Руском војском Србима у помоћ, те Турке на Варварину славно разбију и узбију у Ниш. Тада је граф Орурк идући уз Тимок к Србима отео од Турака Бању (која је још од 1807 године била у Срба, па је лане после пропасти на Каменици и Делиграду морали оставити Турцима), а враћајући се на праг Гургусовац, и обоје предао Србима.

Ове су године Срби имали под својом владом целу Србију уз дуж, од *Дрине* до Тимока (и још преко Тимока комадић Бугарске иза Гургусовца до некаки планина). Остале границе, од јужне стране, не могу се за сад *извесно* назначити. Од Нишке је стране била граница реком Топоницом (око три сата до Ниша), иза Крушевца планином Јастрепцем, из Јастрепца планинама у Ибар, па уз Ибар готово до Новог пазара; од Сенице планином Голијом, па доле (иза Ужица) Златибором и Ивицом у Дрину.

 Ми-

Милан Обреновић врло је из почетка држао страну Црном Ђорђију, али се ове године мало помало сложи с другима и постане његов највећи противник. Он је ово лето био у Крајини код графа Цукала; пред јесен отиде с графом Орурком на Варварин и оданде кући у Брусницу; по том се опет врати у Крајину, и оданде отиде у Букреш у главни Руски кваршир, да гледа барем један полк Руске војске да доведе у Београд. Из Букреша пошаље он Кара-Ђорђију свога секретара, Лазара Воиновића, као курира с писмима. Воиновић искаже Кара-Ђорђију све пореду, што је знао, да Милан, у договору с Миленком и с Петром и с многима другим, противи њега ради и мисли. Пошто се Воиновић врати с писмима од Кара-Ђорђија и дође к Милану у Букреш, Милан се на скоро по том разболи и умре (на концу године 1810); за то су сви Миланови пријатељи, и сами његови момци, који су око њега били, мислили и говорили, да је Кара-Ђорђије

ђије Воиновића наговорио и поткупио, ше је он отровао Милана.

Главнокомандујући на прошенија Српски посланика одреди у Београд *Нејгилотски пјехотни полк*, и по смрти Милановој пошаље га у Србију.

Црни је Ђорђије све знао, шта су наумили Миленко, Петар, Јаков, Вуица Вулићевић (брат убијеног у Смедереву Ђуше) и Лука Лазаревић, и уз њи друге гдекоје мање старешине; зашо, да би ове велике старешине, од који су гдекоји по неколике наије имали под собом, ослабио, а мање војводе да би на своју страну добио и прошив њи употребити могао, уреди на скупштини у почешку 1811 године: 1) да су све војводе једнаке, и ни један ни кога другога да не слуша, осим сената и верховнога вожда, или од њи (у време рата) постављенога комендаша; 2) Јаков Ненадовић, Миленко Стојковић, Петар Добрињац и кнез Сима Марковић да оставе своје наије, (које су сад раздељене на млоге војводе), и да иду у се-

нат;

нан; 3) у напредак да буде у сенату само шест сенатора: а) *попечитељ војени дјела* (Младен Миловановић); б) *попечитељ иностранн дјела* (Миленко Стојковић); в) *попечитељ внутрењи дјела* (Јаков Ненадовић); г) *попечитељ судејски дјела* (Петар Добрињац); д) *попечитељ народне касе* (кнез Сима Марковић); ђ) *попечитељ духовни дјела и народнога просвјештенија* (Доситије Обрадовић); 4) од неколико дојакошњи сенатора начини се *велики народни суд*, у коме ће председник бити попечитељ судејски дјела; 5) ко не пристане на ову уредбу, онај да се испера из земље.— Миленко и Петар, очекујући поменути полк Руске војске (без које нису шели у Београд доћи), задрже се, ше не спитну на ову скупштину; Јаков дође до Палежа, пак онде, разумевши, да они не ће спићи, учини се болестан, а на скупштину пошаље свог сина. Кара-Ђорђије пак, свршивши, што је шео, одма заповеди војводама, да иду сваки на своје место, да ји онде не би застао Миленко и Петар,

шар, који су се с Руском војском већ били прикучили. Миленко и Пешар дознали су још у путу, шта је свршено на скупштини; зато, како дођу у Београд, навале, да ту уредбу покваре, Младена и Југовића са свим да истерају из народни послова, и по том Кара-Ђорђију власи да ограниче; али за тај посао они нису имали са собом никаке друге војске, осим Ајдук-Вељка са седамдесет бећара. Кад они дођу у Београд, дође истина и Јаков, но он, које што је међу тим узео Младенову кћер за сина, које што му ни месно у сенату није било са свим неповољно, а син му опет војвода постављен, удари на праг. Вељку Кара-Ђорђије поклони неколике стопице дуката и војводску диплому, па изнесу некако лажљиво писмо, као да су Турци ударили на Бању, те га оправе из Београда на границу, а Миленко и Пешар остану само с неколико слугу. Сад је Кара-Ђорђијна брига само још била, да дозна, да ли управитељ Рускога полка; полковник *Балла*, с којим је Миленко

у

у једној кући седио, не ће помагати Миленку и Пепру. Један дан позове Младен на ручак и Кара-Ђорђија и Баллу (са свима Руским официрима) и Миленка и Пепра. После ручка, пред саму ноћ, отпрате сви Баллу и Миленка на њиов конак, па се онде сваде Кара-Ђорђије и Миленко, и Кара-Ђорђије повиче на момке, да отпашу Миленку сабљу, па да га запворе. Кад Балла стане молити Кара-Ђорђија, да то не чини, онда Кара-Ђорђије скине капу, па закуне Баллу лебом наревијем, да му каже, *јели он дошао, да брани Миленка од њега.* Балла му на то одговори, *да он нити је дошао да брани Миленка од њега, ни њега од Миленка, него га је његов старији послао у помоћ народу Српскоме против Турака, а под његову* (Кара-Ђорђијину) *заповест.* Сад је Кара-Ђорђије на коњу. Он благодари Балли како је најлепше знао, и пође да га пољуби у руку место цара, но Балла му не дадне руке, него се пољубе у образ; по том оспави Миленка на миру. Су-

тра дан пошаљу се и Миленку и Петру сенаторске дипломе с потписом сенатским и Кара-Ђорђијним; а кад ји они тај исти дан после подне врате на праг с писменим одговором, да на шо не пристају, него, ако не могу остати у њиовим дојакошњим службама, а они ће ићи у њиова села (где су се родили), па ће онамо живити као и остали људи, други дан им се одма пошљу сентенције, да се изгоне из земље, и да могу поћи, куд они оће, и узети са собом све своје, што се год може понети. Кад они по том кажу, да оће у Карапанку, онда ји Срби и Козаци отпрате поред Пореча и Кладова (одакле узму своје фамилије и ствари) и испрате преко Дунава.

Овога лета (1811) Срби су држали своје границе против Турака као и до сад, и осим бојева око Дрине и Деліграда тукли су се с Русима заједно око самога Видина; а Нејшлошки полк није ишао никуд из Шапца и из Београда. Кад Руси овога лета притесне врло Турке доле око Дунава, онда двор Турски

ски (може бити по наговору Француске) понуди Црнога Ђорђија преко Рушић-паше, који се тада у Нишу налазио, да се умири с Турцима, а Турски ће цар дати Србији права, као што има Каравлашка и Карабогданска, и он ће остати кнез (бег) у њој; за тврђу и постојанство овога мира писао је Рушић-паша, да ће бити јемац Наполеон, ако ли Србима он није по вољи, а они нека изберу коју ће Европску државу, осим Русије, с којом су Турци тада рат имали. Црни Ђорђије ово писмо Рушић-пашино пошаље у главни Руски квартир, и, добивши отуд одговор, отпише Рушић-паши, да он сад већ не може начинити мира за Србију, него како два цара (Руски и Турски) сврше, онако ће бити.

Године 1812 начине Руси с Турцима у Букрешу мир, у коме се за Србе учини, да им Турски цар опрости, а они њему да се предаду, шанчеве по крајини да сруше, топове и остале војничке справи да свуку у градове и Турцима да предаду; а они између себе са-

ми

ми да суде и Турцима одсеком да плаћају. Но колико ће Срби Турцима плаћати, и како ће они даље између себе живети, што се не прекине на миру, него остане, да Срби и Турци особито сврше. *) Зато Црни Брђије не исте годи-

*) Овога мира VIII. члан о Србима од речи до речи овако каже: „Сообразно тому, что по„становлено четвертою статьею предвари„тельныхъ пунктовъ, хотя и нѣтъ никако„го сомнѣнія, что Блистательная Порта по „правиламъ своимъ употребитъ снисхожденіе „и великодушіе простивъ народа Сербскаго, какъ „издревле подданнаго сей Державѣ и данъ ей „платящаго, однакожъ взирая на участіе, какое „Сербы принимали въ дѣйствіяхъ сей войны, „признано за приличное постановить нарочныя условія о ихъ безопасности. Въ слѣд„ствіе чего Блистательная Порта даруетъ „Сербамъ прощеніе и общую амнистію, и они „никоимъ образомъ не могутъ быть обезпокоиваемы за прошедшія ихъ дѣянія. — Крѣпости, какія могли они построить по слу„чаю войны въ земляхъ, ими обитаемыхъ, „и коихъ тамъ совсѣмъ не было прежде, бу„дутъ, такъ какъ оныя для будущаго време„ни безполезны, разрушены, и Блистательная Порта вступитъ во владѣніе по прежнему всѣми крѣпостями, палангами и другими укрѣпленными мѣстами всегда суще„ствую-

године у јесен, после скупштине у манастиру Враћевшници, пошаље посланике у Цариград. Но док ови Српски посланици спигну у Софију, Французи Турску полипику окрену са свим друкчије, велики везир дојакошњи збаци се, а Рушић-паша постане на његово место, и прође из Ниша у Шумљу. Тако Српски посланици дођу од Рушић-

---

„ствующими, съ артиллеріею, военными при-
„пасами и другими предметами и военными
„снадобьями, и она шамъ учредишъ гарнизо-
„мы по своему благоусмотрѣнію. Но дабы
„сіи гарнизоны не дѣлали Сербамъ никакихъ
„притѣсненій въ противность правъ, под-
„данным принадлежащихъ; що Блисшашельс-
„кая Порша, движимая чувсшвіемъ милосер-
„дія, примешъ на сей конецъ съ народомъ Серб-
„скимъ мѣры, нужныя для его безопасносши.
„Она даруешъ Сербамъ, по ихъ прозьбамъ,
„шѣ самыя выгоды, коими пользуюшся под-
„данные ея осшроковъ Архипелажскихъ и
„другихъ мѣсшъ, и дасшъ имъ возчувсшво-
„ваніе дѣйсшвіе великодушія ея, предосша-
„вивъ имъ самымъ управленіе внушреннихъ
„дѣлъ ихъ, опредѣливъ мѣру ихъ подашей,
„получая оныя изъ собсшвенныхъ ихъ рукъ,
„и она распорядишъ наконецъ всѣми сими
„предмешами обще съ народомъ Сербскимъ.“

шић-паше из Ниша опет Рушић-паши у Шумљу. Рушић-паша ји пошље у Цариград; но онамо ји нико није тео ни погледати, него ји опет враће к Рушић-паши у Шумљу, где дођу онај исти дан, кад је Рушић-паша посекао кнеза Муруза и још једнога Турског дипломатика, који су мир с Русима у Букрешу закључили. У Нишу је био Рушић-паша Српске посланике доста добро примио; али сад окренуо и он другу, и каже им управо, да Турци не могу са Србима на ново мира правити, већ нека положе оружје и нека се предаду, као што су Руси за њи свршили; а за остало је после ласно. Уз то им још дода, да то већ није његов посао, него да је одређена особита комисија, која ће тога ради скоро доћи у Ниш, куда и они ваља да иду. Кад дођу у Ниш к Челеби-ефендији, као тога ради одређеноме дипломатику из Цариграда, он им каже оно исто, што и Рушић-паша; онда се они враће у Србију, да кажу, шта ишту Турци. По том Црни Ђорђије о новом лету

(1813 године) сазове у Београд све војводе на скупштину, те се изберу други посланици (*Јефто Савић*, иначе *Чотрић* —, бивши сенатор наије Зворничке, *Живко Константиновић*, војвода Кладовски, *Илија Барјактаровић*, војвода Параћински, и *Гаврило Николајевић*, секретар великога суда народног), и пошаљу у Ниш к Челеби-ефендији. Ови су посланици Српски у име народа искали од Турскога цара, преко Челеби-ефендије и њему подручне комисије, ово:

1) Да Српска влада остане до они места, на којима су онда Српске страже стајале.

2) Да Турски цар призна Црнога Ђорђија за кнеза или бега од Србије, и да га потврди ферманом.

3) Да Турски цар потврди ферманом Српски сенат, који ће управљати земљом и народом.

А они су за то обрицали Турскоме цару:

1) Да ће му бити покорни и верни.

2) Да ће, за знак да је земља царева, примити у Београд царскога муасила и-

ли

ли пашу с онолико Турака, колико се онде сад уговори.

3) Да ће уредно цару плаћати на годину одсеком, колико се сад одреди, и да ће те новце, по царској вољи, или давати у Београду одређеноме царском чиновнику, или ји сами слати управо у Цариград.

4) Да ће они, ако би кад Турски цар имао рат с каком државом, помагати бранити своју земљу с онолико војске, колико се сад уговори, и да ће свагда у таким догађајима бити цару верни.

5) Да ће Царске градове, као највеће његово добро, они чувати; а у рату ако ји сами не би могли бранити, онда ће искати помоћи од цара. Што се пак тиче градскога поправљања и други прошкова, то сад да се одреди, или ће бити на Српски рачун, или на царски.

Турци су пак искали:

1) Да се сви шанчеви по Србији сруше, топови да се свезу у градове и предаду Турцима, а народ не само да преда Турцима оружје, него и аџове и рапове.

2) Да се Турци опет населе у градове и у вароши и паланке, и да им се врати све, што је њихово било, као н. п. њиве, воћњаци, куће, воденице и т. д.

3) Да Срби остану царева раја, као и пре што су били, и по земљи да се поставе Турски судови и остале управе, као и пре што је било; а ко то не би могао или тео поднети, онај нека иде из Србије куд му драго.

Кад обе стране покажу ова своја искања и виде, да су тако раздалеко, онда се Српски посланици врате у Србију, да кажу Црноме Ђорђију, шта Турци иштy, а Челеби-ефендија обрече, да ће и он јавити цару, шта Срби иштy.

У том су се Турци једнако преправљали к рату, зато се Турска комисија премести из Ниша, као с границе, у Софију, одакле Челеби-ефендија опет пише Црноме Ђорђију у месецу Маију (1813), да још један пут пошаље посланике у Софију.

Видећи Срби како се Турци спрашно преправљају к рату, и закључујући

из тога, да не мисле ништа попустити, они сва своја пређашња искања саставе у два члана, и оправе ји по оним истим посланицима у Софију. Чланови су ови били:

1) Да им се не узима ситно оружје, то јест: дуге пушке, пиштољи и ножеви (велики), које су они свагда под Турском владом носили.

2) Да се исперани из Србије Турци више у њу не враћају са женама и с децом, а у Београд ће примити пашу с одређеним бројем војске, која ће се с договором пашиним разделити и по другим градовима. — А за остало све Срби кажу, да ће се наместити и уредити.

Турци ни сад не попусте ништа од онога, што су пре казали; али опет обреку, да ће Србима одговорити док јаве у Цариград. Тако се Српски посланици опет врате у Србију.

Турци су с овим договарањем гледали само да распегну време док се боље спреме, и док виде, шта ће бити у Германији од Наполеона, који ји је једнако подбуњивао, да покоре Србе и да

ударе на Аустрију, да она не би могла помагати Русима и Праизима пропив њега.

И Срби су се једнако преправљали за рат. Од свега је најзнатније, што је Кара-Ђорђије био навалио, да се покваре сви шанчеви по граници, и да се оставе сви крајеви до планина (тако и само Кладово и Негопин), па да се војска повуче у планине, и тако да се чекају Турци. Но Младен, може бити жалећи своји воденица по Црној реци и Брзе паланке, коју је био купио, одвратио га од тога. По том Младен, као попечитељ војнички дела, у почетку пролећа обиђе сву границу, и где нађе, да је потребно, погради још нове шанчеве. Срби су знали, да ће главна Турска сила ударити са три стране, то јест: од Ниша на Делиград, од Босне на Дрину, и од Видина на Негопин; тако и они своје војске највише поставе на те три стране. На Делиграду је имао Младен око 10 — 12,000 људи, кнез Сима Марковић на Дрини опет толико, а Вељко у Крајини око 3000;

Кара-

Кара-Ђорђије се одреди са 4—5ооо људи да стоји у Јагодини (као у резерви), да би могао дати помоћ, где буде најнужније. По осталим је граничним шанчевима било где 1ооо, где мање, где више људи. Кад се већ види, да ће Турци ударити, Кара-Ђорђије разаслье прокламације по свим логорима и шанчевима, у којима се особито трудио уверити народ (по обичају прије година), да се сад не војује против цара, него само против јањичара и други којекаки зликоваца, који цара не слушају.

Спремивши се Турци са свим да помогну Наполеону, у почетку месеца Јунија ударе на Србе са свом силом, не јавивши им ништа више. На Неготин дође више од 15,ооо војске и сам велики везир, Рушић-паша, а уз Дунав на Велико острво војничке лађе, колике је год Дунав могао носити. Бошњаци, начинивши на Дрини ћуприју, пређу, те опколе Лешницу; а главна Турска сила удари на Делиград. Кнез Сима не допустии на Дрини да се туку с Турци-

 ма

ма и да избаве Лешницу, као што су војводе навађивале, него је само премештао шанчеве по Поцерини с једнога места на друго. Кад Турци шанац Српски у Лешници (у коме је с неко 800 људи био Поцерски војвода, Јанко Стоићевић, брат славнога Милоша Поцерца) попкопају са свију страна, онда се Срби, особито по наговору владике Зворничкога, предаду на веру; но Турци ји све посаде на коње, па ји, као робље, одведу по свој Турској од града до града, да се народ Турски слободи и на војску да трчи. Сад се Турци повраше са свом силом на Лозницу; но Пешар Молер, који је тада у Лозници заповедао, не шевши послушати владичино позивање на предају, изиђе с Јадранима доста срећно кроз Турке. По том Турци, не смејући кроз Кипог, ударе низ Дрину и низа Саву на Равањ, где су Срби између Саве и Засавице били начинили шанац. Ту се сад скупи готово сва Турска сила на овоме крају с поповима и с кумбарама, а у шанцу је из најпре био прекодрински војвода

Сима

Сима Катић, по том дође Милош Обреновић и Спојан Чупић и проша Матије Ненадовић. Турци се кроз земљу тако прикуче к Српскоме шанцу, да су кукама отимали барјаке и они од Срба и Срби од њи; а уз то су једнако јуришали, и сила пута рукама за шанац ватали. Најпосле Срби нису могли ни сести ни лећи, него су једнако уза шанац морали стајати и Турке бити. Кад се већ Србима, после 17 дана, досади, особито од неспавања, а уз то им још нестане џебане, онда се у један пут одвале од шанца као плот, и побегну низа Саву. По том Турци изиђу у Шабачко поље, где се и Српска главна војска била прибрала и шанчеве погрдила. — Вељко је с обичним својим јунашшвом 15 дана бранио Негопин, а кад њега убије Турски топ, онда војска ноћу остави шанчеве, и, које преко неке баре, које кроз Турке, побегне преко планине к Поречу, но прости се војници, поплашени од Турски топова и кумбара, ни онде не стане, него прну, куд је ко знао. По том Срби оставе

шанче-

шанчеве у Великом острву и у Брзој паланци, Турске војске више од пола оппиде с великим везиром на Делиград, а остала се с војничким лађама дигне уз Дунав на Кладово; но како дођу под Кладово и опале неколико топова нањ, ондашњи војвода и комендат, Живко Константиновић, са својим момцима и с бећарима побегне ноћу из града и не казавши војницима, који после онде готово сви пропадну. Узевши Турци тако и Кладово, оппиду и водом и сувом на Пореч. У Поречу је био војвода Јован Стефановић, јунак гори од Живка Кладовскога, а сад дођу у њега Вељкова браћа и буљубаше с бећарима, и из наије Пожаревачке војвода Тома Јовановић. Кара-Ђорђије постави овде главнога старешину Аџи-Николу Мијаиловића (родом из Сарајева), бившега до сад Вељкова бимбашу и управишеља у шанцу на Великом острву. Он начини мали шанчић надну Пореча, и утврди га великим топовима против Турски војнички лађи. Једну ноћ провуку се кроз маглу и кроз помрчину уз Дунав од

Српске

Српске стране неколике Турске лађе, те извезу нешто војске насред Пореча, између вароши и Аџи-Николина шанца. Кад то опазе ови, што су били у правоме Поречу, у вароши, они на врат на нос поседају на лађе (а који не угради лађе или оранице, онај седне на врата или на каку даску), и побегну у Банат, а Аџи-Никола и Кладовски кнез Крачун (којега је највише зато код себе држао, да се не би тајно договарао с Рецепом, за којим му је била сестра) остану у оном шанчићу са седамдесет бећара. Сад рабри и поштени Аџи-Никола, опкољен водом и Турцима, а без ране, коју је сваки дан из вароши добијао, није знао чинити ништа друго, него се на позивање Рецепово преда с бећарима својим на веру; но Рецеп га посече, а бећаре све задржи као робље, само Крачуна пусти, те отиде у Банат. Одатле се по том сва сувоземна војска Турска врати наоколо к Делиграду, а она, што је на лађама, отиде уз Дунав. — На Дедиграду је Младен био погрдио многе шанчиће око главнога

шанца

шанца, но кад види, да га Турци обилазе, онда оспави онде Вуицу с неко 3ооо људи, а он се пред Турцима измакне преко Мораве. Тако Турци од Делиграда дођу десном страном Мораве на Дунав, а по том и лађе им стигну од оздо, те се тако састану ове две војске Турске. — За све ово време, док су се тако страшно тукли на све стране, Кара-Ђорђије се, при свему своме преправљању и обрицању, готово није ни жив казао. Само један пут изиђе у Мачву и у Јадар, пак се опет врати на праг, а онамо оспави свог секретара, Јаниђија Димитријевића, с момцима; а од његове резерве у Јагодини није било више ни спомена. Кашто су га књигоноше од Делиграда пражиле на Дрини, а с Дрине око Делиграда; а он се у то исто време тајно преправљао да бежи у Немачку. Пошто Турци стигну на Мораву, он дође 19-га Септембрија у Београд, па оданде супра дан у јутру отиде с митрополитом Леонтијем у Српски логор на Мораву. Једни говоре, да је онде заповедио Вулу Илићу,

војво-

војводи Смедеревскоме, којега је шанац био на самоме упоку Мораве у Дунав, да ноћу побаца топове у Мараву, а војницима да каже, нека бежи, куд ко зна; али Вуле сам говори, да му је са свим друкчије казао, то јест: „Држи се „ту и чувај док се може, а ако Турци „пређу Мораву, ти онда трчи у Смеде„рево, те варош попали, па се с бе„ћарима и с момцима запвори у град; „у Београду ћу ја тако исто уредити, „да се варош попали и војска у град „запвори; а ја идем у Шумадију; па „онда Турци нека иду на Врачар, да ји „видимо, шта ће чинити.“— Он се то веће врати с Леонтијем у Београд; ту исту ноћ пређу некаке Турске чете преко Мораве, горе више Српски шанчева, а он у јутру рано седне у лађу, и побегне у Земун. Кад овај глас пукне по Србији, војска се упропасти од страа и од чуда, па одма прсне, куд је ко могао. Турци по том сви пређу преко Мораве, али за три дана нису смели у пуст Београд доћи, јер нису могли веровати, да су га Срби тако ласно оставили. Од

тога

тога се страшнога гласа разбегне и она Српска војска из Шабачког поља. Старешине све, осим Милоша Обреновића, које се десе око Саве и око Дунава, пребегну у Срем и у Банат; а које се запеку унутра у земљи, оне или се после Турцима испредају, или се ајдучки кроз њи провуку и пребегну крадом за онима првим. Народ простн из оближњи нија такођер пребегне преко Саве и преко Дунава, а они унутра побегну у планине; па се после на позивање Турско и ови испредају и они повраћају.

Како Турци дођу у Београд, они одма стану од Немаца искапи Црнога Ђорђија и остале поглаваре Српске, који су били пребегли на њиову страну, претећи, ако им се на лепо не предаду, да ће они ићи на силу да ји траже. Тако исто, као заповедајући и претећи, стану искапи рану и остале потребе. Но док се војска Турска искупи у Београду, дође и глас, да је Наполеон изгубио битку под Липиском, онда Турци одма одмекну, прем да су гдекоје паше још навађивале, да се удари на Немца.

Оста-

Остављајући сад правим политицима, нека пресуде, јесу ли и Срби што помогли у општему Европском рату против Наполеона, ја прелазим к владању

МИЛОША ОБРЕНОВИЋА.

Милош Обреновић родио се око године 1780 у нахији Ужичкој у селу Добрињи. Мати његова, *Вишња*, била је први пут удата у нахију Рудничку у село Брусницу за *Обрена*, с којим је родила два сина: *Милана* и *Јакова*, и једну кћер, *Стану*; по том, обудовивши, уда се у Добриње за *Тешу*, с којим је родила *Милоша*, и још два брата његова: *Јована* и *Јефрема*. Кад се Вишња удала из Брусницe у Добриње, Милан и Јаков остали су на својој очевини, а Стану је одвела са собом, и онамо је после удала за *Саву Николића*. Милан и Јаков оставши сиротни и у сиромаштву, пошто мало поодрасту, до-

ђу

ћу за мајком у Добрињу, но ни она не будући у богаству, не могне ји примити к себи, него опиду зету у најам да чувају стоку. У том умре и Теша, те и Милош остане сиротан по оцу, и почуче се по најму, као и браћа му; но он није само на свом завичају људма стоку чувао, него је (пошто је одрастао) и трговачке волове неколика пута терао преко Босне и Ерцеговине на море (к Задру). Милан се по том опет врати у Брусницу, и промењући се којекако стане трговати свињама, и узме Милоша к себи у момаштво, и тако су живели до године 1804.

У години 1804 кад се подигне буна на даије, Милан буде у реду оних поглавара Српски, које нико није поставио, него се, у самом почетку буне, сами начинили; и тако се он назове *господар*, и постане заповедник наије Рудничке, по том Поженке и Ужичке, а Милош поред њега *војвода*. И он је то славно име управо заслуживао; јер Милан, као богат господар и меке

на-

нарави човек, није радо напред у боју трчао, а Милош је то најволео, и у томе ником није уступао. Тако је Милан, као старији брат, господовао и заповедао, а Милош војевао и војводовао; и готово га је свуда јуначка срећа добро служила. У години 1807 тако се страшно био ранио на Ужицу, кад су некакав шанац узимали на јуриш, да су га сви били ожалили: ударило га пане пушчано више леве сисе, па изишло кроз плеће; но и ту му срећа његова, или може бити срећа народа Српскога, одржи живот, и он после 10 — 12 недеља оздрави са свим. Потом му брат поклони Ужице и сву нахију Ужичку, ше је лепи на Златибору чувао крајину од Турака, а зими је седио у Ужицу.

Кад се у почетку године 1810 на скупштини у Београду Милан избере и пошље у Каравлашку у главны Руски кварпир народни послова ради, Милош оспане на његову месту. А по новој наредби, учињеној на скупштини у почетку 1811 године, његово се подру-

чје

чје раздели различним војводама, тако, да њему не остане под руком више од једне пређине наије Рудничке. Ужице и сва наија Ужичка, и готово половина Рудничке, даде се Кара-Марковићу, који је, као Кара-Ђорђијн зет, гледао управо над Милошем да господари и да му пркоси; у наији Рудничкој постану њему једнаке војводе Лазар Мутап, Арсеније Ломо и Милић Дринчић, који су пре били под њим; тако и у наији Пожешкој други. Милош је морао још уз Милана постати наклоњен к страни против Црнога Ђорђија; сад пак, које што му се власти и подручје тако умали, и Кара-Ђорђије напустн свога зета, Кара-Марковића, да му пркоси и пришешњује, које што Милан онако нагло умре и стаде се говорити и доказивати, да је отрован, прилепи јој се још боље. Кад Миленко и Петар дођу у Београд, да покваре ону нову наредбу Црнога Ђорђија, и да исперају Младена и Југовића из народни послова и самоме Ђорђију да ограниче власти, Милош им пошље књигу, да ни што

не

не ударају на праг од свога намеренија, него да се држе јуначки, и да ће им он, ако је потребно, до толико и толико дана са две иљаде момака доћи у помоћ. Књига ова дође у Београд пошто су Миленко и Петар били већ протерани, и тако, не нашавши њи, допадне некако Младену у руке, а Младен је преда Црном Ђорђију. Пошто Миленко и Петар изиђу из Београда и прођу преко наије Пожаревачке, побуне се људи по оном крају, што им се изгоне господари. Црни Ђорђије, не смејући од народа обичну војску купити и повести на наију Пожаревачку, подигне Београдске бећаре, и распише оближњим војводама, те пођу сваки с неколико одабрани момака. У тим војводама буде и Милош. Кад дођу у Пожаревац и утишају буну, онда Ђорђије опколи Милоша с момцима, па му каже: „Ти си под кривицом, и мораш ићи у совет, да се правдаш.“ По том га он сам одведе у Београд, и преда совету и њега и ону његову књигу. У совету, кад му се стане судити, по-

кажу

кажу му његову књигу, и запитају га, познаје ли је, јели његова; а он, нимало не страшећи се нити премишљајући, одговори, да је познаје, и да је његова. Онда Младен, не могући га погубити, једно што су се бојали народа, а друго, што су му Јаничије (Кара-Ђорђијн секретар) и Антоније Пљакић (зет Кара-Ђорђијн) држали страну и бранили га (као и Мутап што га је тужио и опадао), стане гледати, како би му се о мање (сенатске и Црнога Ђорђија) срамоте и штете опростило, и зато окрене говорити, да Милош није заповедио, да се то пише, него да је писар сам од своје воље писао. На то Милош одговори, да није, него баш да му је он заповедио, да тако напише. Кад види Младен, да Милош не ће да обори кривицу на писара, онда навали, да је обори на Димитрија *), говорећи, да је он ђаво,

и

*) *Димитрије Ђорђијевић*, родом Грк из Маћедоније, дошао је у Србију 1804 године о Крчалијама. По том, растављи се одњи, дође у мо-

и да га је он на то наврашио и наговорио. Онда се Милош стане клети и проклињати, да га није нико на то наврашио ни наговорио, него да је он сам то тако смислио и учинио. А кад види Младен, да Милош никако не ће да обори кривицу ни на кога, до на себе, онда га прокара и просветује, и он му се обрече, да ће у напредак бити веран

и

машшво Милошеву брашу, Милану Обреновићу, а по смрши Милановој осшане код Милоша, од кога се више није раздвајао, него је с њим делио и зло и добро. За времена Црног Ђорђија био му је први момак и друг, а пошшо су се предали Турцима бивао му је шолмач и азнадар, и свршивао је друге различне народне послове. Кад већ Милош осшане шако велики господар, он га, за његове велике шруде и верне службе узме као браша, па га ожени и учини га обор-кнезом нахије Јагодинске (и заисша његово пошшено срце заслужује све ше милосши и шако великодушне награде). Године 1820 оширде и он с осшалим кнезовима и другим посланицима Српским у Цариград. Кад ји Турци после онамо све завшворе, он се, сирома, може бити од сшраа, разболи и сиђе мало с памеши, и шако сад живи у Јагодини.

и покоран Црном Ђорђију и сенату; и тако му опросше.

Милош је за времена војводовања свога био у реду најславнији Српски војвода: у јунашшву није уступао Вељку ни Чупићу, а од обојице се, као и од млоги други, шим разликовао, шшо није био ајшаџија (који бећаре и ајдуке купи око себе, а кућевне људе презире), него кућевни човек, као и оспали људи, којима је владао и управљао: он није гледао, да људе страом напера, да га пазе и слушају, него је шо шражио лепим речма и памешним и праведним владаљем и управљањем. И за шо су га сви његови војници, и оспали људи, пазили као браша, а слушали и пошшовали као синови мудра оца.

У години 1813 одреде га сенаш и Црни Ђорђије с војском његовом на Дрину под команду кнеза Симе Марковића. Пошшо Турци узму Лешницу и Лозницу, одреди га кнез Сима са две иљаде из целе ондашње војске избрани пешака, да иде пешице да чува Китог.

Кад

Кад Турци ударе низа Саву на Засавицу, он отиде на Равањ Сими Прекодринцу у помоћ (где је после дошао и Стојан Чупић и прота Матије Ненадовић), и ту су за седамнаест дана пакову ватру изјели и муку поднели, какова ни на једноме крају Србије није била. Кад Срби побегну из развађена и поткопана Равња, онда Турци уваше Милошева чибукчију жива, а он са Димитријем утече пешице низа Саву на Митровачку скелу, и онде га срепну коњи. Дошавши по шом у логор у Шабачко поље, јавно покаже свој гњев на кнеза Симу, и стане га псовати и ружити, зашто не даде људма, да се бију с Турцима на Дрини, него ји пусти на Саву и доведе у Шабачко поље; зашто им не посла измену на Равањ; зашто им ћебанс није слао, и зашто сам не дође, да види, како је онде и т. д. На то прота Ненадовић стане намигивати нањ, говорећи му полако: „Ћути, „ од Бога нашао! знаш да ће доћи ма„ ли Божић“ (кад војводе на скупштини морају за свашто одговор давати).

пи). А он му одговори здраво: „Зар си ослепио, „те не видиш, да нас ма„ ли Божић не ће заједно наћи?“

Кад први глас дође у Шабачко поље, да су Турци прешли Мораву, и да је Црни Ђорђије утекао у Немачку, онда све војводе у договору изберу Милоша, да узме две иљаде коњика, па да трчи, да ухвати Београд, док још нису Турци стигли. Но док они нареде и изберу коњике, који ће с њим поћи, разиђе се и по војсци глас не само да су Турци прешли Мораву, и да је Ђорђије утекао у Немачку, него да су Турци узели и Београд и Смедерево, па опипли у земљу, да арају и да робе; зато уђе у људе буна, те оставе логор и топове, и побегну куд ко зна. Одапле све старешине Српске нагну у Немачку, где се коме учини пречe; но Милош не кћедне, него удари низа Саву, и дође на Забрежје само с Димитријем и с једним сеизом, па онде сјашу да се одморе. На Забрежју из оне стране био је Јаков Ненадовић, који, кад чује, да је Милош онде дошао, поручи му, да и

он

он бежи у Немачку; а кад Милош не кпедне, онда Јаков сам пређе на ову страну, и стане га на то наговарати, говорећи му, да је већ све пропало, и да не гине лудо без невоље. На то му одговори Милош: „Ја, брате, у Немач„ ку не ћу, нити имам куда: да ја с го„ лим животом бежим у Немачку, а Тур„ ци за живота мога да робе и препро„ дају моју стару мајку и жену и децу! „ Боже сачувај! Него идем у моју наи„ ју, па куд оспали онолики народ, „ туда ћу и ја: доста је народа изги„ нуло са мном, неће бити никаква не„ правда, ако и ја с народом погинем и „ пропаднем.“ Па онда узјаше на коња, и дође управо кући у Брусницу. Онде код куће поседи неколика дана, док разбере докле су Турци зашли у земљу, и шта ради и мисли народ, размишљајући и сам, шта ће сад. У том му дође неколико бећара, који су били код Младена, пак нису тели за њим ићи у Немачку. Једно јутро изнесе пред кућу све своје руо и оружје, што је имао сувише, те раздели и испоклања бећарима,

рима, говорећи: „Ако мени Бог да живот и здравље, ја ћу с вама оваки „ствари и свашта другога доста добити и имати; ако ли не буде суђено више живети, не треба ми ни „ово.“ Па онда жену и децу пошаље у манастир Никољу, своме куму архимандриту Аџи-Атанасији, а он отиде у Ужице, да би уватио град пре Турака, па да се онде затвори до пролећа, ако буде доста ране и џебане. И тако дошавши у Ужице пре Турака, и нашавши доста ране и џебане, стане се онде утврђивати. Но у том дође му глас, да су Турци од Београда дошли у наију Рудничку; зато остави свога брата Јефрема и кнеза Алексу Поповића да чувају Ужице, а он се врати у Рудничку наију пред Турке. Кад тамо дође, види да је Турака много, а у њега војске нема; народ се предаје не би ли му робље остало; кнез Аксентије предао наију Београдску и пристао с Турцима, а оно неколико војвода и капетана, што се још није било предало, прсло по шуми куд које, горе се боји народа, него

Ту-

Турака. У том му још дође глас, да су они, што ји је оставио да чувају Ужице, побегли како су опазили Турке где иду. Онда већ види, да од бојa нема ништа; а Турци му пишу и зову га једнако на предају, и дају веру, да му ништа бити не ће, него да ће га још окнежити, да буде господар као што је и под Кара-Ђорђијем био, само да се преда и да помогне народ предавати и умирити. Тако се он договори с Димитријем, и у Такову изиђу обојица делибаши великога везира, *Ами-аги Серчесми*, и положе оружје пред њим; но ои им само узме сабље, а оспало све им да на праг, и поставши Милоша обор-кнезом над Рудничком нахијом. После Милош преда Мутапа, и Лому, и Дринчића, и тако предајући и умирујући народ отиде с Турцима преко Чачка и Крагујевца у Београд. Но пре него дођу у Београд састане се са Серчесмом Ибраим-паша, Босанскога везира ћаја, и он, као спарији од Серчесме по господству, пође да узме Милоша од њега, и да га он изведе везиру,

као

као да га је он предао; но Серчесма одговори, да га не да од себе, док његови две иљаде делија не изгину. И тако се мало нису побили око њега: у Београду били су га узели Ибраим-пашини људи, и повели, но делије скоче и отму га опет.

Пошто се већ народ по Србији испредаје, велики се везир врати натраг, а у Београду за везира оспане *Сулеман-паша Скопљак* (из *Скопља* из Ерцеговине), који се с Милошем тукао неколико пута, а особипо на Мучњу (на међи Ужичкој и (Спаровлашкој) и на Равњу, где је Сулеман-паша) и у руку рањен. Сад свашко може себи ласно представити, како је Сулеман-паша морао гледати свога кнеза; али због политике није му ништа могао чинити, него га још посини, и даде му буруптију, да је пуновласни обор-кнез над три наије, то јест: над Рудничком, , над Крагујевачком и над Пожешком; и поклони му сребром оковане и позлаћене пиштоље и ата. Једном га је показивао многој господи Турској,

ској, говорећи: „Видите ли овога мо-
„ га малога кнеза и посинка! Колико
„ се сад чини миран и покоран, ја сам
„ од њега неколико пута тако бежао,
„ да нисам знао, куда ћу ударити; па
„ ми ево најпосле и руку преби на Рав-
„ њу.“ А Милошу је говорио: „Ти си
„ ме ово ујео (показујући рањену ру-
„ ку);“ а Милош му одговори: „Ја ћу
„ и позлатити, честити пашо!“

Какогод што у Београду за везира остане Сулеман-паша, који се за они цели десет година једнако са Србима тукао, и на Србе мрзио и освету у срцу носио, тако опет и он по осталим градовима и по варошима постави муселиме и све остале старешине од такови исти Турака, који су или из Србије или из околни места. Пак не само што поставе муселиме и по онаким паланкама, куд никад нису били, него још и војске по неколике стотине оставе у свакој паланци на прошак народни; а сердари и чефтиши зађу по селима један за другим, и стану испраживати и купити од људи оружје и

лепе

лепе аљине, и људе глобљавапи и искапи и изгонипи, шпо нема. Па и осим ови одређени сердара и шефпиша, који су купили оружје и сребрне спвари и чоане аљине, где је год који Турчин видео на Србину мало бољи гуњ или беле чакшире, скидали су и мењали за своје горе, или носили онако; најпосле су скидали с људи појасеве, шпо су им жене градиле, и с ногу чарапе и опанке. У пом се почне оправљапи и град Београдски, ше дигну млоге сараоре из народа. Из пије сараора гдекога су гледнијега и наочипијега и Турци погубили шајно, а млоги су ипомрли од куге и од различни други болесни у ономе смраду и страу; но Срби су за све мислили да су побијени, који год нису на праг дошли. Тако народу, које због шаковога зулума, које шпо је за десеш година у слободи живећи био се одучио од пога, опеш посшане милији рап, него ли шаки мир. Само је дакле шребало почепи.

У по време (у саму јесен 1814 године) Лашиф-ага, муселим наије По-

жеш-

жешке, од куге побегне из Карановца у манастир Трнаву, где је седио и *Аџи-Продан*, бивши војвода наије Сеничке. По том Аџи-Продан и Лапиф-ага опиду нешто у Карановац, а Мијаило, брат Аџи-Проданов, и Пајсије, игуман Трнавски, сваде се с Лапиф-агиним Турцима, који су били осталн у манастиру, па скоче с момцима, пе ји све повежу, и Лапиф-агино благо и све осталo имање разграбе. Ето пако се опет почне буна противъ Турака, и плане као ватра преко све наије Пожешке и Јагодинске, и опиде у Крагујевачку. Како чује Аџи-Продан, шта је било у Трнави, он одма побегне од Лапиф-аге у народ, и стане купити чете; па онда Милошу пошљу некога попа Симу, и молећи га поруче му, да и он подигне наију Рудничку и Крагујевачку, и да им свима буде старешина, место Црнога Ђорђија. Милош нак, видећи да од пе буне сад (пред зиму) ништа бити не може, отпоручи им, да он у по приступи не ће, него и они да гледају да се умире, да се главама не

играју и народа да не губе; а попа Симу пошаље у Београд Сулеман-паши, да му управо каже, како се буна подигла. По том Милош одма подигне наију Рудничку, па опиде с Ашин-бегом, Рудничким муселимом, у наију Пожешку против бунтовника, и спане народ карапи, у што су пристали, да погубе и главе и робље; и спане ји свешташи, да се умире, говорећи, да буни сад нема времена, а да јој је време, он би најбоље знао и најпре би је почео. Аџи-Продан се пак у то време десио у Трнави с нешто мало војске, но како чују, да Милош иде с Турцима против њи, одма се војници расирсну куд који, и оне Турке, што су били повезали, пошаљу к Милошу; а Аџи-Продан са својом браћом и још с неколико момака побегне преко Драгачева. Онда Милош пошље Лому и (Турчина) Ћор-Зука с неколико момака за Аџи-Проданом у потеру, но он измакне и утече, него му негде у збегу нађу чељад, те ји повратају и доведу. Не могући Милош својој чељади Аџи-Продановој помоћи и

из-

избавити је од ропства, рече Ђор-Зуку: „Побратиме! ти знаш, да је Пљакићева синовица за Аџи-Продановим „сином, и ево је овде доведена: ја очу „за љубав Пљакићеву да је сакријем.“ А Зуко му одговори: „Вала, побрати„ме, дела; од мене се јамачно чути „не ће.“ Онда Милош отиде међу чељад Аџи-Проданову, те узме Пљакићеву синовицу, па је пресобуче у мушке аљине и пошаље ноћу кући својој; а жени Аџи-Продановој и осталима, које су биле с њом, запрети, да ће ји све исећи, ако и коме кажу, да је и Петрија (тако је било име Пљакићевој синовици) с њима уваћена. Турци су после толико пута спомињали и питали, куд се дедс Аџи-Проданова снаа; и сам је ћаја-паша за њу спомињао и питао, но Милош је једнако говорио, да не зна ништа за њу, и да се и сам чуди, куд побеже и где се сакри. И тако је сачува, док није дошло време, да је преда мужу њеноме.

Како чује Сулеман-паша, да се народ буни, он одма одреди ћаја-пашу

с војском; да иде да мири арањем и робљењем; а своме посинку Милошу с највећим ласкама пише, да и он пристане с Ћаја-пашом, и да гледа, да се народ умири, и даде му оваку веру: осим Аџи-Продана и његове браће, кога год он преда и узме на веру, да му не ће ни длака с главе полепети. Тако док је Милош по Драгачеву утишавао буну, дође и Ћаја-паша с војском у Чачак, и састане се с Милошем. У том се чује, да се побунила и наија Крагујевачка (особито кнежина Гружа), зато се Милош с Ашин-бегом врати у наију Крагујевачку, и стане бунтовнике звати на предају. И тако најпре преда петорицу од знатнији коловођа ондашње буне, то јест: *Симу Пастрмца*, *Благоја* из Кнића, *Вучића* из Вучковице, *Миленка* из Опорнице и *Станка* из Витановаца. А с осталима се супрадан побије у Книћу, и према да је с Милошем било више од иљаде Срба и око сто Турака, но бунтовници, којије није било до само неколике стотине, опет одрже међан, једно зато,

што, што су с Милошем били људи с реда, па и то више с бапинама, него с пушкама (јер што оружја нису били Турци покупили, оно су људи покрили), а бунтовници су били све по избору бољи од бољега, и наоружани као што треба; а друго, што Милошевци нису баш ни тели управо да се бију с бунтовницима, него само да ји мало уплаше, а бунтовницима је било за невољу бранити се. Но милош шим учини баш оно, што је тео: бунтовници омркну на разбојиништу, али, видећи да је Милош пропиван шој буни, опиду ноћу сваки својој кући. По том Милош с Ашинбегом дође у Крагујевац; и шако се утиша буна и у наији Крагујевачкој.

Ћаја-паша пак дошавши с војском у Чачак, дође му народ (као предап и умирен) и донесе рану, онда он поваша све знапније људе, које народ, опкољен од његови војника ода, да су буну почињали и распаљивали, па ји баци у синџир, говорећи, да ће ји водиши са собом, док се народ свуда не умири са свим,

свим, и да ће може бити гдекога глобити, а гдекога и ошинути, али глави ни једнога не ће бити ништа. И тако ји водећи са собом отиде у Крагујевац. Састављи се у наији Крагујевачкој опет с Милошем, навали једнако, да поара и пороби барем неколико села по доњем крају Груже (ваља да је војницима својим полазећи из Београда био обећао робиња), но Милош му по другом бранењу и препирању рече: „Ако „ћеш мене слушати, то да не чиниш „ни од једне куће, а ја ти спојим до„бар, да ће сви кривци доћи у твоје „руке; ако ли ме не послушаш, него „станеш арати и робити, ја вадим „руке из народа, а ти роби и ради ка„ко ти драго, па ћеш видети, на што „ће изићи.“ Тада Ћаја-паша пристане на Милошев савет; и одложи све на њега, да он ради, како зна, да ће боље бити. А кад му народ дође у Крагујевац и донесе рану, онда он какогод и у Чачку повапа знатније људе, те баци у синџир, и после неколико дана отиде у Јагодину. Он је звао и Милоша тамо

са

са собом, но Милош, видећи шта ћаја-паша уради од људи у Чачку и у Крагујевцу, не кпсдне даље ићи, него нађе различне изговоре, и врати се са својим људма на праг. Док ћаја-паша дође у Јагодину, дотле се буна већ и у Јагодинској наији ушишала била; јер су коловође буне и онамо из почетка народу казивале, да је и Милош с њима у договору, и да им је поручио, да то чине; а може бити, да су и сами мислили и један другога варали, да ће Милош с њима приспани, али сад кад виде, да је Милош пропив њи, а војска Турска ушла у вилает, и наија се Пожешка и Крагујевачка предаде; и они се разиђу, и проспи људи опиду сваки својој кући, а коловоће остану у шуми и спану се предаваши. Тако кад ћаја-паша дође у Јагодину, дође му народ и донесе рану, а он онда, као и у Чачку и Крагујевцу, поваша све коловоће буне и знатније људе, те баци у синџир, *) па се после

*) Међу овим апсеницима, или робовима, био је и сни војводе Ђукића из Жупе (у Крушевачкој

после неколико дана крене с војском, и ове све сужње (115 на број) у синџирима одведе у Београд, ше баци у кулу. А пошшо се буна са свим ушиша и народ умири, онда ји (на Савин дан пред Божић) изведу, ше све исеку на чешири капије, и главама њиовим накиње зидове Београдске. А игумна Трнавскога и још придесеш и шесш којекаки људи, шшо су онако којегде повашани, набију живе на коље. Тако је у овој буни, које ово спо и педесеш и два човека, шшо је Сулеман-паша у Београду исекао и понабијао на коље, које онако шшо су по наијама којегде повашани и побијени, пропало најмање око присша

људи

вачкој наији), који је био јединац у мајке, ка му маши доведе кћер своју на удају, ше је поклони Ћаја-паши за њега, говорећи: „Ево ши „кћи моја, узми је и води, да ши је Богом „просшо! само ми пусши сина.“ Ћаја-паша узме девојку, а сина јој пусши кад дође у Београд. Девојка ова по шом договори се с некаким попом, који се шада био пошурчио да га не набију на колац, и са кћери *Стефана Јаковљевића* (војводе Левачкога) и још некаком робињом побегне у Немачку и дође у Панчево.

људи, и то све по избору бољи од бољега; и било је робља око педесет душа. Аџи-Продан пак са својом браћом побегне у Немачку; и будући да се ова буна код његове куће почела, и његова је чељад ропством плаћише, а он опет ушеће и однесе кривицу са собом, зато се она назове *буна Аџи-Проданова.*

Милош је уз ову буну добио чести и повереније како код Сулеман-паше и код осталих Турака, тако и код народа Српскога: код Сулеман-паше, што и он не приспа с буњовницима, него му оспа веран и умири народ; а код народа Српскога, што не даде Турцима арапи ни робити, него онако лепим начином умири. Али је њему велика жалост на срцу остала, што Сулеман-паша погази веру и превари га, не исече толике људе, што је он на веру домамио. То је већ довољно било, да Милоша на ову мисао наведе: „Овај човек не држи ве„ ре; с њим се не може ништа радити. „Кад он сад оваку неверу учини, и „ толике људе на вери поби, како ћу „ му ја супра веровати за моју главу,

„ да

„ да јој не ће ништа бити?“ Тако је Милош био почео мислити. Сулеман-паша пак видевши сад у овој буни, да од народа ни једна десетина оружја није одузета, и бојећи се буне у напредак, науми опет да купи оружје по народу и с највећим мукама да та испражује, и сво знатније и наочитије људе по народу да погуби, и мушке главе, које би за оружје биле, да умали, пак најпосле да погуби и Милоша. Јер колико се год Сулеман-паша показивао, да Милоша пази и благодари му, што је ту буну утишао, толико се од њега бојао, видећи, да га народ тако пази и слуша.

Тако Турци зађу по народу, и спану опет купити и с највећим зулумом и варварским мукама испраживати и изгонити руо и оружје. Једнога су човека из Грбица (у Крагујевачкој нахији) везали жива око ражња, па га онако пекли према ватри, да каже некаке пуке и пиштоље, за које се било чуло, да су у њега. Женама су облачили гаће, па ји били по табанима; људима су и женама напицали на главе торбе

с пепелом, па су од оздо ударали руком, да пепео иде у нос и у уста; гдекоје су као разапете потрбушице вешали за ноге и за руке, а на леђа су им метали камење. Ово су само примери од мука у Европи нечувени у наше време, а о-спалима ни броја нема, н. п: ударити човеку 100—200 батина; испребијати му кости секиром или каким маљем и ш. д. Гледајући Милош шта се ради, већ је био познао, да на послетку не ће бити добро ни за њега, зато је био почео промишљати за себе, и наручивати гдекојим познатим Турцима, који су му пријатељи били, да му јаве, ако што чују да се за њега где говори. Пошто Турци много људи тако испребе, онда Сулеман-паша пошље неколико Турака, те убију *Станоја Главаша*, који се такође био предао и своје руо и оружје носио какогод и Милош, само што није био кнез, него онако као сердар, и уз буну Аџи-Проданову много је помагао Турцима да се умири. Кад се Главашева глава донесе у Београд, Милош се деси онде, и дође му некакав

пашин

пашин гаваз, пе му рече: „Кнеже! је„ си ли видео Главашеву главу? Сад је „ на шебе ред.“ А Милош му одговори: „Вала, ја сам моју главу још о„ давно бацио у торбу, и сад већ шу„ њу носим.“ Сама Главашева глава доста би била, да Милоша увери, шпа се и о његовој ради; а камо ли још оваки поздрав од гаваза! Милош је већ пре неколике недеље био дошао у Београд; и неколике је пуша искао допуштење, да иде кући; но паша му није дао, него је све одгађао од данас до сутра. Али сад већ навали, да се измакне макар како било, и науми, да се више не враћа у Београд, само сад ако из њега главу изнесе. Нај најпре науми, да избави шездесет душа Српскога робља, што се онде налазило, и купи га од паше за сто кеса, и Коспо Кујунџије (брапа Новопазарскога војводе Димитрија) жену особипо за осам кеса. Ово све он купи на вересију док изиђе у вилает и сакпави новце; и шако, давши паши облигацију, робље узме, пе попрпа на кола и опреми из Београда.

По

По том, видећи, да Турци никако не даду допуштења, да се иде из Београда, пошаље Димитрија у Земун, ше узајми од некаква познаника двеста дуката, па стане молити Ћаја-пашу, да му даде изуштескеру (писмено допуштење), да може предати у Немачку неколике стотине волова, који су били скупљени. И тако којекако за сто и педесет дуката измами од Ћаја-паше изуштескеру и уза њу допуштење, да отиде до куће, као да допера волове на воду, и да саспавља новце за робље. Ћаја-паша је млого навијао, да Милош остане у Београду, а Димитрије да иде у наију, или барем да Димитрије остане у Београду, а Милош сам да иде; но они су то којекако знали развејати, и доказати, да обојица имају посла око тога, и један никако да не може свршити. И тако обојица добију допуштење, и сутрадан рано у јутру узјашу на коње, па, као пола бежећи, док се Турци нису присетили да ји зауставе, отиду из Београда у наију.

По-

Познато је да су Милан и Милош седили у Брусници; но будући да је Брусница врло Турцима на путу, а опет сад како су они постали господари и онде саградили своје дворе, начинила се као мала варошица и у њој се намеспио муселим Руднички; зато се Милош, још како су Турци обладали, преселио с кућом у Шараке. Но видећи да се ни онде није далеко уклонио од Турака, измакне се уз буну Аџи-Проданову у Црнућу, у саму Рудничку планину, и онде у једној долини у великој врлетни начини кућу и неколико зграда око ње. Ту је сад од овога новог зулума и од страа Турскога био добежао Мутап, и Симо Пастрмац и Благоје из Кнића (они, што су се уз буну Аџи-Проданову предали Милошу у Книћу), и још млоги којекаки момци, који су очекивали смрт од Турака; па су онде као чували Милошеву кућу, а управо су код његове куће чували и крили своје главе. И да не би у како подозреније пали, били су покуповали неколико трнокопа, па су дању на лепом време-

ну

ну од беспослице крчили и садили њиве по потоку (прем да су видели, да ни од своји, које већ рађају, нема ползе), а ноћу су ишли по селима чак и у друге кнежине, те се с пријатељима и с познаницима, особиито с онима, који су од Турака онако зазирали, као и они, договарали, шта ће се радити. И видећи да се никако живети не може, науме опет да подигну буну пропив Турака, барем да помру бијући се с њима; и то би већ одавно били почели, али су једнако очекивали, док Милош изиђе из Турака и дође међу њи. Сад пак дошавши Милош, и он им каже, да већ нема другога спасенија, него да се бију с Турцима, док не помру сви. По том се они сви закуну Милошу, да ће га слушати и с њиме помрети, а он се закуне, да ји не ће издати, него да ће с њима умрети. Сад је дакле само требало почети; но будући да је била још зима, запо Милош одложи почетак, докле га Сулеман-паша не позове у Београд; а свога брата Јефрема одма пошаље с воловима на Остружњицу, да

би

би ји продао у Немачку, а Димишрија с некаким сшарим арачким шескерама опреми у наију Рудничку, да купи арач, да би се шшо новаца сасшавило; а и сам сшане шражиши и набављаши шшо шре-ба. Уз то је још радио, не би ли како ови његови момци и пријашељи увашили или убили кнеза Аксеншија; па да они *најпре* почну буну, да га после не би издали. Тако Милош науми, да одложи почешак буне још до неколико дана; али народ, коме је већ Турски зулум био додијао, ускипи осветом и нестрпењем, и успане на Турке пре одређенога времена. Најпре Ломо на цвешни чешвршак пређе у Јасеницу, и поџера арачлије; а Милошев брат Јован, и Симо Пасшрмац и Благоје из Књића ошиду на Лазареву суботу, ше у по подне убију порешчију у Коњуши (у Гружи). Милош се шада десио у Брусници код Ашин-бега; и будући да су њи двојица били побрашими, и задали један другом веру, да се не издаду, него да Ашин-бег чува Милоша од Турака, и ако шшо зло за њега чује,

да

да му јави, а Милош опет тако исто да чува Ашин-бега од Срба; зато сад, кад чују, шта се ради, узме Милош Ашин-бега уочи Лазареве суботе ноћу, те га изведе до у наију Ужичку, и покаже му пут, нека иде срећно. Ломо пак, подигнувши буну у Јасеници, пређе у наију Рудничку, и одма удари на Рудник. А у Руднику је тада био знатни Турски јунак и зулумћар *Токатлијк*; који је пред Ашин-бегом био муселим наије Рудничке, па се нешто завадио с Милошем и стао му пре времена о глави радити, те га Милош, као за превелики зулум тужио Сулеман-паши, и тако га, које праведном тужбом, које пак новцима и Турском политиком, збацио с муселимства, и место њега довео Ашин-бега у Брусницу. Овај дакле бивши муселим и рођени Рудничанин, Токаплијк, заспане се тада у Руднику, и с неколико своји момака начинивши шанац око своје куће, стане се бранити од Лома. Видећи Ломо, да Токаплијка не може лако на силу истерати, или, као што је особито желео, жива ухватити

пити; а Токаплијѣ видећи, да се дуго не ће моћи бранити од Срба, стану се договарати, да Токаплијѣ изиђе са своји момцима и да иде из Србије, а Ломо да му зада веру, да ће га с миром пропустити и лепо испратити. После тога уговора Токаплијѣ успе соли на комад леба, па га пољуби, и пошаље Лому, да се на ономе лебу закуне, да му не ће невере учинити, па онда и он онај леб да пољуби (као за знак најтврђе вере), и да га пошаље Токаплијѣу на праг. Ломо тако учини. Онда се Токаплијѣ опреми с момцима, па појашу коње, и изишавши из свога шанца, пођу с Ломом и са Србима брдом од Рудника. Ломо је пак још пре одредио и намеспио људе, да убију Токаплијѣа и да му побију све момке. Тако кад дођу на заседу, Срби изненада опале из пушака и побију Токаплијѣеве момке до једнога, а Токаплијѣ рањен пролети кроз прву заседу на апу, и опаливши неколика пиштоља на Србе, који су пред њега испрчали и гађали га, убије једнога, па падне и он. Онда онај Токап-

катлијћев момак, што је, умешавши се у Србе, остао, стане говорити Лому: „Зашто, Ломо, тако чиниш на вери? „Да од Бога нађеш!“ А Ломо се стане изговарати, да су то људи учинили преко његове воље и заповести; и да је њему самоме жао; он пак да се не боји ништа. И тако идући и разговарајући се извади тај момак свој сребрн велики нож иза појаса, па се прикучи к Лому, и пружи му га говорећи: „На ти, Ломо, мој нож. Ако и мене тако убију Срби, као и мога агу, а оно барем „нож мој нека носи таки јунак; ако „ли ме проведеш и пустиш, да ти је „Богом просто, носи га и опомињи се „мене.“ Ломо пружи руку, и узме нож, па таман пође да га задене за појас, а Турчин потегне из пиштоља, те њега посред чела, па онда ободе коња и побегне; и прем да су га Срби терали, но Српски коњи посустану, а он на добру коњу утече, заменивши главу господара свога. Ово је све било док је Милош испратио Ашин-бега, и враћајући се на траг видео је према себи

тога

тога Токаплијева момка где бежи, но није знао, ко је, докле га мало после није срео глас, шта је било од Лома и од Токаплијна на Руднику.

Милош на цвети у јупру дође у Таково, и онај дан онде код цркве учини скупштину, и спане се већ јавно договарати с народом и с кметовима, шта ће се сад чинити. И сав сабор нађе, да друкчије никако бити не може, него да се бију с Турцима док сви не изгину; и још што је најчудније, и сами *старци* и кметови, који су свагда били прошивни буни, и они сад приспану и повичу, да нема другога спасенија, него да се бију с Турцима, и да се бране док се узможе. И сви сложно спану молити Милоша, да им он буде старешина, и да ји не изда. Милош им на то одговори, да ће им он бити старешина, ако ће они њега слушати и између себе се као браћа пазити, опроспивши један другоме ако је који коме што на жао учинио. И на то приспану сви. Милош после те скупштине оппиде са својим старим, и сад на

ново

ново приспавшим, момцима, у Црнућу, и онде после дугога премишљања и већања опиде у вајат, ше се обуче у своје војводске аљине и припаше оружје сребрно, па онако накићен изиђе међу момке носећи у руци свој војводски барјак, који је до сад лежао негде сакривен, па пружи барјак Сими Пастрмцу, говорећи: „Ево мене, а ево вам рата с „Турцима.“ У свима је, који су ту били, срце од радости заиграло, кад су видели Милоша пако накићена, и већма су му се обрадовали, него озебао сунцу; јер ја сваки у себи помислио: сад је заиста рат, и он приспаје с нама. Пастрмац узме барјак из Милошеве руке, ше га пободе у земљу, и спану се под барјак купити јунаци; а Милош се врати у собу, па седне с писаром, ше распише књиге на све стране, да успаје на оружје и мало и велико, и да бију Турке, гдегод зелену спризу виде. На шаке гласове народ скочи, и, повадивши из клада и из пањева своје сакривено оружје, спане се оружани наново. Који је имао две дуге или мале пушке,

онај

онај даде једну оноше, од кога су Турци одузели све.

Кад Сулеман-паша чује, шта се ради по Србији, он одма ухапси Милошева браћа Јефрема, који је с воловима био дошао на Саву, те га окује у гвожђе и баци ушавницу; па онда стане спремати војску на Милоша. Најпре изиђе из Београда бимбаша Кара-Мустафа с неколико стотина Турака, и кнез Аксентије подигне из Београдске наије неколико стотина Срба, па пођу к наији Рудничкој. Кад Милош чује, да ови Турци иду, он се опреми и пође преда њи, и срешавши ји у Рудовцима (на међи наије Београдске и Крагујевачке), побије се с њима; но Турци с помоћу кнеза Аксентијни Срба начине шанац, и тако се одрже и утврде. По том Милош остави онде Милутина Гарашанина с нешто мало војске, да ји чува, а он се врати на праг, да диже народ и да купи војску. На васкрсеније дође к манастиру Моравцима (на међи наије Рудничке, Ваљевске и Београдске), и онде на сабору баци вапру у народ и

рас-

распали буну, оданде отиде на Чачак, где су његов брат Јован и Лазар Мутап били опколили Турке у некаком шанчићу око џамије. Док Милош ту дође, и глас му спигне, да је Ћаја-паша са силном војском изишао из Београда, и продрьо на Рудовцима, па иде к Чачку. Онда се Милош врати опет пред Ћаја-нашу, а Јовану и Мутапу каже, да гледају ако се и како може, да оне Турке у Чачку час пре предаду или исперају док није Ћаја-паша спигао с војском, ако ли то не могбуду учинити, а они да гледају, да се измакну на страну кад опазе Ћаја-пашу с војском, да ји Турци онде не оптеку. Милош с Чачка дође у Брусницу, а Ћаја-паша с десет-дванаест иљада војске у Мајдан на конак. Кад Турци уђу у наију и спану арапи и палипи и робипи, народ се одма поплапи, и на позивање Турско млоги се спари кметови спану предавапи, и народ нудипи, да се предаје, и с Турцима заједно да терају Милоша. Тако војници сви, који су били с Милошем, прсну сваки на своју страну, отиду да

гледају сваки своје робље. Милош само с неколико своји одабрани момака остане у највећему очајанију: једини разговор овоим је био, да оплиду кући један другога, пе да покољу жене и децу, па онда онако без страа и без бриге да беже по шумама, и док један пече да се нерају како с Турцима, тако и са Србима, који ји тако оспављају. *) Таман кад су они тако разговарали један другога, стигне им *Јован Добрача* са пет стотина Гружана, и Милић Дринчић са једно двеста Црногораца (из Рудничке нахије), које је Милош био послао пред Ћаја-пашу. Ту се сад невоља и очајаније окрену на радост и надежду. Ћаја-паша је још из Београда био потегао управо у Чачак, једно зато, што је ово место готово као усред земље, на међи нахије Пожешке и Рудничке, а близу и Крагујевачке и Јагодинске; а друго, што је у равни код Мораве, и згодно за војску. Тако Ћаја-паша из

Мај-

*) У овоме очајаном стању нико Милоша није умео тако орабрити, као његова, њега достојна супруга, *Љубица*.

Мајдана отиде на конак у Коњевић, а Милош с Гружанима и Црногорцима (међу којима је било неколико и Левчана) пристане за њим. Кад Ћаја-паша други дан пређе Мораву и отиде у Чачак, Милош са својом војском остане на левом брегу Мораве, и стане градити шанац на брду Љубићу, где су се његов брат Јован и Лазар Мутап били измакли од Чачка. Сутрадан кад Турци виде Србе на Љубићу, они изиђу из Чачка, и са неописаном силом и разбостри ударе на њи, но Срби се одрже у шанцу (који још нису били ни начинили како ваља, него само подигли мало од прошћа), и Турке узбију напраг и ране им пашу Врањалију. Тако се Ћаја-паша улогори с војском у Чачку, а Милош на Љубићу. Онај испи дан, кад су Турци први пут ударили на Љубићу на Србе, изиђе из Чачка десет стари кметова, који су из Рудничке и из Београдске наије били пристали за Ћаја-пашом, па сад пошли с његовим буруштијама и с књигама кнеза Аксентије, да предају народ. Ове кметове

 нека-

некако поваша Милошева стража, и, кад ји доведу пред Милоша, исеку ји све. Турци су по том још неколико пута прелазили преко Мораве и ударали на Србе, но Срби се већ ушврде, и по Милошевим порукама дође на Љубић још војске; и тако су Турке свагда рабро узбијали и преко Мораве прегонили.

У то време дође Милошу глас, да је из Београда изашло неколике стопине Турака (понајвише спаија), те начинили на Палежу шанац и на чепокаику извукли један топ, па оданде страше и сметају, да се дигне сва наија Београдска и Ваљевска; а из Ваљева опет неколике стопине Турака да иду Ћајапаши у помоћ. Зато он одма опреми Милића Дринчића пред ове Ваљевске Турке, те ји на Дружетићима дочека и разбивши врати ња праг; на Љубићу пак оставши свога брата Јована, а он са својим момцима и с нешто мало војске отиде на Палеж, да окрчи пут од Саве. На Палежу опколивши Турски шанац пукли су се неколико пута, и звали су Турке, да се предаду, но они

не

не једну. Онда Милош распише по оближњим селима, те се погради *домуз-арабе* (на двоколицама приковане даске, тако, да неколика човека могу пред собом терати те двоколице заклонивши се за даске), и преправе прошће и вашине, да ударе на јуриш. Па те све преправе један дан пред вече извуку у поље око Турскога шанца, да у јутру рано ударе на јуриш; и кажу Турцима, да ји причекају до пред зору на два сата, па ће онда видети, шта ће од њи бити. Кад Турци то виде, они се поплаше (јер су се Срби већ и онако неколика пута били догонили до шанца и вашали рукама за њега), па побегну ноћу како који може; а Срби се наклопе за њима, те ји које онде побију, које натерају, те се подаве у Колубари; а који оданде измакну, оне побију људи по селима: и тако од оније, више од пристa, Турака није ји двадесет отишло у Београд. Срби пак задобију доста руа и оружја, и осталога свакога шићара; али осим свега најмилији им је био топ, који су на Турском то-

топаику добили. Топ овај, као на четопаику, није имао кундака ни кола, да се може вући; зато навале сви, ште га оправе и окују: шу су ковали и они, који чекича пре никда у рукама видели нису (н. п. Симо Паспрмац, и Благоје из Кнића и млоги други). Победом овом на Палежу Срби су добили још и шо, шшо сад очиспивши пуш уза Саву од Београда до Шапца, подигне се већ и наија Београдска и Ваљевска сва; а из Немачке опеш навале војводе и различне друге поглавице Српске, које за Кара-Ђорђијем нису шеле да иду у Бесарабију, него осшале по Срему и по Банашу чекајући премену судбине Српске, н. п. *Стојан Чупић*, *Пешар Молер*, *Павле Пуџић*, *кнез Милоје Теодоровић*, *кнез Максим Рашковић*, *Симо Кашић*, *Симо Ненадовић* (брашп проше Ненадовића, а син кнеза Алексе), *Бојо Богићевић* (син војводе Јадранскога, Аншоније Богићевића), проша *Никола Смиљанић*, капешан *Илија Срдановић* и други. Ови сад сви, с млогима проспим војницима, навале

у

у Србију и понесу џебану и оружје (а уз Аџи-Проданову буну ни један од овије није ни помислио, да иде у Србију). Милош с Палежа, пошто нареди да се чува око Београда, да не би Турци изишли у села и какву шкоду учинили, и пошто се лепо опреми, подигне војску на Ваљево и повуче *два* топа: један онај, што су га сад отели од Турака и оправили, а други је негде у шуми био сакривен још од Кара-Ђорђијна времена, па га сад нашли и оправили. У Ваљеву су Турци били начинили шанац у вароши око џамије, баш код Колубаре; а Молер и Цукић били су још пре Милоша отишли на Ваљево, али нису смели да се улогоре у равни код Турака, него се попели на Кличевац. Али Милош кад дође, рече им: „Ви, браћо, „ може бити да сте чекали мене, али „ ја сад немам кога чекати: цар ми ни „ краљ не ће доћи у помоћ. Ако се ја „ сад сиђем планити од Турака и не „ смеднем се к њима прикучивати, „ шта ће други људи радити?“ — На онда, онај исти дан, подигне војску

ску уз Колубару, ше се прикучи к самоме шанцу Турскоме, и шукући се с Турцима закопа шанац и начини шабље за шопове; на онда стане Турке позивати на предају, и прешити им, ако се не шедну предати. Кад Турци позиаду, да је Милош дошао, на још с шоповима, они се поплаше, па се ону исту ноћ дигну, ше побегну из Ваљева. Опазивши Срби да су Турци ушекли, тдекоји скоче на коње, ше ји пошерају донекле, но Милош осшане одмарајући се и говорећи: „Којигод сам од ме„ не бежи, срећан му пуш! ја му не „ смешам; него да се молимо Богу, не „ би ли и ови осшали сви (Турци) по„ бегли између нас.“ — У јушру Милош оширде к Молеру и к Цукићу на Кличевац, и после различни разговора и договора рече Молер: „Е, браше Ми„ лошу! Ми у име Бога опеш успасмо „ на Турке и народ с Турцима завади„ смо; него сад ко ће бишти сшарешина „ овоме народу?“ На шо Милош одгора: „То је најмања брига, него најпре „ да видимо, где ће бишти сшарешина:

„да

„ да гледамо, како ћемо Турке испера-
„ ши између себе, и како ћемо свршити
„ ово, што смо почели; а старе-
„ шину је лако наћи; ако ли сад баш
„ за њим стоји, буди ти старешина.“
Онда Молер рече: „Ја, браће, старе-
„ шина бити не ћу; али да не будеш
„ ни ти, а да не буде ни Цукић, ни-
„ ти и који други да изиђе да рече:
„ Ја сам господар, као Кара-Ђорђије
„ (што је чинио); него нас четворица,
„ то јест: ја, ти, Цукић и прота
„ Ненадовић (Молеров пашеног, који
„ је тада у Бечу био), као четири јед-
„ накa браћа да старешујемо и запове-
„ дамо сваки на своме крају; и ти сад
„ на то да се потпишеш.“ — „Добро,
„ браће (одговори Милош), али се ја
„ на то не ћу потписати, нити се
„ противим, да тако не буде; јер нас
„ троји и онако смо такове старе-
„ шине, а и прота, ако дође из Бечa,
„ и он ће бити; али сад да се ми пот-
„ писујемо, ко ће у туђој кући бити
„ старешина, то би било баш као они
„ што су секли ражањ, а зец још у

„шу-

„ шуми.“ У тај ма дође шу и Стојан Чупић, и тако се овај разговор прекине као с малом распром и с потајним подозрењем један на другога. Милош пође с Кличевца у свој шанац; но још не дође уња, а ова се пројица договоре на Кличевцу, ше Цукић убије кнеза Петра из Тврдојевца, од кога су се бојали, да не одврати народ за собом, па да се не прилепи Милошевој страни. Кад кнез Петар погине, народ се побуни, и једни скоче на Молера и на Цукића, ше ји сатерају у једну кућу, а други дотрче к Милошу помажући: „ Помагај, господару, за Бога! шта со „ шо чини сад? Ми за тобом приспа„ смо и с Турцима се завадисмо, па сад „ зар ајдуци да нам суде и кнезове и „ браћу нашу да бију? Епо Цукић и „ Молер убише кнеза Петра! Зашшо је „ шо? Јели шо из швоје главе?“ Да је Милош сад само дао знак, да се шо преко његове воље чини, шу би ши одма свршили и Молер и Цукић, и шо може бишш да би се догодило (као шшо су Симо Пастрмац и Благоје Книћанин на-

ва-

ваљивали и говорили Милошу), да није било спраа Турскога; али Милош види, да томе није сад време, па стане народ утишавати, говорећи, да је кнез Пешар био Турска увода, и да је он заповедио, да се убије. И тако после многога народнога правдања, да кнез Пешар није био Турска увода, него да је био добар и пошшен човек, и Милошева доказивања, да је он то јамачно дознао, које они нису могли дознати, народ се утиша, и Милош се врати на Кличевац, те Молера и Цукића извади из куће и народ умири са свим.

Кад већ Милош сад очисши и Ваљево од Турака, онда оспави Молера да чува спраже од Сокола и од Сребрнице, а он узме Цукића са собом и са свом се војском врати опет на Чачак, да и њега гледа како да очисши. Како је Милош отишао с Љубића, Турци су једни каишто прелазили Мораву, те се шукли са Србима, а други су ишли по Драгачеву, те арали и робили. Један пуи се дигне једна илада Арнауша, те изиђу рано у Овчар, и ударе не

Срп-

Српске збегове, и изнајпре онако, изненада млого робље поробе и људе побију; а после, кад се види, шта је, робље побегне пред Арнаутима низ Овчар к Морави, и једно дође на Мораву спрема манастира Никоље, а онде се срећом деси калуђер Неофит с троје-четворо манастирске момчади, те повиче робљу, да не скаче у Мораву, да се не дави, него да бежи уз Мораву под неке стене, где Арнаути озго управо не могу сићи, нити могу озго низ Мораву заћи, а он ће оздо бранити. И тако робље побегне под те стене; а кад Арнаути пођу уз Мораву за њим, онда ови из преко Мораве опале из пушака, и тако Арнауте пресеку од робља и уставе, но они западну за камење, и стану се бити. После дугога пуцања повиче калуђер на своју момчад, те пушке лепо исперу и добро ји напуне, па онда кријући се изиђу мало уз Мораву, те зађу Арнаутима као с ребара, па иза дрвећа и иза камења опале на њи и из пиштоља и из дуги пушака, те неколика Арнаутина убију и неколика

ране;

ране; онда се остали Арнаути са својим мртвацима и с рањеницима врате на праг, а калуђер са својом момчади превезе робље на леву страну Мораве. Друго пак робље побегне од манастира Сретења низ поток, те дође на Мораву спрема манастира Преображења; но онде не имајући ко да га брани, поскаче у Мораву, и, којегод није знало пливати, подави се. Ту је Морава носила и мајке и колевке, и девојке и Арнауше, који су за девојкама скакали у воду, да би ји поватали. Од неколико робова, који су се онде у виру подавили и потонули, па после од рибара извађени, знаду се и сад гробови на левом брегу Мораве под Преображењем; а остало, које је брздица увашила и однела, сарањиваше је, где је које ватано.

Сад Милош дође на Љубић с новом војском и с топовима. Кад су Турци чули, где пуцају топови на Љубићу, из најпре нису веровали, да су то прави топови, него су мислили, да су Срби начинили од дрвета као ступу, те

ји

ји плаше, и зато су говорили: „Не „превари, Влао, не!“ Али мало после видели су, шта је. Сутрадан, пошто Милош дође на Љубић, изиђу Турци из Чачка, те ударе на Србе, но Срби ји тако разбију, да ји не само доперају до Мораве, него и преко Мораве пређу за њима и саперају ји у шанац; па им онда не дадне несрећа (или може бити срећа), да се опет измакну на Љубић, него Цукић и Никола Луњевица навале на Милоша, те начине два шанца код Мораве (с леве стране), и онде остану. Тако војска сва изиђе из они шанчева на Љубићу, само неколико стражара остане да чувају у њима рану и ћебану. Трећи дан рано опазе Срби, да се Турци спремају да ударе на њи. Милош је знао, да Турци не ће ударити на Мораву онде на броду, где су Српски шанчеви, него да ће једни отићи низ Мораву, те преће доле око Коњевића, а други отићи уз Мораву, те преће горе испод Трбушана, па да се код Српски шанчева састану и ударе са свију страна; за то и он раздели оно мало своји

коња-

коњаника на двоје, па једне пошље уз Мораву, а друге низ Мораву, да сретну Турке, и ако им где на згодну месту не могбуду каке пакости учинити, а они полако измичући се пред њима да дођу к својим шанчевима и пешацима; а у шанчевима намести старешине (у доњему Јована Добрачу, а у горњему Раића, бившега барјактара Кара-Ђорђијна), и лепо ји потпуни пешацима; а што буде пешака сувише, оне изведе пе намести око Мораве и с друге стране шанчева по лугу, и сам остане међу овима последњим. Кад буде око ручанице, Турци тако и ударе и уз Мораву и низ Мораву, и још једни дођу на брод према Српским шанчевима. Они коњици Српски, што су били отишли низ Мораву, како се покажу Турцима, Турци са свом силом учине јуриш, те ји све расперају куд кога; а ни они, што су били отишли уз Мораву, не прођу млого боље. По том Турци, дошавши к шанчевима Српским, учине јуриш на оне пешаке, што су стајали око Мораве, те ји потисну с места и наперају

на

на горњи шанац; но будући да ови сви пешаци, онако, као што су у гомили бежали, нису могли на врата ући у шанац, него нагрну преко шанца где ко допрчи, и тако, док уђу, сву ову страну шанца од Мораве оборе и развале; а какогод што су од овуд улазили у шанац, тако су онамо на другу страну излазили из њега; и тако ови сами Српски пешаци оборе и развале горњи шанац, у коме су била обадва топа. Кад ови пешаци с поља оборе шанац и крозањ прођу и утеку у луг, приспану за њима и они, што су шанац чували, само Раић, као комендант од шанца, не тедне, него оспане код топова говорећи: „Ја, браћо, ови топова оставивши „ не ћу; знате, како смо ји сви желели „ и за њима уздисали! Ја оћу код њи „ да умрем, па после моје смрти нека „ ји носи ко му драго.“ И тако Турци нагрну у празан и развађен шанац, и Раић избаци своје пушке на њи, те последњи пут замени своју главу, па онда и он падне код топова. Тако Српске војске што је год било на пољу и у горњему шан-

шанцу, све прсне и побегне куд које, само оне у доњему шанцу опколе Турци са свију страна, и тако се упру бранити. Милош пак из најпре био се са једном стотином људи упрьо у лугу, те се бранио; но кад и ови његови људи стану за другима бежати, онда и он с Врањевшничким архимандритом Мелентијем Павловићем утече на Љубић, и нашавши негде добош, који је добошар бежећи био бацио, даде га архимандриту Мелентији на врат, те стане лупати по шанцу, да би се људи враћали у шанац. И тако се војска опет стане купити на Љубићу. Турци су међу тим једнако били опколили онај један шанац, и шукли се са Србима; а кад Турци пред вече уступе од шанца, онда Срби оставе шанац, па побегну, не чекајући док Турци са свим отиду од њи. Кад Турци виде да Срби беже, они се повраше на праг, те ји потерају и стану сећи; онда Милош, са оно своје мало људи, што је био искупио, потрчи опет с Љубића пред ове Србе, те ји тако отме од Турака. Турци се по том сви

врате преко Мораве и одвуку Српске топове у Чачак. А Србин се, ни десет пи не сврати на Љубић; јер кад се на Љубићу искупе и преброје, не буде ји више од сто и осамдесет, а кад су се побили с Турцима, било ји је око три иљаде свега. Бојећи се Милош да Турци не опазе, да је Срба тако мало на Љубићу, па да не дођу, да ји оданде са свим расперају, наређа коње око шанца и подигне гуњеве на коље, да се црни као војска; а своје момке на врш на нос опреми опет у врбовку: и тако се за неколика дана скупи опет око иљада људи на Љубићу. Прем да су Турци Србе тако разбили и топове им отели, али је и њи доста изгинуло; а највећа жалост и несрећа, што им се ту догодила, била је ова, што им је Ћаја-паша, њиов управитељ погинуо. И само је то било Турке доста уплашило, а особито сад кад виде, да се Срби, после онако страшнога боја и пропасти, опет купе и на бој спремају, поплаше се и забуне са свим, и намисле да беже. Уочи онога дана, кад ће побећи, ушече

нека-

некака робиња из Турскога логора, и дође Милошу под чадор, те каже, да се Турци некуд спремају: или ће да бежe, или ће опет да ударе на Србе. Срби су се молили Богу, да побегну, а преправљали су се да се бране, ако ударе на њи. Кад буде у јутру пред зору, док повичу стражари: „Утекоше Тур„ци!“ Срби се брже боље опреме и потрче за њима. Турци пак подигнувши сав пртљаг свој и плен и робље и рањенике, пођу из Чачка к југу, како ће преко Јелице у Босну и у Арнаутску. У Јелици дочекају ји Српски чешници, који су се налазили по Драгачеву, те ји неколико побију и нешто робља отму; но Турци продру. А кад буду ива Јелице у село Ршаре, ту ји сустигне Милош с војском. Кад Турци виде Србе за собом, гдекоји се спану враћати и друге узбијати, да се бију; али кад Срби опале на њи из бусија, онда сви нагну куд који може, а оставе и попове, и сву споку, што су били запленили, и робље спану бацати, само да је лакше бежати. И отале су ји већ Срби

 онај

онај чипав дан онако разбијене и поплашене терали и по којекаким попоцима били и пленили. Који Срби нигда Турчина није убио, тај га је дан могао убити: Турци су се тако били забунили, да се већ нису ни бранили, него су бежали који је могао, а који нису могли бежати, они су падали по пушу и око пупа. Гдекоји су Српски јунаци по десет коња Турски тај дан изменили, н. п. кад му један коњ суспане, а он уватши другога, који му се најбољи и најодевенији учини; па кад му и онај суспане, а он уватши пређега, а онога пустши и т. д. Ту је по један Србин у спопшине Турака улазио, те Турско робље ватао и изводио. *) Најпосле већ је

*) Н. п. Опази Милош у једној гомили Турака, који су према њему косом бежали, Турску жену, па рече својим момцима: „Који ће оти„ ћи, да ми доведе ону жену, да се не мучи „ бежећи; а ево му спо грома.“ Онда његов (ондашњи) кувар (а садашњи надзирашељ дворски), *Арсеније Андрић*, разигравши коња, отиде; и прем да Турци опале на њега неколика пиштоља, као и он на њи, но они се сви разбегну, а он уватши коња под Туркињом,

и

је Милош спао викати: „Проћите се, „браћо, за Бога! доста је већ; грехота „је од Бога.“ А кад ји се већ ови Срби окане, онда ји спану дочекивати некаки Ерцеговачки и Црногорски ајдуци и различне којекаке друге чепице; и шако су ји на рачун Српски и преко Старога Влаа прашили и срепали чак до Сенице. Млоги су бежећи преко шума зашли у шуђој земљи, па су ји после онако поплашене и гладне убијале и жене по селима. Приповедају, како је некаквога шрећи или четврши дан дошерала глад негде у село, па га опази некаква баба, и повиче му: „Баци, „Турчине, оружје!“ А он сирома баци. Па и осим шога, шшо су ји људи били, рекао би човек, да ји је и сама природа била почела бипи и гонипи; јер ударе изнад некаке урвине, па ваља да је земља и онако била слаба, а они се опеш млоги заједно шапрпају, ше се

шако

и доведе је Милошу. Кад му Милош кружи обећани сшо гроша, он ји не шедне узепи, него, пољубивши га у руку, одговори: „Фала, „господару! Ја сам код ње више нашао.“

шако земља описне, и вине ји од спо-
шине приписне и живе погребе, а мло-
ги испребијају ноге и руке.

Милош се из Краварица врати у Рпаре на конак, па онде у вече пусти по војсци телала: „Когод има Турско-„ га роба, да га доведе пред господар-„ ски чадор; а у кога се по том нађе „ Турски роб, главом ће својом плати-„ пи.“ Тако искупи све Турско робље на једно место, па постави око њега страже, да му се нико не сме прикучи-пи; а које буде рањено, онима нареди лекаре, ше завију ране. Супра дан ра-њенима потради носила (као тетриване), а здраве жене и децу потрпа у ко-ла, а људе посади на коње, па ји све испрати у Ужице и преда Турцима, да иде свако на своју страну. Ове су Тур-киње великодушије Милошево подизале до неба, говорећи Турцима уочи: „Срп-„ ска је вера права чиста вера, и мора „ јој Бог помоћи. Срби су нас повата-„ ли и поробили, каоно ши робље, али „ у рз наш нико није дарнуо, него су „ нас као браћа сестре чували и пошше-

„ но

„ но испратили; а ви шта радите од „ њиова робља! Не само што силујете „ жене и девојке, него и малу децу, и „ старе бабе, које једва иду.“ Тако су ове Туркиње приповедале и самоме Рушић-паши, који је у то време пролазио на Босну, па ји у Сеници звао к себи, те питао, како је по Србији.

Док се Милош тукао и забављао око Чачка и око Палежа и Ваљева, Турци су у Крагујевцу, у Карановцу, у Баточини и у Пожаревцу били поградили шанчеве и утврдили се, па седили и рабро се бранили од Српски чета, које су им се где показивале. На Крагујевац је још у самом почетку буне био пошао Јован Добрача и Милошев брат Јован и Врањевшнички архимандрит Меленшије. Крагујевчани, који је било око шест-седам стотина, чујући да Срби иду на Крагујевац, изиђу преда њи на Дреновац, те се онде побију; но Срби разбију Турке, и Турци се врате у Крагујевац, а Срби заноће на Сшановима, па сутрадан ударе, те попале варош Крагујевачку, а Турци остану

у шанцу око ѕамије. По том Милошев брат опиде на Чачак, а архимандрит Меленшије к Милошу. Осшалима пак дође неко, ше каже, да је Ћаја-паша с војском дошао на Чумићко брдо, зашо осшаве Крагујевац, и пођу пред Ћаја-пашу; но кад виде, да од Ћаја-паше нема још ни гласа, враше се опеш на Крагујевац. По шом дођу гласови, да су Турци изишли из Јагодине у Левач, ше предају народ. Онда Срби пођу на ше Турке; но Турци ушеку, и Срби се врашше опеш на Крагујевац, и сшану се спремашш, да ударе на шанац јуришем. Било је наређено, да сваки проспи војник понесе по десеш пруша и по два прошца, а сшарешине напред без прошћа и без прућа. Таман се шо сшане преправљашш, а дођу гласови, да је Лепеница скочила да се преда Турцима, па с њима да удари на Србе; зашо ови опеш осшаве Крагујевац, и ошиду у Ресник, ше људе одвраше од предаје. У шом прође и Ћаја-паша с војском, ше се ова Српска војска прибере к Чачку, и шако Крагујевчани осшану на миру, само су

ји

ји Срби изокола помало чували, да не би са свим слободно излазили у села. Но кад чују, шта се ради око Чачка, они и сами побегну из Крагујевца; а Срби ји дочекају у Црном врху, те ји разбију и готово све побију. Сад дакле Милош очистивши и Чачак нако срећно и пробитачно, пошаље свог брата Јована к Ужицу, да чува, да не би Турци изишли у народ да каку шпешу чине; другу војску пошаље, те Карановац побоље опколи и спесни; а он с великом војском пође на Пожаревац, где су делије (који је било око иљаду и пеш спопнина) биле начиниле шесн шанчева, и имале један топ. Тако кренувши војску, удари преко Крагујевца, и дође на Бапочину, где су три-четири спопшине Турака били начинили шанац, и чували га. Ове Турке Милош нако опколи и спесни, да се супра дан предаду и положе оружје, и Срби ји онако без оружја испрате у Турску. Милош по шом, запаливши Турски шанац у Бапочини (као шпо су и по другим месшима радили), крене војску, те

пре-

пређе Мораву на Орашју, и отиде управо к Пожаревцу. Кад буду близу Пожаревца, сретну га делије, и са неописаном раброшћу ударе на Српске ртнике, те ту погине неколико Срба, међу којима буде и Милошев шура, Јован, који му је тада као и писар био. Кад Срби виде, како се делије бију и главе одсецају, они се поплаше, и стану се измицати на траг; онда Милош потегне пиштољ, па изиђе преда њи, и стане им говорит: „Куда ћете, „несрећни синови? Куд мислите да у„течете? Где вам је град, да се у ње„га сакријете? Већ ако жене под ке„цеље да вас сакрију? На траг, кур„во! Ту је кућа (показујући пиштољем „Турске шанчеве), ту је жена, ту су „деца; то ако оставите, остало је „све пропало. Који сад за мном не по„трчи, ономе ћу ја главу одсећи, нећу „чекати, да га Турци секу.“ Па онда метнувши пиштољ у кубуру, потегне сабљу, и погна коња управо к делибаши, говорећи му: „Вала, делибаша! „ти може бити да имаш куда и на

„дру-

„ другу страну, али ја заиста немам „ никуд, него ми ваља овде мрети.“ На са својим момцима учини јуриш управо на делибашу; а остала војска, које орабривши се његовим речма и примером, које бојећи се његове сабље и момака, нагрне за њим, те тако делије узбију напраг и саперају у шанчеве, и одма, оно вече, пограде шанчеве око Турски шанчева. Сутра дан Милош разгледа добро, како стоје Турски шанчеви, и војску ову мало одмори, и још другу из наије Пожаревачке прикупи, и заповеди, да се секу вашинс. Трећи дан у вече скупи поглаваре од војске, и стане им говорити: „Ови су се Тур„ци, браћо, утврдили, а нама нити „ је време ни место, да се овде бавимо „ и да ји чувамо: ово је поље, а ово „ Смедерева и Београда, овим Турцима „ може водом ласно помоћ доћи; а војска „ се Турска купи од Босне, а купи од „ Урумелије; него ми ваља да гледамо, „ ове Турке час пре да очистимо; за„ то сам намислио вечерас, у име Бо„ га, да учинимо јуриш на делибашин

„ша-

„ шанац. Него и по, браћо, да вам „ кажем: који старешина не мисли на„ пред ударити пред својом војском, „ онај нека не мре од мене без невоље, „ већ слободно нека каже, да поставим „ другога старешину.“ Поглавари сви у глас повичу, да ће по његовој заповести драговољно помрети пред војском. По том заповеди, те се војска изведе у ред, узевши сваки своје ваши-не, па и њој каже: „Који удари на „ Турски шанац, онај, истина, може „ и умрети, а може и остати (јер „ сви не ће изгинути); али који усту„ пи на праг, онај ће *јамачно* умрети „ од мене. А ево ја ћу пред вама на„ пред ударити. Јуриш!“ Турци су се са неописаном раброшћу бранили, и нису шели пре оставити шанца, док нису Срби унутра ушли, и стали се с њима бити пушкама кијачки, и бости се ножевима и чупати за врапове; па онда побегну у други шанац, оставивши своје коње и сав прибаг: ни један се није имао кад вратити у своју колебу, да узме што, него је онако по-

бе-

бегао с оним, што је имао не себи. Ту су гдекоји момци и пријапељи Милошеви плачући трчали за њим, и молили га и успављали, да не трчи напред, да не би погинуо и смрћу својом народ Српски упропаспио. Кад у јутру сване, Срби опворе читав пазар у Турскоме шанцу: аџова и рацова, руа и оружја и свакога другог шићара доспа. Сад се војницима Српским тако ослади јуриш, да су сами говорили, онај дан да ударе и на други шанац; но Милош им не дадне, него ји онај дан лепо одмори, и вашине искупи и преправи. На други дан, опет онако пред вече, удари на други шанац, те и њега опште, много лакше него први. По том опет преко дан удари, те опште и пређи. Сад Турци оспану само у великоме шанцу, где им је био топ, и у два мала шанчића, око цркве и око џамије. Срби други дан у вече ударе опет и на онај шанац око цркве, и опту све опкопе, но Турке из цркве не могну испераши, јер су били наоколо пушкарнице испровалиивали и добро се утврди-

дили. И тако неколике спопшине Срба осване око цркве, и, закопавши мало шанчића око себе, задане између цркве и Турскога шанца. Ту проведу они читав дан и без јела и без пића, нипи им је ко шпа могао донеши; само Милош даде после подне некаком човеку недесет гроша, ше узме на леђа мешину ракије, и прчећи између Турски шанпа унесе је у опкопе. Турци су шај дан излазили једном из великога шанца, и чинили јуриш на ше Србе, но они се одбране. А кад буде у вече, Срби опет сложно ударе на цркву, и, пробивши зид, неколика су пупа улазили у олшар, а Турци ји опеш изгонили; док најпосле једва надвладају Срби, и Турци, оспавивши цркву, ушеку у велики шанац. Сад Срби из цркве нипи су дали Турцима ићи из великога шанца у џамију, нипи онима из џамије у шанац. Кад шо супра дан у јупру виде Турци, они се поплаше, и већ познаду, да нема нишша од боја, зашо спану Србе довикиваши, и пипаши, ко им је спарешина. Срби им кажу,

да

да је кнез Милош, но они из најпре нису шели шо да верују (или су се само чинили да не верују), него су говорили, да су ови Срби ајдуци, а кнез Милош да је с Турцима; најпосле пак реку: „Ми кнеза Милоша, истина, не „ познајемо лично, али познајемо његова Димишрија; ако је шу Милош, „ шу мора бити и Димишрије с њим: „ дакле нека дође Димишрије к нама, „ па ако буде шу кнез Милош, ми ћемо „ се њему предати, јер ми знамо, да је „ он царски кнез, и где је он, шу је „ сва раја, а ми с рајом нипи се мо„ жемо, нипи оћемо бипи.“ Онда Милош пошаље Димишрија к Турцима у шанац, и шако се отворе разговори о предаји. Срби су шели, да им Турци предаду оружје, па да изиђу онако, као они из Бапочине; Турци пак нису шели на то приспати нипошто, него су искали, да изиђу с оружјем и да повуку шоп и осшало своје, шшогод имају, и да ји Димишрије испрати до у Ћуприју. Да су Срби могли причекапи још који дан, ови би се Турци пре-

дали

дали како год и они у Баночини; али будући да су с Дрине једнако писали, да су Босњаци навалили у Мачву, и оће да продру у Шабац; војска се из Урумелије и из Аркаупске прибирала к Ћуприји, где су се сваки дан надали *Марашли-Али-паши*, везиру од Урумелије; од Крагујевца опеш пишу, да су Крагујевчани ради да се предаду, али не ће никоме другом до Милошу; а Новопазарски паша, Адем, купи војску и спрема се Крагујевчанима у помоћ; зато Милош (желећи час пре да очисти Пожаревац) предложи Турцима, да оставе пиоп и џебане шпогод има осим онога, шпо сваки војник уза се носи; а с оружјем да изиђу, и да им даде Димишрија, да ји опшрапи до у Ћуприју. Турци на шо пристану, и Димишрије ји опшрапи до Ћуприје. Милош пак наредивши по наији Пожаревачкој где ће ко чувати и на шшо пазити, одма крене своју војску, и пође Крагујевцу. Кад буде према Турског шанца, а он лепо упарадн војнике, и по Турском обичају нарећа једеке и бар-

јаке

јаке и таламбасе, и тако се с највећом парадом покаже Турцима. Ови су Турци били у тако̀ј невољи (особито од глади и од смрада) да ји је онај дан могао предати какогод и оне у Баточини; али он, једно што су се тако у њега уверовали и желели баш њему да се предаду, а друго за љубав Адем-паши, с којим се пре године дана био добро познао и у љубави живео, не једне, него ји лепо испусти с оружјем и са свим њиовим имањем, и по њима пошаље Адем-паши лепо писмо, у коме му каже, како је њи зулум натерао, да се бију са зулумћарима, и замоли га, да он барем у њи не дира; уз то још пошаље му и дара мало. Адем-паша одговори Милошу на ово писмо, и благодари му, што је Карановчане (међу којима је било људи и из његова пашалука) тако лепо и поштено испратио, и уверава га, да се од стране његове ништа не боји, и још, што је најзнатније, писмо овим речма завршује:

„ Диж' се, бане, на јелове гране!
„ Коси, бане, како си почео,

 „ Са-

„Само гледај, да ти опкоси не по-
„кисну.“

Сад Милош, поставивши нужне спраже и на овоме крају, крене сву војску на Дрину пред Бошњаке. Босански је пак везир, Рушић-паша, био дошао у Бељину, па је једну војску прикучио к Дрини према Бадовинцима, а другу је, под командом Али-паше Никшићкога, претурио у Мачву, те начинила шанац на Дубљу, да би оданде успављала Мачву и Поцерину да се не одмеће, и да би по том, пошто друга из преко Дрине на њезино место дође, прошла у Шабац. Кад дође Милош с војском у Слепчевић, Молер навали, да оно вече ударе на Турски шанац на Дубљу; но Милош рече: „Данас није време, једно
„што је војска наша уморна, а друго,
„ето ће да удари киша, па ће нашим
„људма пушке закисивати, а Турцима
„у сувоши толико не ће смепати; а
„ни вашина немамо преправни; него да
„ноћимо овде и да се одморимо, па ће-
„мо сутра, пошто се лепо преправи-
„мо ударити на Турке.“ Молер пак

не

не тедне прслушати, него узме нешто војске Ваљевске и Јована Милошева брата, па отиду, те ударе на Турке; но Турци им се не дадну ни прикучити к шанцу, него ји узбију, и узалуд погубе им неколика човека. Ови сад не смејући од срамоте вратити се к Милошу на конак, остану те ноће негде у пољу покисли. Сутра дан Милош преправивши вашину и остале све потребе за јуриш, прикучи војску Турскоме шанцу, па рече: „До сад смо ударали ноћу на „Турке, јер смо желели, да беже „од нас, а сад ћемо, у име Бога, на „све баш дању да ударимо, па да гле„дамо, ако буде могуће, да ни један „не утече.“ И тако ударе после подне око три сата на Турски шанац. Српски коњици пролете кроз пешаке управо на шанац, па из кубура од озго преко шанца све на Турке, а пешаци за њима с вашином, те рукама за шанац, и гдекоји стану прескакати унутра. Турци се смету, па отворе врата на шанцу, и стану бежати. Срби ји пак дочекају, и, које онде на вратима, које мало да-

ље иза шанца, тако ји побију, да од иљаде Турака није ји више од осамнаест утекло преко Дрине. А паша, кад се отворе врата на шанцу, узјаше ата, и побегне на поље; но кад изиђе из шанца, дочека га некакав Србин, те му убије ата, а он, паднувши с атом заједно, устане, и утече у трње, а капа му остане онде, где је пао, и узме је онај исти Србин, што му је ата убио, те натакне на главу. У том дотрчи ту и Милош са својим момцима, те, познавши пашу, повиче. „Држите, „море, то је паша, али немојте да га „убијете, него жива да уватимо.“ И тако опколе оно трње, те пашу жива уваше, и гологлава га из трња изведу пред Милоша. Милош му одма купи капу од онога Србина, а од другога шал, те му метне на главу, и стане га слободити, да се не боји ништа. Паша се врло обрадовао, кад је разумео и уверио се, да је то Милош. Срби ту осим паше уваше још двадесет и неколико живи Турака, а изгубе своји око педесет људи, и две знатне поглавице:

Ми-

Милића Дринчића и младога Симу Ненадовића. После битке Милош одведе пашу под свој чадор, и почасти га кавом и дуваном; и тако га је водио са собом неколико дана, дајући му чести као што се приспоји. Милош се за то време разговарао с пашом о свачему, и приповедао му, како они нису устали, цареву земљу да отму, него ји наперао зулум, да се бију са зулумћарима, и да траже своју правицу под царевим скутом. Паша му је на то говорио: „Да „ цар зна, каку ти војску имаш, он би „ народу овоме дао правицу, какову „ год ište; само се чувај, да се не „ помешаш с којим краљем, ако си рад, „ да твоје судство и господство над „ овом земљом остане, него прионi „ цару за скут, и цар ће ти дати, те „ ћеш ти бити везир над овом земљом.“ Пошто се тако Милош с пашом сит наразговара, онда му поклони ата и ћурак и пет стотина гроша, па га лепо испрати и, са свима осталим поваћаним Турцима, пошаље Рушић-паши преко Дрине.

У

У том је већ био спитао Марашли-Али-паша у Ћуприју, зато Милош оспави опет Молера на ономе крају, да чува Дрину од Турака, а он се врати поред Београда, куда су Срби чували наоколо, и опиде к Јагодини, где се војска Српска (на води Белици и на брду Липару) била улогорила пропив Марашли-Али-паше. Тек што Милош дође на Белицу, а спигне му и књига од Рушић-паше, у којој га позива преко Дрине к себи на разговор, да гледају, да се земља умири, да народ не пропада и с једне и с друге стране. Марашли-Али-паша пакоћер спане Србе нудити миром, говорећи, да он какогод што има од цара власт, да земљу силом покори, пако има власт и да је на лепо умири. Зато Милош оспави онде место себе Вуицу Вулићевића (који је с Црним Ђорђијем био опишао у Бесарабију, па сад дошавши у Банат по своју фамилију, пребегао у Србију), и заповеди му, да чувају добро од Турака, а међу шим с Марашли-Али-пашом да опворе разговоре о миру, док он

опи-

отиде на Дрину, да мало завара Рушић-пашу, и да чује, шта он говори, па после кога им се уговори о миру учине бољи, онога да приме. По том узме кнеза Аврама Лукића из наије Пожешке, Петра Опашевића из Крагујевачке и Николу Симеуновића из Ваљевске, па отиде с њима на Дрину. У Лешницу пошаље му Рушић-паша старога његова познаника, делибашу Серчесму, те га узме на веру и одведе преко Дрине (у Турке!!!). Рушић-паша га је најпре питао, зашто су устали на Турке, а он му је казивао, како ји је зулум наперао, и бројио му све зулуме Сулеман-пашине редом. Кад по том отворе разговоре о миру, Рушић-паша је најпре искао, да му народ преда оружје, да га он пошаље цару, да цар види и да се увери, да су се они предали и да су баш права раја постали; а даље говорио је, да носе, ко шта оће, и да им се у Београд да други паша, под којим ће живети мирно, као и остала царева раја. Милош, у његовим рукама будући, није могао ништа друго рећи, него: „До-

„бро,

„ бро, честити пашо, да идемо, да „ кажемо народу, да престане од боја, „ и да гледамо, да се купи оружје.“ Паши није никако било мило, да Милоша испусти из руку; зато је говорио и наваљивао, да иде Димитрије с Аврамом и с осталим кнезовима, да то кажу народу, а он да остане онде код њега. Милош пак, гледајући како ће се час пре ишчупати оданде, говорио је, да народ њима не ће веровати, нити ће ји послушати (које су и кнезови сами сведочили), него он ваља да иде, а ови кнезови међу тим нека остану код паше. Паша је најпосле наваљивао, да остане барем и Димитрије с овим кнезовима, но Милош некако и то развеје, говорећи и доказујући, да је Димитрије њему врло потребан сад у том послу. И тако се Милош и Димитрије спреме и (четвртни дан) пређу опет у Србију, а Аврам и Осташевић и Никола остану код Рушић-паше, као у залози. Може бити да је и Али-паша Никшићки много помогао Милошу, те је сад изнео главу од Рушић-паше; али је опет највише

више дужан благодарити Серчесми и његовоме јуначком поштењу. Он га је за она четири дана у логору Турскоме једнако разговарао, да се ништа не боји док види у животу њега и његови иљаду делија; а кад га је опет у Лешницу на праг допратио, онда му је на растанку казао: „ Овде сам те ја узео „ на моју веру, и ево сам те опет овде „ довео. До сад смо били пријатељи, „ а од сад ако ми паднеш шака, знам, „ шта ћу с тобом чинити; ако ли ти „ паднем шака, чини са мном, шта ти „ драго. У напредак више не веруј ни- „ коме; ако би сам те и ја на веру „ звао, не иди ми. “

Милош сад дође у Србију као из мртви, и заповедивши, да се око Дрине чува од Турака што се боље може, на врат на нос потрчи на Белицу. Кад тамо приспе, а то се Срби с Марашли-Али-пашом упустили у боље и приличније разговоре о миру. Марашли-Али-паша, желећи, да би ту чест код цара добио, да је он Србију покорио и умирио, и бојећи се, да му је Рушић-

паша

паша не отме, није тео искати оружја од народа, него је казао: „Будите „ви само цару покорни, па ако оћете „(не само пушке, него) и топове за „појасом носити; и ако Бог да, ја ћу „вас на аџове посадити, и у самур-„ћуркове обући.“

Док је Милош ишао на Дрину и преко Дрине, а ови на Белици почињали с Марашли-Али-пашом разговоре о миру, изиђе један пут нешто Турске војске у Ресаву, те удари на Српски шанац у селу Миливи. Старешине Српске, које су ту пред војском биле, извуку се један за другим на поље (неки говорећи да иде по помоћ, а други по ћебану и т. д.), а народ остане сам, те ји Турци разбију, и више од седамдесет Српски глава одсеку. По том ти исти Турци пређу Мораву на Синьем виру (више Ћуприје), те ударе на Српски шанчић код Дебелога дрвета (под Јуором). Срби оставе шанац, и побегну у Јуор, те уклоне збегове; по том Турци изиђу у Јуор, и ударе на Српске збегове; но Срби ји дочекају и раз-

разбију, и претерају опет на десну страну Мораве.

Сад кад дође и Милош на Бслицу, престану и Турци од боја, и са свим се стане о миру радити. Још пре доласка Милошева уговарали су по заповести и наредби његовој Вуица и прота Ненадовић и остале старешине, које су онде биле, с Марашли-Али-пашом, да обе стране престану од боја, па да Срби пошљу своје посланике с препорукама и правиоцима Марашли-Али-пашиним у Цариград, а Марашли-Али-паша да седи у Ћуприји, док се ти посланици не врате, и не донесу ферман, како цар Србима све опрашта и прима ји у милост своју. Тако су Срби говорили, но Марашли-Али-паши то није било по вољи, него је искао, да га Срби пропусте с војском у Београд, па онда посланици Српски да иду у Цариград, да он може писати, да су га Срби пропустили и примили у Београд; а онако би двор Турски могао рећи, да га Срби варају, и развлаче само да прође време, док и зима приспе. Ови су

сви

сви разговори били пре Милоша; а кад он сад дође, пошаље му Марашли-Али-паша свога ћурчибашу (који је био Турчин закона ришћанскога, родом из Цесарије); и поздрави га, да му дође на веру, да се разговоре; и као за знак најпрве вере пошаље му своје бројанице. Примивши Милош такови поздрав и бројанице, побрапи се с ћурчибашом, па отиде Марашли-Али-паши у Ћуприју, и онде после многога разговарања и уговарања приступану обојица на ово: 1) да Срби пропусте ћају Марашли-Али-пашина с неко седам — осам иљада Турака на Врачар, и да им, како путем, тако и на Врачару, дају рану (и људма и коњма) и дрва; 2) Српски посланици с препорукама и прапиоцима Марашли-Али-пашиним да иду у Цариград, а Марашли-Али-паша с осталом војском Турском да седи у Ћуприји, док се ови посланици не врапе из Цариграда, и не донесу ферман, да цар Србима опрашта и прима ји у милост своју; 3) Српска војска међу тим да споји, како споји; 4) Марашли-Али-

паша

паша да пише Бошњацима на Дрину, да не ударају више на Србе. — По том Срби одма пропусте ћају Марашли-Али-пашина с војском на Врачар, и наређе, да им се из села вуче рана и дрва, и одреде своје људе, који ће им то давати; а кнеза Милоја Теодоровића и калуђера Неофита из манастира Никоље пошаљу с препорукама и пратиоцима Марашли-Али-пашиним у Цариград; и Марашли-Али-паша одма пошаље своје бурунџије, Бошњацима на Дрину, да не ударају више на Србе. Но Бошњаци, не марећи за његове бурунџије, пређу опет у Мачву и дођу на Засавицу, те ји онде Срби разбију, и преперају опет преко Дрине.

У то је време Руски елчија у Цариграду био пишао код двора Турскога, *какав Турци рат имају си Србијом*, додајући, да је то *са свим против трактата Букрешкога*. Зато посланике Српске Турци у Цариграду приме врло лепо, и, прем да ји суспигну тужбе од Рушић-паше, да они варају и цара и Марашли-Али-пашу, који њи не познаје,

знаје, тако ји брзо опреме на праг, да пре месеца дана дођу опет у Ћуприју, и донесу фермане, како Србима, да им се све опрашта, тако и Марашли-Али-паши, да иде у Београд, и да се стара за рају царску, као отац за своју децу; јер како је Бог рају препоручио цару, тако је цар препоручује њему (Марашли-Али-паши). По том се Марашли-Али-паша одма крене са свом својом војском, и отиде у Београд, а Милош нешто војске Српске распусти, да иде сваки својој кући, а нешто оспави у чепама да се налази по граници, да не би откуда каки други Турци дошли, и учинили где каку пшету, и док се види, шта ће бити од Сулеман-паше, који је још у Београду био; он пак са својим момцима отиде преко Србије, обећавши се Марашли-Али-паши, да ће и он одма доћи у Београд, само док заповеди, да се људи свуда умире и да иду сваки својој кући, и док нареди, да се вуче таин Турској војсци у Београд. На пооду Марашли-Али-пашину из Ћуприје Срби опет с његовим препору-

порукама и пратиоцима пошаљу у Цариград кнеза Аксентију (који је изишао у Србе кад су Турци побегли из Чачка) и Студеничкога архимандрита Мелентију Никшића, као да посведоче, како Срби Марашли-Али-пашу примише у Београд, и кнез Аксентије да седи онамо (као Српски агент) до измене, а архимандрит Мелентије да се врати на праг.

Марашли-Али-паша дође с војском здраво и весело у Београд, и намести се у оној истој кући, где је Српски сенат био. Милош пак, које договарајући се с поглавицама, које постављајући различне уредбе, забави се у народу позадуго. Паша га је из најпре погледао сваки дан, а после се поплаши, да га Милош не превари, те га домами у Београд, а он оде да купи војску. У том још његове бимбаше и ајани и бегови навале нањ, говорећи: „Тебе ћаур пре„ вари, те ти не даде нама да се бије„ мо и да арамо и робимо, него толико „ време лежасмо беспослени; а сад те „ опет превари, ће те под саму зиму

„ дове-

„ доведе у ове зидине, а он оде да купи
„ војску; па сад, док се није са свим
„ спремио, замамљује нас још и даје
„ нам помало шаина, а кад се он са
„ свим спреми, а удари киша и снег,
„ онда ће ово у један пут пресећи, па
„ нам онда ваља своје коње јести, и од
„ глади и од зиме мрети овде.“ Паша на ове речи није могао ништа управо одговорити, него навали на Вуицу и на прошу Ненадовића, и на остале кнезове Српске, који су били код њега: „Камо Милош? Мене превари Милош!“ И говорећи ово каштo је од муке и од срамоте плакао, као дете. Кнезови су га разговарали и уверавали, да се не боји преваре, и да ће Милош доћи јамачно, него има међу народом посла док још којешта уреди; а Милошу опет навале писати и поручивати, да гледа што брже да иде у Београд, јер су се Турци поплашили и мисле, да он не ће ни доћи. И тако један пут једва дође Милош у Београд. Кад су Марашли-Али-пашини Турци чули, да је Милош у Београду, као да ји је сунце огрејало,

свако-

свакоме си радост на лицу могао познати, и по целој војсци овај се глас чуо: „Фала Богу! дошао Милош.“ А какогод што су се Марашли-Али-пашини Турци томе радовали, тако је Сулеман-пашиним било мрско, јер су они једнако желели и радили, не би ли се овај мир како покварио, и зашо су говорили, да је Милош јамачно преварио Марашли-Али-пашу; и један је од њи, пре доласка Милошева, код Српске цркве пуцао на кнезовскога момка. Онај исти дан, кад је Милош дошао, било је одређено, да иде у вече с кнезовима својим Марашли-Али-паши на разговор. Дошавши у одређено време к Али-пашину конаку, нађу неколико стотина Турака по авлији и око конака, који су били дошли као момци с различним поглавицама, које је паша к себи дозвао. Кад Милош с кнезовима прође кроз ове Турке, и дође Али-паши у собу, а то неколике паше и више од шесет бимбаша и ајана и бегова седе у наоколо; но код свију њи пака је била тишина, да би човек могао чути муу да лепи: са-

мо су гдекоји димови из чибука излетали, а многи су чибуке онако у успнима држали, не пушпајући ни дима. Паша је најпре, пошто су и Србима донели кафу и чибуке, запитао Милоша: „Јесте ли цару покорни?“ А Милош му одговори: „Јесмо.“ И тако га је трипут питао, и он му одговарао. Онда паша рече, да је њему од цара дошао ферман, да иде на праг, а њима ће се послати други паша. На то му Милош одговори: „Јок, честити везиру! „ако ни поћеш између нас, и ми нећемо „сви ићи из ове земље; тако је нас „преклани предао Рушић-паша, па се „он врати на праг, а нама остави Су„леман-пашу, који нас је све ајдуци„ма начинио (а он је прави ајдук), и „ћаше сав народ да запре и цареву зе„мљу да опусти;“ и ту је све зулуме Сулеман-пашине бројио и тако говорио, да су се чудили и Срби и Турци, и најпосле сврши овако: „Наше су куће још „по планини на колима, ако не веру„јеш, а ти пошљи људе, нека виде; „ниши ћемо се пре вратити на своја

„кући-

„ кућишта, док ти међу нама са свим
„ не оспанеш, и Сулеман-пашу из гра-
„ да не испераш. “ Ово је Милош све говорио Српски, а толмачи су казивали Турски. Пашин је толмач био некакав поп из Ниша, и он је највише разговоре толмачио, а Српски је толмач био Димитрије, који је све спајао више попа. Паша је своме толмачу говорио неколика пута: „ Узми се добро у памет, да
„ ништо не слажеш, или не смешеш; јер
„ видиш њихова толмача где споји више
„ тебе. “ Паши је тај Милошев разговор био врло по вољи, и обећа му се, да ће писати цару, да га оспави међу њима, и да ће он јамачно међу њима оспати. И тако се сврши мир, и сутра дан одма стане се војска Али-пашина враћати на праг. После неколико дана изиђе и Сулеман-паша из града, и отиде из Србије, а Али-паша оспане у Београду, и по свима оспалим градовима и главним варошима у пашалуку Београдскоме поспави своје војводе или ти муселиме.

 Испи-

Истина да Срби и Турци тада никаки уговора о миру нису писали, али Милош после с пашом уговори ово (за које се говори, да је после и фермanима потврђено): 1) да се Турци не мешају у купљење дације, него кнезови сами да је купе; 2) код свакога муселима да седи по један Српски кнез, и без овога кнеза да муселим не суди Србима ништа; 3) у Београду да седи дванаест кнезова (од сваке наије по један) у канцеларији, да суде Србима за веће кривице, на кога нађу да је за смрт, да га предаду паши, да се погуби; и дацију од кнезова да примају и паши предају.— Тако Срби поделе власт и господство с Турцима. Паша остане господар у градовима над Турцима и над муселимима, а Милош у земљи над народом и над кнезовима.

Милош је тада присвојио к Београдском пашалуку и остриво Пореч (с наијом Поречком), које је од спарине било Београдско, па га Пасманџија отео, и од тада остало под Адакале. Милош је казао паши: „Ако ти не ћеш правим „ пу-

„ путем повратити Пореч к Београду,
„ ја ћу га с народом на силу отети,
„ као што је и од нас опет; јер смо
„ ми с Аџи-Мустај-пашом доста му-
„ ке видели и крви пролили пукући
„ се око њега с Пасманџијом.“ И тако паша, желећи и сам пашалук свој распространити, пише у Цариград, и поврати Пореч к Београдском пашалуку, који сад граничи од *севера* Савом и Дунавом; од *запада* Дрином до више Лешнице, па оданде Цером и Влашићем више Крупња опет у Дрину, потом Дрином до више Сребрнице, па после планинама иза Ужица; од *југа* планинама иза Карановца и Маглича у Мораву више Крушевца; а од *истока* доле Моравом до више Ћуприје, па оданде једном речицом испод Параћина у планину, која раздваја Ресаву и наију Параћинску од Црне реке, па доле тим планинама иза Поречке реке у Дунав.

Довде је историја Милоша Обреновића описана по реду, а одавде ћу за сад накратко напоменути само оно, што је најважније и најнужније за познање данашњега стања Србије.

1.

Марашли-Али-паша шаље оружје.

Лукави, или, као што су га сами Турци звали, *Дубараци* — (преварљиви) Марашли-Али-паша обрече Србима у Ћуприји, да носе и топове, ако могу и ако ће, за појасом, само да се цару покоре; јер се надао, кад се они покоре и он међу њи уђе, да ће остало све својим плеткама и политиком ласно учинити, као што се, при свему своме лукавству и политици, јавно фалио, да је негде у Азији некаке Турке узео на веру, па ји после све, једнога по једнога, исскао. — Тако после неколико месеци каже он Милошу, да је од цара дошао ферман, да се на какав год

на-

начин гледа од народа оружје покупити. Али му Милош на то одма каже управо, да од тога не може бити ништа, јер ће се народ пре опет побунити, него ће оружје дати; већ он, ако је рад, да је земља мирна, више о том да не спомиње. Тако се то у онај-ма као мало забашури, али се са свим не заборави; јер је паша после често напомињао, да се оружје купи од народа; но Милош је свагда доказивао, да се то не може учинити; и тако се још развлачи од дана до дана.

2.

Милош остане главни старешина.

Читатељ се добро опомиње онога Молерова и Милошева разговора на Кличевцу о *првоме старешинству*. Без сумње су и ови двојица о томе почесто морали мислити; а особито сад, кад је баш до тога дошло. Милош је у народу већ био огласен као први старешина, а сад око мира призна га и Али-паша; тако Молер, пропив своје, јавно показане воље, оспане мањи од Милоша,

ша, али је заиста био први до њега, а особито горе преко Колубаре (у наији Ваљевској, Шабачкој и Сокоској). Кад се са свим умири, и Молер дође у Београд, пошто се опет састане с Милошем, онда Милош предложи, да Молер, као паметан човек, кои зна Српски писати и Турски говорити, седи у Београду, као президент у Српској канцеларији, да се с пашом за народне послове договара и да му предаје новце, које ће Милош из наија њему слати и доносити. Молер то једва дочека, јер помисли, да тако већ постаје прави орпак с Милошем у власти, и да ће, може бити, с тога места у напредак моћи и старији од њега посташи. Тако се Молер досели у Београд, проша пак Ненадовић остане кнез у наији Ваљевској, а Цукић у Крагујевачкој; али обојица *мањи* и од Милоша и од Молера. У том и Милош и Молер добију на врат новога противника и трећега орпака: Студенички архимандрит, *Мелентије Никшић*, који је с кнезом Аксентијем отишао у Цариград као Српски

ски посланик, завладичи се онамо, и дође у Београд као *митрополит Ужички*. Овај сад дигне главу и од Милоша и од Молера, и стане јавно показивати, да он оће да је први старешина, од прилике, као митрополит Петровић у Црној гори. Доказује се, да су и Молер и Никшић не само *говорили*, Али-паши, него и *писали* у Цариград, да би се од народа могло покупити оружје, кад би Милош тео, и да би они, кад би на његову месту били, то ласно могли учинити. Никшић је мислио, да му је само како Молера, који је сто пута боље знао читати и писати од њега, уклонити с пуста, а после с Милошем би му лакше било; зато са својим пређашњим писаром, Јованом Мијоковићем, који је тада био секретар у народној канцеларији, замеше различне плешке, те добро завади Милоша и Молера. У Београду на скупштини (о Ђурђеву дне 1816 године) сваде се здраво Милош и Молер; па Милош устане и рече осталим кнезовима: „Ја сам вам, браћо, до сад био

„ста-

„ старешина; а од сад сто вам Моле-
„ ра.“ Тек што он то изговори, а кне-
зови, особито Шумадински и преко-
моравски скоче, те притисну Молера и
стану га бити и везати; који се ту де
се од Молерови пријатеља, они се по-
плаше видећи такови догађај, о које-
му пре нису ни сањати могли, и ни је-
дан не смедне ни речи проговорити. По
том се Молер везан преда паши у за-
твор; други дан потпише се на њего-
ву смрт најпре митрополит Никшић,
а за њим сви остали кнезови, па онда
навале код паше, да се погуби. Паша
га је из најпре својски одговарао (без
сумње ни зашто друго, него, да би га
у напредак против Милоша употреби-
ти могао); али кад ови сви повичу:
„ Ја ми, ја он,“ онда паша заповеди, те
га ноћу удаве. По том Никшић, мислећи
да је већ готово све свршио, отиде преко
Ваљева у Шабац; но онде га ноћу (16 Ју-
нија) убију некаки ајдуци; и тако Милош
по својим заслугама и по народној вољи
остане сам први старешина над Србима.
У Београду на скупшти ни 6 Нојемврија

1817

1817 године потврде га *писмено* оба митрополита (Београдски *Агатангел* и Ужички *Герасим*) и три архимандрита (Мелентије Врањевшнички, Самуило Каленићки и Никифор Раванички) и кнезови од свију наија за *наслѣдственога верховнога кнеза* (т. ј. он да спарешује док је жив, а после његове смрти ко се нађе најближи од његова рода), и закуну се, да ће га слушати. Тако и 1826 године у месецу Марту учине кнезови и кметови из доњи наија у Асан-пашиној паланци, а из горњи у Ваљеву.

3.

Срби траже, права да им се даду и потврде.

Истина да су Срби по овоме миру с Али-пашом добро живели, али су знали, да је сва вѣрђа и дуговечност овога мира у Али-паши и у Милошу, а да се Али-паша премести или Милош умре, онда би ваљало мир наново правити. Уз то су још опажали готово сваки дан, да се ни сами ови Турци не

држе -

држе тврдо уговора, него једнако теже на самовољно владање, и помало показују знаке тога; тако је, н. п. Ваљевски муселим одсекао некаком Србину главу на суду, а муселим Пореčки опет некакоме уши; тако се догађало на неколико места, да су спаије убијале људе по селима; а и сам је паша чинио кашпо така насилија, кад је мислио, да му може проћи. То је доста било, да Србима мешне у главу, да траже од Турака, да им се мир боље утврди. Најпрече би и најправије било искапи, да им се дају права по Букрешкоме миру између Руса и Турака; но Срби о том (ако су што и знали) нису смели ни речи поменути; него 1816 године у пролеће пошаљу у Цариград Милошева брата Јована и Вуицу Вулићевића, главнога кнеза наије Смедеревске, да ишту од Турскога двора, да им се даде онај мир, што је Петар Ичко (1806 године) био уговорио за Србију. Кад Јован и Вуица искажу Турцима у Цариграду шу народну молбу, Турци им даду једнога Тапарина

с писмима на Марашли-Али-пашу, и кажу им, да с њиме иду на праг, и да је Али-паши у тим писмима писато и о томе, што они ишту. А кад дођу у Србију, Али-паша им о том ни речи није могао казати. Срби су по том опет неколико пута преко својих кнезова, који су у Цариграду седили, спомињали за тај Ичков мир; но Турци су све једнако то лепим начином одбијали и протезали од дана до дана. А што су Турци то више одбијали и разлачили, то је Србима жеља све више и више расла и развијала се. Тако 1820 године у пролеће пошаље Милош у Цариград кнеза Павла Срећеновића и свога азнадара Ђорђија Поповића Ћелеша, да ишту у Србију једнога царског човека, коме би народ могао предати своје молбе. У то је време било у различним новинама, да су Турци и Руси били одредили комисију, да проголкује и попуни гдекоје чланове Букрешкога мира; зато Турци, бојећи се, да им Руси, и то по правди, не пребаце, што су Србију против Букрешкога

мир-

мирног договора на силу с војском погазили, одма издаду Србима ферман, у коме су најзнатнији чланови били ово: 1) одреди се, колико ће Србија, или управо рећи комад Србије, по јесп: Београдски пашалук, плаћати цару на годину; 2) укину се муселими по наијама осим градова, који су по граници Немачкој; 3) да Милош буде и у напредак први обер-кнез у народу; 4) у осталом да народ буде царева раја, као и њиови спари што су били, и да даје војсци Турској, која би у земљи лежала или преко земље ишла, шаин и послугу по спаром обичају. — По том се одреди један Турски дипломатик, који се (ваља да по своме чину) звао *Оџа-бан*, да иде с кнезом Павлом Срећковићем и с Ђелешем у Београд, да преда Србима тај ферман, и да му се они потпишу на писмо, које ће он господо на Турском језику са собом донети, *како су они с Турцима и с данашњим стањем својим са свим задовољни, и како у напредак никад ништа више од цара не ће искати* (ово

су

су Турци без сумње зато тражили, да покажу Руским комесарима, кад дође разговор до Србије). Кад Милош чује, да Оџа-ћан иде, он му нареди конак у Београду, а сам изиђе с кнезовима, те га сретне у Баточини и допрати до Асан-пашине паланке, па оданде Оџа-ћан с одређеним за његову пратњу кнезовима отиде у Београд, а Милош се врати у Крагујевац, да се и он спрема у Београд.

Како су изнајпре Милош и Али-паша живели у великом пријатељству (паша Милоша звао сином, водио га са собом у шетњу, један другога частили и различним дарима даривали), тако се Али-паша из почетка показивао, да је пријатељ и доброжелатељ и овим Српским пословима, и, као што је казивао, препоручивао ји у Цариграду; но како Срби навале то од збиље тражити, и, како који дан, све више примицати, он постане њиов јавни непријатељ. Тако кад га замоле, да препоручи у Цариграду кнеза Павла Сретеновића и Ћелеша, он им управо каже,

да

да од тога њиова искања не може бити ништа, и да он не ће у по име за њи писати ни зла-ни добра; него сами иска раде, како им драго, па ако им изиђе добро, њему да не благодаре, ако ли им изиђе зло, њега да не криве. Али не само што Али-паша тако одговори, него, пошто кнез Павле и Ђелеш отиду у Цариград, побуни спаије и ерлије (грађане) по Београду, да Милош тражи у Цариграду, да им отме њиова добра, и да ји испера из Србије. Кад дакле Милош сад с кнезовима и с осталим знатнијим људма из народа пође из Крагујевца у Београд, срешну га у путу својн људи и од Срба и од Турака, и кажу му, да су се у Београду Турци, особито спаије, договорили и спремили, да га убију, како уђе на капију Београдску. Чувши Милош то, и уверивши се да је тако, он прикупи још људи, па не кпедне ићи управо у Београд, него дође у Остружњицу (при сапа од Београда уза Саву), као да се онде искупе и договоре, па онда да иду у Београд. Кад Али-

паша

паша чује, да Милош води близу две иљаде људи (а може бити, да је он чуо, да ји има десет иљада), он му одма поручи, куда је толику војску подигао. А Милош му одговори, да оно није војска, него да су сеоски кметови, који иду да чују царски ферман, да могу народу казати, шта је и како је. Онда Али-паша опет поручи Милошу, да ок толики свет не води у Београд, јер онде нема шта јести, нити су нужни толики људи, већ нека дође само са дванаест кнезова, па и то без оружја, као што се царевој раји пристоји. На то му Милош одговори: „Како ови „ људи раће мене и тебе, и себе код ку„ ће и овде, тако ће се и ту сами ра„ нити: не брини се ти за њиову ра„ ну; а они мене без себе не пушшају „ у Београд“ (као што је и истина била). И шако Али-паша не смедне Милоша с оноликим људма у Београд пустити, да не би град опео и онде са свим остао; а Милош бојећи се сам ићи у Београд, тамо и не отиде, него се примакне само на

Топчидер (сат од Београда), па одан-де пошаље свога брата Јована с неко двеста знатнији људи у Београд, те им се прочати ферман. После неколика дана изиђе Оџа-ћан сам на Топчидер, те прочати ферман и Милошу. Србима су три прва члана овога фермана била доста по вољи, али им четврти нимало није био мио. Но најпротивније им је било оно, што су Турци искали, да се они поштишу, да су са свим задовољни, и да у напредак више никад ништа не ће од цара искати. Они су говорили: „Ми ћемо овај ферман „ примити, и благодаримо цару на ми-„ лости, што нам је дао; али оћемо, „ да нам остане свагда слободно, у „ цара милости искати, а до њс-„ га спољи, да нам је да, или не „ да.“ Кад Оџа-ћан види, да Срби с тим ферманом нису са свим задовољни, и да им га на тај начин не може дати, он ји запита, шта они дакле оће. Онда му они управо кажу, да моле, да им се даду права *по Букрешкоме мирном договору између Руса и Турака.* Чувши Оџа-

Оџа-ћан пе речи, одма повиче на своје слуге: „Коње!“ И тако се овај посао и разговор сврши. Оџа-ћан се врати у Београд, а Милош, распустивши кнезове и остале људе, у Крагујевац. Оџа-ћан по том, да би Србе још већма окривио, као да су они ајдуци и да преко Србије није слободно ићи, не шедне се у Цариград вратити куд је и дошао, него пређе на Немачку страну и отиде преко Каравлашке.

Кад спаије виде, да Милош не кпе доћи у Београд, они се срдити један дан изопијају, па онако пијани у великој гомили ударивши поред Милошева двора, опале из пушака нањ, и тако мало срца своја искале, и сами посведоче, шта су шели учинити, да је Милош дошао у Београд. По том негде Али-паша поручи Милошу у Крагујевац, или да иде у Београд, да се послови царски сршују, или ће он поставити другога кнеза. На то му Милош отпоручи: „Ако ме је он окнежио, „ нека ме и раскнежи, и нек постави „ другога кнеза, да видим кога ће; а

 „ по-

„ послове царске ја могу свршивати и „ одавде. “ И тако се са свим прекиде Милошево и Али-пашино пријатељство и састајање.

Какогод што Оџа-ћаи отиде у Цариград, да Србе тужи и опада, тако и Милош одма пошаље свога човека, да се правда и да каже управо, како је. Кад Турци у Цариграду разумеју шта је и како је, они поруче Милошу по његову човеку, да Срби опет пошаљу посланике у Цариград, и да ће нешто и они отпустити, а нешто и цар примакнути, да се један пут сврши тај посао; само да пошљу људи више, и знатне људе, који то управо могу свршити, да се на даље не отеже. Зато Милош о Митрову дне сазове у Крагујевац на скупштину све кнезове и остале знатније људе из народа, ше се изберу и пошаљу у Цариград нови посланици: Вуица Вулићевић, главни кнез наије Смедеревске, Димитрије Ђорђијевић, главни кнез наије Јагодинске, кнез Илија Марковић из наије Шабачке, Самуило Јаковљевић, архимандрит ма-

на-

настира Каленића, Милоје Вукашиновић, прота Јагодински, Аврам Петронијевић Стјскић, Милошев секретар, и Риста Дукић из Београда; к овима се још одреди и кнез Сава Љотић из Смедерева, који се тада налазио у Цариграду као Српски агент. Ово су били, од прилике, најглавнији чланови у прошенију, које су ови посланици са собом однели: 1) да се Српска влада распространи докле је имао Црни Ђорђије (т. ј. до они места, где су Српске страже стајале кад су Руси и Турци у Букрешу мир закључили); 2) да се одреди, колико ће Срби одсеком плаћати цару од те земље; 3) да цар Милоша призна и ферманом потврди за насљедственога кнеза (по Турски *бега*) од Србије, који ће са Српским сенатом земљом и народом управљати, и судове и друге власти по земљи постављати и уређивати; 4) да Срби могу по своме закону слободно зидати цркве и манастире, подизати школе и остало, што је год нужно за закон и за народно просвештеније; 5) да се други никаки Турци, осим оније, који

ће

ће градове чуваши, не моћу насељаваши по Србији и т. д.

Посланике ове Турци у Цариграду приме лепо, и почне се од збиље радиши, да се шај посао сврши; но у шом усшану Грци, ше се Турци њиовом буном забуне и Српске послове баце на сшрану, а посланике све мешну под сшражу, као да им у оној буни Цариградској не би ко шша учинио, али управо да ји чувају као у залози, да се не би и Срби побунили. Како Милош чује, да су Српски посланици у Цариграду зашворени, он одма пошаље свог човека, ше им узме пуномоћије и јави, да они, у зашвору будући, немају више никаке власши, за Србију шшо сврши-ши. Тако они од посланика посшану прави шаоци (Geiſel), и осшану у Цариграду чешири године и по. Око полови-не месеца Марша 1826 године предложи Руски цар НИКОЛА I. Турскоме двору шри члана, који моту одржаши мир између Турске и Русије: 1) да се Караулашка и Карабогданска посшаве у пређашње сшање (као шшо је било до го-

дине

дине 1821); 2) да се Српски посланици пусте из заптвора, и да се уваже представљенија и молбе народа Српскога; 3) да се одреде људи, који ће на одређеноме по том месту, с Руским одређеним људма, расправити, што имају даље ове две државе између себе. Турци ово приме без и каква изговора, и Српске посланике одма пусте из заптвора, а одређени од обе државе људи састану се у Акерману, и за Србију у петом члану њиови договора 25 Септемврија закључе ово:

I. пети члан Акерманскога договора, закљученог 25 Септемврија 1826 године:

„ Блистателная Оттоманская Порта, желая дать ИМПЕРАТОРСКОМУ „ Россійскому Двору новое сильное доказательство своего дружественнаго „ расположенія и тщательнаго радѣнія „ о точномъ соблюденіи условій Договора Бухарестскаго, приведетъ немедленно въ исполненіе всѣ постановленія, означенныя въ VIII. статьѣ „ онаго Договора касательно народа „ Серб-

„ Сербскаго, который будучи изъ древле подданнымъ Блистательной Порты и платя ей данъ, имѣетъ во всякомъ случаѣ полное право на Ея милость и великодушіе. Блистательная Порта постановитъ вмѣстѣ съ „ Депутатами народа Сербскаго мѣры, кои будутъ признаны удобнѣйшими для утвержденія и обезпеченія за онымъ всѣхъ обѣщанныхъ ему постановленіями трактата выгодъ, и сіи выгоды будутъ для Сербскаго народа, какъ справедливою наградою за доказанную имъ на опытѣ вѣрность къ Имперіи Оттоманской, такъ и надѣжнѣйшимъ залогомъ въ продолженіи оной. Высокія договаривающіяся стороны признали, какъ то изъяснено въ „ отдѣльномъ къ сему прилагаемомъ актѣ, обоюдными полномочными заключеномъ, — что для надлежащихъ по сему изслѣдованій и соображеній необходимо назначитъ осмьнадцатимѣсячный срокъ, и по тому опредѣляется, что постановленія о вышеупоминаемыхъ мѣрахъ будутъ, съ со-

„ гла-

„ гласія Сербской Депутаціи въ Кон-
„ стантинополѣ, составлены и со всѣ-
„ ми нужными подробностями внесены
„ въ высочайшій фирманъ, который дол-
„ женствуетъ быть утвержденъ Гати-
„ Шерифомъ и приведенъ въ исполненіе
„ въ кратчайшее по возможности время,
„ во всякомъ же случаѣ не позднѣе какъ
„ въ теченіе вышеположеннаго осьмнад-
„ цатимѣсячнаго сроку. Сей фирманъ
„ долженъ быть сообщенъ Россійскому
„ ИМПЕРАТОРСКОМУ Двору, и то-
„ гда оный будетъ признанъ неотдѣль-
„ ною частію настоящей конвенціи.
„ Конвенція, изъ коей выписана сія пя-
„ тая статья, ратифікована ГОСУ-
„ ДАРЕМЪ ИМПЕРАТОРОМЪ 14-го
„ Октября 1826, года. “

II. Особити акт о Србији:

„ Во имя Бога всемогущаго. “

„ Блистательная Порта руководству-
„ ясь единственно намѣреніемъ свято
„ исполнить постановленія VIII. ста-
„ тьи Договора Бухарестскаго, предъ
„ симъ уже дозволила Сербскимъ въ Кон-

„ стан-

„ стантинополѣ Депутатамъ предста-
„ вить себѣ требованія народа ихъ о
„ всемъ найболѣе нужномъ для утверж-
„ денія его безопасности и благосостоя-
„ нія, и въ слѣдствіе сего оные Депу-
„ таты изъявили въ прошеніи своемъ
„ нѣкоторыя изъ желаній народа Серб-
„ скаго, касательно свободы Богослу-
„ женія, выбора начальниковъ своихъ,
„ независимости внутренняго управле-
„ нія, возвращенія оттортнутыхъ отъ
„ Сербіи округовъ, соединенія разныхъ
„ податей въ одну, предоставленія Сер-
„ бамъ управлять имѣніями принадле-
„ жащими Мусельманамъ съ условіемъ
„ доставлять доходы оныхъ вмѣстѣ съ
„ даню, свободы торговли, дозволенія
„ Сербскимъ купцамъ путешествовать
„ по областямъ Оттоманскимъ съ ихъ
„ собственными паспортами, учрежде-
„ нія больницъ, училищъ, типографій,
„ и наконецъ запрещенія Мусельманамъ,
„ кромѣ принадлежащихъ къ гарнизо-
„ намъ, поселяться въ Сербіи. Но въ
„ то время, какъ занимались изслѣдо-
„ ваніемъ для постановленія всего озна-

„ чен-

„ ченнаго, нѣкоторыя непредвидѣнныя
„ препятствія принудили отложить
„ сіе дѣло. Блистательная Порта, и-
„ мѣя однакожъ и нынѣ твердое намѣ-
„ реніе, даровать народу Сербскому вы-
„ годы, обѣщанныя оному VIII-ою ста-
„ тьею Договора Бухарестскаго, при-
„ ступитъ вмѣстѣ съ Сербскими Депу-
„ татами къ распоряженіямъ, какъ въ
„ слѣдствіе вышеупомянутыхъ требо-
„ ваній сего вѣрноподданнаго народа,
„ такъ равно и по всѣмъ другимъ, ко-
„ торыя могутъ Ей быть представлены
„ отъ Сербской Депутаціи и не будутъ
„ противны обязанностямъ подданныхъ
„ Оттоманской Имперіи.

„ Блистательная Порта увѣдомитъ
„ Россійскій ИМПЕРАТОРСКІЙ Дворъ
„ о томъ что будетъ сдѣлано въ испол-
„ неніе VIII-ой статьи Бухарестскаго
„ Договора и сообщитъ оному фирманъ
„ утвержденный Гати-Шерифомъ, ко-
„ имъ вышеупоминаемыя выгоды бу-
„ дутъ дарованы.

„ На сей конецъ мы нижеподписав-
„ шіеся Полномочные ЕГО ВЕЛИЧЕ-
„ СТВА

„ СТВА ИМПЕРАТОРА и Падишаха
„ всея Россіи, въ силу данныхъ намъ
„ ВЫСОЧАЙШИХЪ Полномочій, со-
„ гласно съ Полномочными Блистатель-
„ ной Порты Оттоманской, постано-
„ вили и заключили о дѣлахъ народа
„ Сербскаго вышеозначенныя условія,
„ въ слѣдствіе статьи V-й подписан-
„ ной нами и Полномочными Оттоман-
„ скими на переговорахъ въ Акерманѣ
„ конвенціи въ осьми статьяхъ, для
„ обезпеченія и подтвержденія Тракта-
„ та Бухарестскаго.

„ Въ слѣдствіе чего сей отдѣльный
„ актъ составленъ, утвержденъ нашими
„ ми подписаніями и печатями, и вру-
„ ченъ Полномочнымъ Блистательной
„ Порты. “

„ Въ Акерманѣ, Сентября 25. дня
1826-го года.

Подписали: Г. М. Воронцовъ (М. П.)
Рибопьеръ (М. П.)

„ Сей отдѣльный актъ ратифико-
„ ванъ ГОСУДАРЕМЪ ИМПЕРАТО-
„ РОМЪ 14. Октября 1826-го года. “

Кад

Кад Руски курир, *Мијаило Герман*, на свршетку 1826 године донесе ово Милошу у Србију, Милош сазове све кнезове и остале знатније људе у Крагујевац на скупштину. 15-га Јануарија 1827 године у цркви после службе стане Милош са својим секретаром, *Димитрије Давидовићем*, с Ужичким митрополитом Герасимом (а Београдски је био у Земуну болестан) и с помснутим Руским куриром, у среду на по узвишено место, па онда Давидовић у име Милоша прочита ову беседу:

„ Высокопреосвященнѣйшій Господине! Пречестнѣйша и честнѣйша Господо духовницы! Благородна Господо „ кнезови и почтеннѣйшіи кметови! „ Моя любезна браћо! Кадь є іошть свирѣпый Солиман-паша крвь нашу піо, „ браћу нашу живу на колѣ напицао, „ а другу немилостиво сѣкао, и кадь „ смо ми запо крвавый бой съ њимь воєвали и я съ превеликомь опасносћу „ живота могь усредь многочисленне „ Турске войске ишао, онда іошть по„ чео самь я о томь наспоявати, да

„ пре-

„ превеликогъ цара нашегъ умилостиви-
„ вимъ, не бы ли кровопролитіяма на-
„ шимъ предѣлъ положіо, и насъ опетъ
„ у редъ подданика приміо, а и темель
„ положіо будућемъ и дуговѣчномъ на-
„ шемъ щастію: чега ради знаюћи да
„ цареви Европейски нигди више бун-
„ товника не трпе, но се сви сюжаваю
„ и на ньи оружаю; я као маньій, и
„ онай, кои самъ жедніо за шимъ, да
„ родъ облагополучимъ, и државу му
„ заведемъ и успановимъ, морао самъ
„ за већимъ и повестни се, и на ньи у-
„ гледати се, ништи ми є валяло онога
„ срдити, когъ ми валя молити; и за-
„ то самъ пао Султану на колѣна и мо-
„ ліо га за милостъ. — Слушалисте он-
„ да сами више пута у бесѣди и при
„ єлу и пићу и у среди сраженія наши
„ съ Турцима да самъ єднако Бога мо-
„ ліо, да умилостиви къ нама сердце
„ Султана нашегъ, и да самъ већъ мѣре
„ такве предузео, како бы га умило-
„ стивіо. — — — — — — —
— — — — — — — — —
„ Покровитељ нашъ наспаявао є више
„ годи-

„ година о тому, и мы смо пре шесть
„ година депутацію нашу у Цариградъ
„ оправили, коя бы се съ царемъ нашимъ
„ договарала, каква права земльи овой
„ да се дадy; но наиће Влашка и Грчка
„ буна, и договори ови буду прекину-
„ ти. Императоръ Александеръ из-
„ дѣйствовао бы печеніемъ времена и
„ свою и нашу желю, но Всевышній
„ пресели га у вѣчность, и на самомъ
„ смртномъ одру и у тестаменту своме
„ наручи Великодушный наслѣднику
„ своме и брату, садь у Россіи благо-
„ получно царствующемъ Императору
„ Николаю, да насъ и Онъ исто онако
„ ко у Султана заступи, као што насъ
„ є самъ покойникъ (вѣчна му буди па-
„ метъ!) заступљивао. *) Императоръ
„ Николай, како ступи на силный
„ престолъ Россійскій, одма и крѣпко
„ наступе у Султана о тому, да се
„ дѣло наше єдань путь концу приведе.
„ И я данасъ себе за срећна држимъ,
„ што вамъ, любезна браћо! радост-

„ ный

*) Овде сав народ повиче тријут: „Бог да му „ душу прости! вечна му памет!“

„ ный овай, гласъ сообщити могу, да се
„ Султанъ склоніо, и своєручно подпи-
„ сао съ Императоромъ Николаемъ
„ уговоръ, да Сербіи права даде, као
„ што смо и мы у прошенію нашемъ пре-
„ ко вышепоменуте депутаціе просили,
„ да би и мы народомъ Европейскимъ
„ постали. Ево, браћо, и свегъ содер-
„ жанія“ (овде се прочитају и протол-
кују Акермански уговори о Србији).

„ Видите, браћо! колико є близко
„ време, кадъ ће и наше мило отече-
„ ство ступити у редъ држава, и кадъ
„ ће и нашъ народъ почувствовати бла-
„ годѣянія благостоянія, коє произлази
„ одъ слободе Богослуженія и трговине,
„ и одъ заведенія закона и просвѣ-
„ щенія. Србинъ у среди царства От-
„ томанскогъ и до юче туђъ робъ, да-
„ насъ душомъ да дане и слободанъ да
„ буде на свомъ имѣнію и са својомъ
„ главомъ и роблѣмъ, ніє заиста мала
„ стваръ! Єданаестъ пуни година тру-
„ да и брига мои скопчани съ неизбро-
„ имимъ трошковима, са страхомъ, —
„ — — — —, и съ утишаванѣмъ

„ оно-

„ оволики буна; еданаесть велимь нак-
„ви година привеле су ово стање; да
„ до нѣга родь нашь доведемь жертво-
„вао самь све, што смртный човекь
„ жертвовати може; кои отечество
„ люби и жели срећнимь учинити га.
„ Но што се више къ точки приближу-
„ емо, гди ћемо и мы народомь поста-
„ пи, но више бриге наилази ме, како
„ ће се благостояніе наше, кое цареви
„ милостиво рѣшаваю, и у цѣлости
„ одржати; страше ме буне, кое су
„ више пута за ови еданаесть година
„ у земльи нашой произишле; боим се,
„ да се онеш међу нама не породе, за-
„што смо лакоми на свако подбаданѣ
„ непріятеля наши, и кадь неймамо съ
„ кимь другимь да се боримо, а мы на-
„ само правительство наше окемо да у-
„ даримо: и више непріятельима вѣру-
„ емо; неголи рѣчима правительства,
„ комь смо вручени; непріятельима, кои
„ ће се число сада шопрвь умножити,
„ гди мы до овакогь цвѣтаня долазимо,
„ и кои ће намь сада већма, него до
„ садь, завидити, што се оволике цар-

„ ске милости удостоисмо, садъ ће о-
„ ни више него и кадъ до садъ настая-
„ вати и усилявати се, да насъ наговоре, да нарушимо миръ и тишину, не
„ бы ли се лишили свога, што намъ царске даю десница. Садъ се велимъ више такови опасавати имамо. Кадъ
„ јоштъ онда, кадъ ни зрака єдногъ слободе не быяше, кадъ сви јоштъ одъ
„ робства ужасавасмо се; кадъ сви у
„ гласъ викасмо: „ Едалъ гди братъ
„ кои, кои бы крвопролитіе ово пресѣкао, и насъ опетъ у милостъ царску
„ увео, макаръ свакій и по єдногъ роба
„ дали, да смо само са осталимъ роблѣмъ мирни, “ кадъ јоштъ онда колико насъ ніе было, одъ кои су єдни
„ праву буну дизали, други бунтовне
„ рѣчи по народу разносили, а трећи
„ на мене викали, да самъ властолюбивъ, и строгъ, и да не могу данка
„ да се наситимъ? Колико насъ има,
„ кои су ме укоравали, што нѣки, имавши бунтовна намѣренія погибоше?
„ Сами знате, и кажите, на што су
„ ови ишли, ил' су ишли на установле-

„ ніе

„ није мира и благостоянія међу нама, и-
„ли на погубленіе и упропашћеніе свіо
„ нась? А шта є земля ова одь свію бу-
„ на добила, коє су ю распрзавале?
„ Почнимо одь стариі времена. — —
(овде се броје редом све буне од године
1690 амо у напредак); буне новіе нашегь
„ времена, Ђакова, Чарапићева, До-
„ бриньчева и Абдулина, какву су намь
„ хасну принеле? погубленіе више ду-
„ ша, међусобну брань, мрзость взаимну
„ између єднокрвне браће, попаленіе
„ домова, упропашћеніе фамилія и без-
„ чешћеніе имена наши на вѣки. Єсул
„ они, кои су ме за погубленіе бунтовн-
„ ника они укоравали, и по знали,
„ шта дворови царски одь нась заклпе-
„ ваю? — Єсуль знали, да они праже
„ одь нась покорность и пишину, а не
„ бунтованѣ пропивь власти? — Кои
„ су говорили, да не могу новаца да се
„ насипимь, єсуль они мислили, ко-
„ лико намь треба, да се одь Турака
„ откуплуємо, да чиновнике наше и
„ царске плаћамо, да — — — —
— — — — — — — — —?

 „ Є-

„ Єсул' они мислили, да намъ треба по
„ нѣшто и за онда заштедити, кадъ
„ станемо са Султаномъ о томъ ради-
„ ти, да права отечеству нашемъ по-
„ лучимо? Єсул' мислили, да миліони
„ къ томъ довольни нису? Одъ по муке
„ было бы намъ садъ радити съ Дворо-
„ вима, да смо више заштедили. “ —

„ Све ово представлямъ вамъ садъ,
„ браћо! и говоримъ зато, што Дво-
„ рови садъ одъ насъ зактеваю, да по-
„ шлѣмо нову депутацію у Цариградъ,
„ коя ће намъ давно пожелана права до-
„ нети. Садъ намъ треба узети се у
„ паметъ, садъ намъ валя изабрати и
„ люде, кои ће тамо отићи, и о томъ
„ умѣти радити, а и люде, кои ће по-
„ лучена права свето и нерушимо у
„ цѣлости држати. — Садъ ишту дво-
„ рови одъ насъ, да имъ се обвежемо,
„ ако и найманю єдну черту права, да-
„ ни намъ, нарушимо, а оно да изгуби-
„ мо и сва друга и да подпаднемо подъ
„ мачъ правосудія царева, нити да се
„ икомъ на неправду потужити може-
„ мо, нити да очекивамо, да ће насъ

„ ико

„ико више браници, но да ћемо навуђи на себе праведный гнѣвъ свію Европейски царева, и онога Двора, кои „ насъ садъ покровительствує. Садъ „ гледаймо, браћо! како ћемо Дворови„ ма одговорити, како л' ньима удо„ влетворити! Садъ гледаймо, да у„ спановлявамо не за данасъ и за сюпра, „ но за во вѣкъ, и за дѣце наше дѣцу „ и потомке ньине. Дворови ишту „ одъ насъ повиновеніе къ ньима, одр„ жаванѣ мира и цишине непрестанно „ међу нама, и покорностъ къ власти, „ кою цареви земльи нашой даю, желе„ ћи и дававајући намъ благосостояніе, — „ Совѣстъ моя свѣдочи ми, да самъ „ дужностъ мою испуніо по могућству „ момъ, и по обстоятельствама; не„ поколебимимъ моимъ постоянствомъ „ само и правдолюбивомъ спрогосћу одр„ жао самъ у земльи овой миръ и ти„ шину и свакій поредакъ, а со шимъ „ све, што дворови одъ поддапника „ царства єдногъ изискую, и со шимъ „ само допсо самъ васъ до овога часа, „ гди ћемо и мы права получити. Я

„ самъ

„ самъ животъ мой жертвовавао и смрть
„ презирао; я самъ неправедне укоре ва-
„ ше слушао, яко се за ньи мучіо и
„ туговао, и опетъ ій опрости, и са-
„ мо то предъ очима имао, да отече-
„ ству права издѣйствуемъ, за столѣ-
„ тія оснивамъ и васъ срећнима учи-
„ нимъ и по себи оставимъ. То самъ
„ издѣйствовао, то доживіо, садъ бла-
„ годаримъ всевышнѣму на толикой нѣ-
„ говой милости, и на толикомъ да-
„ ру! — Я самъ то издѣйствовао, садъ
„ на вама стои и чуваши благоспоянїе
„ наше. Не треба намъ, браћо, вике,
„ не треба буне ниши похлѣбствованія
„ єданъ другому. Єдногъ по єдногъ,
„ десетинѣ и стотине, и иляде насъ ва-
„ ля намъ жертвовати, не зато, што
„ бы были жедни крви браће наше, не-
„ го, што є нужно, да, казнећи злогъ
„ и бунтовника, главну цѣль достиг-
„ немо: сохраненіе цѣле обштине одъ
„ зла и пропасти, коє два силна цар-
„ ства, и Турско и Россійско, одъ насъ
„ изискую и траже. — Слога, браћо!
„ и тишина и найманѣ землѣ подиже,

„ а

„ а неслога и бунтованѣ и највећа цар-
„ ства обара. Њи и наблюдаваймо и
„ чуваймо: са слабимъ и подлимъ прави-
„ тельствомъ не можемо изићи на край,
„ зашто мы друкчіе не можемо се у
„ цѣлости одржати, но строгимъ и-
„ спуняванѣмъ правосудія међу нама,
„ међу коима се толико иностранаца
„ надази; строгимъ правосудіемъ само
„ извршує се дужность, којомъ прави-
„ тельство има одговарати народу, ца-
„ ревима, и самомъ Богу и својой со-
„ вѣсти, за сва добра и зла, коя опе-
„ честву доноси. — Мени остає со-
„ вѣсть моя, да самъ дужность мою
„ испуніо по могућству и по обстоя-
„ тельствама, совѣсть ова и дѣла моя,
„ познана свемъ свѣту, довольна су ме-
„ ни награда за труде и подвиге моє,—
„ свѣтъ њи познає, и потомцы наши
„ познаће ій, ако ій садашньій породъ
„ не признає.“ —

По том, благодаривши Милошу на његову труду и старању за општу срећу, разиђу се вичући: „Да Бог поживи
„ тебе, господару, и султана и цара
„ Ни-

„ Николу!“ — Тај испи дан после под-
дне велики суд, договорившн се с кне-
зовима, а кнезови с њиовим кмепови-
ма, начини овај акш заклешве Милошу:
„ Сіяшельнѣйшій Княже Милоше Обре-
„ новићу! и милосшивѣйшій Господару!
„ Съ умиленіемъ сердца саслушавши о-
„ номадашнѣ ваше рѣчи, пуне веселя и
„ опеческе благосши къ нама и народу
„ нашему, чесшишамо Вамъ, Сіяшельнѣй-
„ шій Княже! и милосшивѣйшій Госпо-
„ дару! свесрдно плодъ шруда Вашегъ
„ неусишногъ, коимъ сше насъ єдномъ
„ Цару у превелику милосшь увели, а
„ другогъ силно покровишельсшво надъ
„ нама просшрли; и молимо Васъ усерд-
„ но, синовно, и понизнѣйше: не опре-
„ цыше се и у будуће, руководиши
„ насъ, као и до садъ къ срећи и благо-
„ сшоянію, доброгъ и слабіегъ бранећи,
„ а злогъ казнећи по правосуднимъ за-
„ конима; и примише одъ насъ на ама-
„ нешъ срећу и добро наше. То Васъ
„ молимо сви мы, овде собрани и доле-
„ подписаии: членови суда народнѣга,
„ Духовницы, главни кнезови нахій-

„ски,

„ски, кнезови судова нахијски, кнезо-
„ви срезски, и кметови сеоски; сви,
„у име нась, и светъ оспалога опсуп-
„ствующегъ народа, а и у име оне на-
„ше браће, коя ће се још къ нама при-
„соединити. Сви мы вышеречени,
„повтораваюћи све наше досадашнѣ за-
„клетве одь 1817 и 1826 године, по-
„нирѣуемо Васъ, Сіятельнѣйшій Кня-
„же! єднодушно и єдногласно, и за
„нась и за дѣцу нашу, и одь рода въ
„родъ, Господаромь и Княземь нашимъ,
„и заклинѣмосе, и за нась и за наше
„потомство, како Вама, тако и Браћи
„и Дѣцы и свой Вашой фамилій: да
„ћемо Вамь свагда и у свачемь вѣрни и
„послушни быши; и самъ Спаситель
„бью супостатъ оному, кои ову за-
„клетву наруши! тако намъ все-
„вышный и єдиный Богъ помогао!
„тако помогао нама! тако помо-
„гао дѣцы нашой! — У Крагоєв-
„цу 17. Јануара 1827.“ — Уз овај се
акт начини још прошеније султану, у
коме га моле, да Србији даде митропо-
лита *Србина*, и да Милоша Обренови-

ћа

ћа постави и потврди *наследственим кнезом* у Србији. 16-ти Јануарија проће које у часни, које у састављању и преписивању ови актова; 17-га у јутру сазове велики суд сву скупштину пред цркву, те јој се прочитају ови акпови, које она и из уста потврди. По том дозову ту и Милоша с његовом браћом, Јованом и Јефремом, те му најпре благодаре из уста на његову труду и старању за општу срећу, па му онда преко Василија Поповића, главнога кнеза наије Пожешке, предаду оне акпе, које он узевши најпре мешне на голу главу, па онда позове сву скупштину, те се с њоме изљуби, држећи акпе у руци. Изљубивши се тако са свима Милош преда акпе своме секретару, Димиприју Давидовићу, и тако се разиђу. Тај дан опет буде велика част, после које почну наије долазити редом у Милошеву канцеларију, те потписивати акпе и потврђивати печатима. Најпре се потпишу Милошева браћа, по том членови великога суда народног (*Матије Ненадовић, Ми-*

ло-

лосав Здравковић, *Атанасије Михаиловић*, *Милован Кукић*, *Павле Радомировић*, *Ранко Мајсторовић*, *Атанаско Марић*, *Спасоје Јаковљевић*, *Лазар Теодоровић*, *Милета Радојковић*, *Милутин Ђорђијевић*, *Лаза Ивановић*), па архимандрити (*Мелентије Павловић*, Врањевшнички, *Аћим Кнежевић*, Боговађски, *Неофит Марковић*, Никољски, *Мојсије Кобановић*, Рачански), за архимандритима проте (из свију наија), па онда кнезови и кметови свију наија редом. Свега ји је попписано на сваки акт око 800 душа. — Гдекоји су од Српски посланика, што су били у Цариграду запворени, још пре дошли, а остали (осим архимандрита Самуила, који је онамо умрьо, и кнеза Илије Марковића, који је остао у Цариграду, да им није кућа са свим празна) дођу сад, управо на ту скупштину. По том се изберу нови посланици (*Лазар Теодоровић*, бивши пре Милошев секретар, а сад член великога суда народног, као старешина; *Атанасије Михаиловић*, такођер член великога суда народног,

и кнез *Илија Марковић*, који је заостао у Цариграду, као његови саветници; *Марко Георгијевић*, као толмач и секретар; и *Јован Антић*, да им води домаће рачуне), и оправе се 8. Марта у Цариград, да оно, што је у Акерману ваопште закључено, одреде и прекину. После некога времена Милош позове и кнеза Илију из Цариграда, а на његово место пошаље Стојана Симића. Прошавше је године било у различним Европским новинама, да су Турци били одредили једнога свог дипломатика, који ће са Српским посланицима ове послове Српске свршити; но како Турски цар по том, својим атишерифом од 20. Декемврија 1827 године, погази и Акерманске уговоре, и опет се завади с Русима, то и ови посланици остану у Цариграду у залози.

4.

Буне у Србији.

Кад помислимо, да се у данашње време по најуређенијим Европским државама налази људи, који подижу бу-

не

ће и пруде се, да отму власти и господство онима, којима је то од Бог зна колико дедова остало; онда се ни мало не можемо чудити, што се подижу буне у Србији, где се тек ради, да би се земља уредити могла, и где сви људи памте, кад су њихове старешине биле онаке, као и они данас што су. Ово за сад нека буде доста о узроцима буна у Србији и о намеренијама њихови коловођа; само ћемо ји овде накратко описати. За Милошева владања у Србији прва је буна била *Пукићева*, који се 1815 године (у оно исто време, кад су се Срби с Марашли-Али пашом мирили у Ћуприји) нешто свади с Милошем, па се с бећарима заштвори у манастир Манасију; но после га опет узму на веру и умире. Године 1817 у пролеће одметне се кнез Сима Марковић и капетан *Драгић* (из Београдске наије), но обојицу ји уваше и потубе у Београду. Тако исто прође (тог лета) и *Живан Чоњага* из Мачве. Овде се може споменути и Кара-Ђорђијн повратак у Србију (у месецу Јулију

1817 године), и смрт му. — Године 1821 у пролеће устану главни кнезови наије Пожаревачке, *Марко Абдула и Стефан Добрињац*, да се ошму од Милоша. Овој је буни највише крив Марашли-Али-паша, јер је он још од пре гдекојим кнезовима каштo говорио, да се прођу тога лудог искања права за земљу, већ нека ишту кнезовске бераше сваки за себе, које ће им он, ако оће сутра извадити. Сад пак, како Милош престпа ићи у Београд, преко гдекоји спаија и други Турака особито навали с таким плеткама на Абдулу и на Добриньца, говорећи им, зашто да се они покоравају Милошу, кад сами могу бити онаки, као и Милош што је, већ нека се одвоје од њега, као што је и Морава њихову земљу одвојила од Шумадије; а он ће им у том помоћи, и извадиће им фермане, да по кнежтво остане вечно на њиовом потомству. Али-паша је њи на то само зато наговарао, да метне раздор и неслогу међу Србе, да може у Цариград писати, да оно искање није од народа, него само од

Ми-

Милоша, а народ не ће за то да зна, већ се ево буни противъ тога; а њи раздвојене и ослабљене да може после сећи кад му је ког воља. Но они сиромаси то нису могли познати, него ваља да су мислили, да се Али-паша спара баш за њи и за њиову децу; а уз то још може бити, да су им и други гдекоји кнезови обрекли, пристати с њима. И тако они, прем да су били после Милоша најбогатији кнезови у Србији, а Милош ји је пазио као своју браћу, и поштовао ји већма од своје браће, науме да се побуне противъ Милоша. Али је овај посао почети било за њи врло тешко, јер не само народу, него ни својим момцима нису управо смели казати, шта ће; а особито, имали су за леђима, у Омољу, Ајдук-Вељкова брата, а кнеза Милутина, а у Пожаревцу кнеза Јоксима и млађега Ајдук-Вељкова брата Миљка, који је био код Милоша момак, па с кућом онде седео. За Милутина и за Јоксима они нису могли ни мислити, да ји на своју страну добију, али за Миљка, од кога

су

су се готово највише и бојали, ласкала им је надежда, да ће га, као проста момка, примамити како. Тако увечи благовести (24. Марта 1821 године) дође Абдула пред ноћ с нешто људи у Пожаревац, па отиде к Миљку, те му каже, шта су наумили, и стане га наговарати, да и он пристане с њима, обећавајући му новце и друго мнго којешта. Но Миљко му одговори управо, да он у то не ће пристати, и да му је милија Милошева пара, него њихов дукат. Пошто се тако растану, Миљко одма отиде, те каже то кнезу Јоксиму, па се стану обојица спремати, ону ноћ да иду у Крагујевац. Кад Абдула чује и види, да се ови спремају на пут, он пошаље неколико момака напред у заседу, да ји побију, кад ударе онуда; но ни самим овим момцима још није смео казати, шта је и како је, него ји превари, говорећи, да су некаки Турци убили и поарали некаква човека, па ће ноћас да побегну, зато је Господар (Милош) заповедио, да се дочекају и побију. Кад Јоксим и Миљко

ко ударе на заседу, ови опале из пушака, но не погоде ни једнога; онда Миљко потегне пиштољ, па учини јуриш на ватру, вичући: „Спани, курво!“ И тако распера сву заседу, и опиду здраво и мирно у Крагујевац. Како Милош чује, шта је и како је, он одма (25. Марта у вече) распише оближњим кнезовима, да подигну по неколике спушине људи, па да трче на Мораву, а онде ће наћи заповести, шта треба даље чинити. Сутрадан у јутру стигне и Татарин од Али-паше, по коме Али-паша јавља Милошу, како се у наији Пожаревачкој народ побунио, него он да се за то не брине, и да се ништа у то не меша, паша ће то сам ласно умирити. Но Милош му на то по истом Татарину одговори, да се он, ако не жели, да се сав народ побуни, ништа не меша у ту буну, већ нека сеђи на миру без бриге, а то ће Милош, који те људе и земљу боље познаје, ласно умирити. Тај дан пред ноћ већ спане и војска пролазити кроз Крагујевац к Морави; но пређе свију Милош поша-

ље свога брата Јефрема, који се тада у Крагујевцу десио, с момцима у наију Пожаревачку, и заповеди му, ако би каки Турци из Београда или из Смедерева пошли преко Мораве, да ји понуде на лепо, нек се врате, ако ли не шедну, а они да се бију с њима. Кад војска Српска нагрне у наију Пожаревачку, људи се зачуде; а кад дознаду, шта је, они приспану и сами гонити Абдулу и Добриња. У том Али-паша пошаље око двеста Турака с једним барјаком у Пожаревац, но Милошеви људи срешну ји на Морави, и кажу им, да је Господар заповедио, да се врате натраг, ако се нису ради бити са Србима. Онда се Турци врате. Кад Абдула и Добриња виде, да ји на род опколи са свију страна, и сами ји њиови момци пооспављају и против њи пођу, кнезови они, који су им обрицали, да ће с њима приспати, ударе сад с војском на њи, а помоћи од Али-паше нема никаке, онда се Добриња некако прокраде са својим писаром и с једним момком, те утече преко Па-

ра-

рађина у Лесковац, а Абдула, пошто је неколико дана само сам по рипповима и по трњу крио се и гладовао, изиђе, те се преда Милошеву брату, после га одведу у Крагујевац, и окују у гвожђе. По том Милош узме и Добриньца од паше Лесковачкога на веру, и доведе га у Крагујевац ради којекаки сведоџби о постању ове буне њиове. А после дугога тамо испипивања и доказивања отпусти ји Милош обојицу, да иду сваки својој кући, али више да се не мешају ни у какс народне послове, него да живе као и остали сељаци (по том на годину, и више, убије неко Абдулу ноћу код куће, а Добриньац се онда поплаши, да се и њему тако што не догоди, па пребегне у Банат). Ово су биле последње плепке Марашли-Али-паше против Срба, јер и он по том, које од муке и жалости, што му ни овај посао не може за руком изиђи, које од страа, да га цар (особито по подговору Рушић-паше, који је тада славно напредовао против Али-паше Јањинскога) не погуби, разболи се и умре.

 На

На његово место дође у Београд *Абдул-Раман-паша*, бивши управитељ Адакалски; но Милош више не оппиде у Београд, него све послове свршује из Крагујевца. — На свршетку године 1824 дођу некаки људи из наије Рудничке и Пожешке *Книћанину Васи* (који је по народним песмама убио Ћаја-пашу на Чачку), те му кажу, да су наумили подићи буну у целој Србији, и понуде га, да и он с њима приспане. Пошто се растану, Васа то каже свом брату Благоју (ономе испом, који се уз буну Аџи-Проданову предао Милошу, и по том код њега у момаштво стао), а Благоје, болестан будући, пошаље га одма у Крагујевац, те каже Милошу. Како Милош то чује, он одма разашље своје људе, те оне бунтовнике поваппају, и после ји у Крагујевцу погубе. По том на неколике недеље дана (око половине месеца Јануарија 1825 године) дозна кнез Смедеревске наије, Петар Вулићевић (син Вуичин), да је некакав човек из његове наије био у договору с тим бунтовницима, и да

још

још о том мисли и говори; зато отиде с момцима, те га ноћу ухвати у његовој кући и веже. Но сељаци, чувши то, скоче на оружје, па опколе ону кућу, где је кнез Петар с оним везаним човеком био на конаку, вичући, да то није право, човека ноћу ајдучки ватати и везати, него, ако је крив, нека дође дању, те га вата, или нека га изиђе од села, па ће га село ухватити и суду предати и т. д. То је већ буна готова. Кнез Петар се ону ноћ с момцима одржи у кући, а сутра дан у јутру по уговору преда сељацима онога везаног човека, а они њега испусте, те отиде кући у Азању. Кад тамо дође, а то има шта видети: скупили се људи из свију оближњи села око куће, а из даљније једнако долазе, па вичу, да им је велика пореза, да им је зулум од кнезова (бројећи неправде, које им кнезови чине) и т. д. Кад Милош то чује, он одма пошаље свог брата Јована с момцима и с нешто војске из Лепенице и из Јасенице у наију Смедеревску, а брапу своме Јефрему и другим гдекојим

јим кнезовима пише, да подигну што војске и да иду к наији Смедеревској. Како ови бунтовници нису управо ишли да се бију, тако Јован са својим људма без и каке смешње дође у Азању међу њи. Кад се тако људи измешају, и бунтовници кажу Јасеничанима и Лепеничанима, да они нису усшали да Милоша убију или да га збаце, него само да укину зулум, особито што им кнезови чине; онда и Лепеничани и Јасеничани приспану с њима, и спану викати оно, што и они. Будући да су људи из наије Смедеревске највише викали, да не ће више кнеза Петра да им кнезује, него оће *Милоја Ђака* *) из Кусатка (који тада није био ту, него отишао на Дунав, да тражи ђебане), зато им Јован каже, да неколико кметова дође с Ђаком у Кра-

*) *Милоје* је *Ђак* за време дајинскога владања био (млад) поп, па после, кад Срби усшану на дајије, осшави поповство, и поспане писар код Вуице Вулићевића. Године 1813 пребегне у Панчево, а 1815 враши се опеш у Србију, и ешане шроговаши свињама.

Крагујевац, ше ће им се Ђак потврдити за кнеза и укинуће им се сви зулуми, на које се праведно туже, само да не чине буне, већ нека иду сваки својој кући. И тако ји Јован лепим речма мало поумири, ше се оданде разиђу, а он оиде у Пожаревац својој кући. У том стигне Ђак, ше народ на ново побуни и саспави у Асан-пашиној паланци, па оданде пошаље свога брата с нешто војске преко Мораве у Пожаревац, ше поара Јованову кућу (а Јован побегне у Пореч) и побуни људе по оној наији, а он с главном војском изиђе у наију Крагујевачку, и, поаравши уз пут кућу Лепеничкога кнеза Ђорђија Парезана и Јасеничкога Милована Гарашанина, дође у Тополу, па онде спане прикупљати војску да иде управо у Крагујевац. У том је Милошу већ било стигло нешто војске из Груже и из наије Ужичке и Пожешке, над којом постави главнога управишеља Гружанскога кнеза, Вучића из Вучковице, па је пошаље пред Ђака, а и он сам пође за њом. С Ђаком је тада било око пет и-

ђада људи, а кнез Вучић није имао пуне ни две иљаде. Кнез Вучић у вече дође, те начини шанац на брду Опленцу до саме Ђакове војске, која се онако без шанца била улогорила. Кад сутра дан кнез Вучић удари на Ђаковце, Ђак се у почетку одма рани у ногу, а војска му прсне куд које, по том и он рањен утече на коњу. Одма по том стигне и Јефрем с друге стране с неко иљаду и пет стопина људи из наије Ваљевске и из Шабачке, те поарају Кусадак и други неколико села, одакле је буна највише изишла, и убију Ђакова браћа, који у Кусатку изненада тумари међу њи. У том уваће и Ђака негде код Београда, те га доведу у Баточину; онде намеспивши сву војску на четири угла, изведу га на његову коњу у среду, па Милош рече: „Ово је „ браћо, омај, који је крив, што сам „ вас ја по оваком рђаву времену од ва„ши кућа запрудио; сад ако ћеше му „ ви опроспити, опроспите му, ако „ ли не ћеше, а ви чините с њим, „ што вам драго.“ Онда сви, повикавши,

ши, да се убије, оборе из пушака, те убију и њега и коња му. Тако се сврши *Ђакова буна.* Милош по том све оне кнезове, на које је народ викао, позбацује, и постави друге. — Уз Ђакову буну био је *Ђорђије Чарапић* из Рипња подигао народ у наији Београдској, но кад људи чују, шта је било од Ђака и од његове војске на Опленцу, они се разбегну сваки својој кући, а Чарапић пребегне у Банат, куда му после и брат отиде. Из Баната договори се Чарапић преко писама с Београдским учитељем *Мијаилом Белисављевићем* (родом из Срема из села Дивоша), који је пре у Рипњу био учитељ и онде кућу имао, *) да подигну у Србији буну против Милоша и против Турака. По времену открије то Мијаило другоме учитељу Београдском, *Петру Радосављевићу*, родом из Бачке из села Паланке. Испред цвети 1826 године пређу Чарапићи крадом у Србију, учитељ Ми-

*) Ту је кућу он, као учитељ, начинио на црквеној земљи, но кад село после устане зато нањ, Милош је, са земљом заједно, пресуди њему.

Мијаило отиде ноћу у Авалу, те се с њима састане и даде им нешто барута и олова, по том вративши се опет у Београд, напише прокламацију, у којој је између осталога и ово било: ко донесе Милошеву главу, добиће *педесет иљада дуката на годину*. Тако се обрицало за Јованову и за Јефремову главу по *двадесет*, а за Симе Пастрмца, кнеза Василија Поповића и кнеза Вучића по *пет иљада дуката*. Овије прокламација до одређеноґа дана нису њи двојица могли толико преписати, колико им је требало, зато откријут то ортаку Петра Радосављића, младу момчету, родом из Ниша, које је прилично знало писати, те им помогне преписивати. У том Милош прочује, шта се ради, па пошаље своје људе, те учитеља Мијаила увате, и нашавши код њега прокламација преписани, одведу га у Крагујевац, а други отколе Чарапиће више манастира Раковице у једном потоку, и побију ји. Кад су учитеља Мајаила у Београду уватили, били су уватили и његова друга, Пе-

тра

тра Радосављића, но будући да се он тврдо изговарао, да о том не зна ништа, које и Мијаило посведочи, тако га пусте. У Крагујевцу пак у дугом испитивању ода Мијаило и свога друга Петра и његова ортака; зато Милош пошаље људе, те и њи обојицу доведу у Крагујевац. Петар Радосављић, не знајући, да га је Мијаило одао, једнако остане на том, да он за тај посао не зна ништа. И кад му изнесу прокламацију, коју је он преписивао, он одговори, да то није његов рукопис. Најпосле му даду перо и арџије, па му кажу, да се добро промисли, па да напише, шта ће му се чинити, ако и он буде за тај посао знао и Мајаилу помагао преписивати. Онда он напише, да му се *изваде очи и одсеку руке и језик.* Пошто он то напише, онда му даду историју те буне, што је Мијаило у завјеру писао; како он одавле види, да га је Мијаило одао, он одма призна. По том затворе и њи двојицу, па после три-четири недеље дана, по суду читаве скупштине, одсеку

секу Мајаилу обе руке (више шаке) и мало језика, а Петру и његову орпаку само по десну руку и по мало језика; а остале (рођене Србе из Србије), који су за Чарапићима били пристали, побију. Мијаило и Пепар преболе ране, а Петров орпак умре.

5.

Владање и судови.

Милош је неограничени господар у Србији. После њега су први чиновници *кнезови*, који се у пири реда могу разделити: 1) *главни* или *наијски* кнезови, који имају *читаве* наије под собом, као што је Милошев брат Јован над наијом Рудничком, Милошев брат Јефрем над наијом Шабачком, Ваљевском и Београдском; *Василије Поповић*, над наијом Пожешком, *Милосав Здравковић* над наијом Ћупријском, *Милован Кукић* над наијом Пожаревачком, *Атанацко Марић* над наијом Ужичком. 2) Кнезови над кнежинама, као што су: у наији Крагујевачкој *Вучић* из Вучковице (Гружански), *Милутин Ђорђијевић* (Ле-

(Лепенички) и *Јован Маринковић* (Јасенички); у наији Рудничкој *Илија Поповић*, *Јован Лазић*, *Јован Старчевић* и *Стефан Маслаћ*; у наији Ваљевској *Јовица Милутиновић*, *Вићентије Брдаровић*, *Павле Даниловић* и *Антоније Јовановић*; у наији Шабачкој *Марко Штитарац* (над Мачвом и Поцерином), *Ђука Марковић* (Посавски), *Марко Лазаревић* (Тамнавски); у наији Ужичкој *Јован Мићић* и *Павле Штуле*; у наији Јагодинској *Вилип Вуковић* и *Миленко Радојковић*; у наији Ћупријској *Пана Јеремић* и *Марјан Здравковић*; у наији Пожаревачкој *Јоксим Милосављевић*, *Милутин Петровић*, *Павле Богдановић*, *Мијаило Ђорђијевић* и *Вуле Глигоријевић* (Пореčки); у наији Смедеревској *Милосав Лаповац* и *Сима Радојковић*; у наији Београдској (и Грочанској) *Никола Катић*, *Живко Мијаиловић*, *Јован Вићентијевић*, *Петар Мијаиловић* и *Живан Ивковић*. 3) Кнезови *срески*, као што су у наији Пожешкој *Алекса Прокић*, *Максим Јанковић*, *Милован Недељковић*, *Сава Станојевић*, *Ми-*

Мијаило Радојевић и *Петар Лазаревић*. Од пре су се и сеоске спарешине звале кнезови *сеоски*, но сад се они зову *главни кметови*. Милош сазива кнезове на обичне скупштине о Ђурђеву дне и о Миирову дне, кад се свршују рачуни и разрезују порезе; али он и у друго време може ји сазвати кадгод нађе да је потребно.

Срби су, које с помоћу Милошева пријатељства с Али-пашом, које с помоћу новаца, које су у рукама својим задржали, све већу и већу власт у земљи добијали. И прије година само су по *варошима* муселими с кнезовима судили Србима, а по селима су Срби не само за мале кривице, него и за главу судили; а од године 1820, како се Милош завади с Али-пашом, Срби судове са свим присвоје себи, а муселимима остане само да суде Турцима. Од тога времена поставе се по свим наијама *магистрати*, а године 1825 намести се у Крагујевцу *велики народни суд* (као, од прилике, место сенапа). И од пре је од они кнезова, који би ваљало да се-

де

де у Београдској канцеларији, понајвише ишло уз Милоша, а у Београду су само по неколика седили које ради договарања с Турцима, које ради суђења Београђанима (нашег закона) и наији Београдској. Но будући, да је људма из целе Београдске наије доста далеко ићи у Београд на суд, зато се магистрат ове наије лане намести у селу Рогачи, а у Београдској се канцеларији држе само два — три човека ради договарања с Турцима, и уз то суде Београђанима. Сад је дакле први суд у селу код главнога кмета (који, с договором остали кметова, може, особито немирним људма и скитачима, који иду од казана до казана, ударити до 25 батина), од сеоскога се суда иде наијском магистрату, од магистрата великом суду, од великог суда Милошу, а како он нађе за право, онако мора бити. Човека погубити без Милошева знања нема власти нико осим његова браћа Јефрема; зато великим кривцима, н. п. кад ко убије човека, или оће да подигне буну, не суди магистрат никако, него

се

се управо шаљу одма Милошу и великом суду, па кад се који одсуди на смрт, опет га врате на праг, ше се погуби онамо, где је скривио. За мање су кривице обичне казни *бој* и *затвор*, а за крађу и *глоба* (у народну касу), колико украдена ствар вреди (шако крадљивац мора *двапут* украдену ствар платити, или је вратити и један пут платити). Закона *написани* нема још никаки, него се суди по разуму и по обичају. Често судије трговачке распре предају најпре трговцима на суд. Крив се свештеник (макар кога чина био) слабо на суду разликује од остали људи. — Док није било магистрата, онда су кнезови били и судије; а сад су они као војничке власти, и главни им је посао, да пазе на рђаве људе (од прилике као полицаји) и да купе порезе и остале дације. Главни (наијски) су кнезови и преко магистрата (у њиовим наијама), а остали су под магистратима. Сваки се човек може тужити на кнежинскога и на среског кнеза магистрату, а на магистрат и на главнога кнеза

кнеза великом суду. Членови су великога суда, као саветници Милошеви, готово већи у чину од наијски кнезова; али би опет сваки волео бити наијски кнез, него член великога суда. Будући да членови великога суда и магистратски понајвише постају од кнезова, зато се и они сви зову *кнезови.* *) Главнога кмета у селу поставља кнез (наијски или кнежински или срески) с договором сеоским, а остале све чиновнике Милош.

6.

Уредбе за свештенство.

Још 1816 године 18. Февруарија изда се у Београду „изъ канцеларіе наро-

„ да

*) Ово су данас знатнији магистратски кнезови, који су потписани на актима, поменутим на страни 168—170: у наији Београдској *Никола Станковић*, у Шабачкој *Станко Јуришић*, у Ваљевској *Гаја Дабић*, у Ужичкој и Сокоској *Мића Бопић*, у Пожешкој *Вилип Тансијић*, у Крагујевачкој *Урош Новковић*, у Смедеревској *Милош Стојаковић*, у Јагодинској *Милоје Теодоровић*, у Ћупријској *Илија Борјактаровић*, у Пожаревачкој *кнез Митар.* А у канцеларији у Београду сад је *Јован Симић* (из наије Ваљевске из села Бобове, по чему се и *Бобовац* зове) и *Ђорђије Парезан* (бивши кнез Лепенички).

„ да Сербскаго “ уредба (с потписом Милошевим, Ужичкога митрополита Меленшија Никшића, и Врањевшничког архимандрита Меленшија Павловића), колико ће узимати владике, колико ли попови, и то:

а) *Владика* да узима:

	грош.	паре.*)
Од манасшира (на годину) - -	25	—
— цркве - - - - - - - -	12	20
А цркве под'*кесим* (*аренду*) да се више не могу давати.		
За рукоположеније - - - - -	100	—
Од свакога попа на годину - -	10	—
1-ве венчанице - - - - - - -	2	—
2-ге — — - - - - - - -	4	—
3-ће — — - - - - - - -	6	—
Мирије од куће на годину - -	—	6
Димнице од куће — - -	1	4

б) *Попови* да узимају:

За крштење чарапе или - - -	1	20
— — — од кума - - - -	—	10
— велико опело од имућна - -	10	—

За

*) Сад је један грош 12 крајцара у сребру, а у грошу има 40 пара.

	грошн.	паре.
За велико опело од сиромашнијега	5	—
— мало — — (до 7 година)	2	—
— масла - - - - - - - - -	3	—
или на свештеника по - - - - -	1	—
— велику молитву - - - - -	1	—
— малу — — - - - - -	—	20
— свећење водице - - - - -	—	12
— прекаду - - - - - - - - -	—	12
— венчање 1-во (с владичиним)	3	—
— — — 2-го (— — —)	6	—
— — — 3-ће (— — —)	8	—
Бира од сељака по 12 ока жита од ожењене главе (или према времену да се процени у новце), а од варошана по - - - - -	1	20

Године 1823 изда се владикама ова уредба: „Высокопреосвященнѣйшій Господине! Архипастырю высокопочитаемый! Будући да є народь у предложеніяма своимь на высочайшу Порту између прочи и єдну важну точку представіо, у коіой изявлює желю „всемилостивѣйшему Сулшану, да бы

 „да-

„ данакъ, кои є онъ (народъ) до садъ
„ подъ разнымъ именима и у различита
„ времена давао, у єдну главну сумму
„ саставіо, и подъ єднымъ именомъ у
„ хазну свою примао; овымъ велимъ по-
„ водомъ, а особито зато, да бы ис-
„ требити издавна заведена злоупотре-
„ бленія Архієрея, о коимъ довольно
„ свѣдоче и тужбе священства нашега,
„ у канцеларіи Моіой находеће се; за не-
„ обходимо нужно судіо самъ, и за Вашъ
„ Архієрейскій данакъ у собранію нашемъ
„ 13-га и 14-га Декемвра прошасте го-
„ дине посовѣтовати се съ кнезовима,
„ нахійскимъ старѣйшинама, и посла-
„ нимъ одъ Народа цѣлога пашалука кме-
„ товима. У коємъ собранію сви со-
„ гласно судисмо опредѣлити Архієреи-
„ ма пашалука овога вмѣсто до садъ
„ куплѣне по народу димнице и прочи
„ прихода:

	гроши.
„ 1) Постоянну годишню	
„ плату состоећу изъ - - -	18,000
„ одъ кое сумме припада имъ	
„ месечно - - - - - - - -	1500

„ 2)

гроши.

„ 2) За рукоположеніе во свя-
„ щенника - - - - - - - - 50
„ и кадь сиггелію преда свя-
„ щеннику - - - - - - - - 50
„ 3) За антимисъ плащаницу 12
„ а за освященіе церкве - - 100
„ 4) Када кому свашеннику или хри-
„ спянину гробь посѣши, или га опѣва
„ по закону, оспає на погодби Архіе-
„ рея и сродника усопшега.
„ 5) Продаванѣ нурія свашенницы-
„ ма, куплѣнѣ димнице и миріе задр-
„ жава Правителсшво наше на свое рас-
„ положеніе; а даванѣ нурія подъ кесимъ
„ или аренду унишшожава оно са свимъ.
„ 6) Дугъ, кои имаю Архіереи Сер-
„ біе свяшой великой церкви плаћаши,*)
„ при-

*) Дуга шога, који су различие владике још одавно начиниле, има до сад 137,433 гроша, на који две Српске владике (Београдскога пашалука) морају плаћаши на годину око 20,000 гроша инпереса (с миријом). Но овај дуг могу поменуше владике у напредак и умножиши, особиго кад какав нови посшане владика, па нема новаца; и шо ни један не узаимъе на себе, него на *епархију*, која оспаје дужна и кад он умре или се премесши из ње.

„ прима владѣніе наше, да исплаћує о-
„ ной изъ собствени прихода своіи по
„ погодби, кою оно (владѣніе) съ ве-
„ ликомъ церквомъ учини.

„ 7) Приходъ одъ печата, кое ће Ар-
„ хіереи издавати Протопресвитерима,
„ а они онима, кои се женили буду,
„ служиће Протопресвитерима за на-
„ граду труда ньина.

„ 8) Господа Архіепископи изъ себи
„ назначене плате обдржаваће свое Про-
„ тосиггеле, Архідяконе и Секретаре
„ пристойно.

„ 9) Г. Архіепископу Бѣоградскомъ,
„ находећемсе при мени и у Бѣограду
„ при ч. везиру, и имаюћемъ запо више
„ трошка одъ Епископа Ужичкогъ, о-
„ предѣлюесе на овакве трошкове, ка-
„ ко одъ Мене, тако и одъ потомака
„ Моіи ежегодишнѣ, преко уречени у
„ 1 §. 18,000 гроша, іошште 2000 гроша.“

„ Ове приходе опредѣлююћи Мы Гос-
„ поди Архіереима, не упушшамосе
„ предписиваши имъ или паче забра-
„ ньиваши, узеши своевольно поднеше-
„ ный имъ одъ кога даръ у новцу или

„ У

„ у чему было, за молитве болнымъ, или
„ освященіе води и проч.— Нити забра-
„ нюємо, да; што више, препоручуємо
„ и молимо Господу Архієпископе, по-
„ често у епархію свою исходити, по-
„ ради поученія священника и народа.“

„ На оваково Моє и народа предло-
„ женіе, потврђено у реченомъ собра-
„ нію нашемъ, надамсе, да ће Господа
„ Архієпископи наши драговольно со-
„ гласитисе, съ тимъ више, што ће себи
„ труда заштедити, а особито избѣгну-
„ ти свакогъ угнѣтенія Народа, коє є пр-
„ вимъ злоупотребленіяма уведено было.“

„ На коє молимъ Господу Архіепис-
„ копе, у име держаннаго собранія на-
„ шего, да се обясне писменно, согла-
„ шаваю ли се они на ово учинѣно имъ
„ предложеніє, или у противномъ слу-
„ чаю, да се постарамо, познанымъ
„ намъ путемъ ово дѣло окончати.“
„ Препоручуюћисе святимъ молитвамъ
„ Вашимъ, остаємъ

У Крагоєвцу 20. Януара 1823.

Nro 97. къ услугамъ готовый
(М. П.) Милошъ Обреновић,
Сербіи Князь.“

Владике с овом уредбом не буду задовољне, него се стану тужити (особито тајно) и изван Србије, јер су они (сваки) по прећашњем обичају од *саме* димнице добијали мало мање од 30,000 гроша. Света велика црква у Цариграду из најпре се покаже, да пристаје на то, и у име дуга прими нешто новаца; но после и она удари на праг. Тако после повелике распре и свађе укине се ова уредба 1825 године; а за попове одреди се наново (те исте године 2-га Јунија под Nro. 999.) с договором свештенства из обе епархије, да узимају:

	грош	паре
За зламење — — — —		10
— крштење чарапе или — —	1	—
— — од кума — — —		10
— велико опело од имућна —	10	—
— — — — средњег —	5	—
— — — — сиромаа —	ништа	
— — — — за дете —	2	—
— масла од кнезова и главни трговаца — —	6	—
— — од осталог народа —	3	—

За

	грошн	паре.
За велику молитву — —	2	—
— малу — — — — — —	20	
— свећење водице на месец — —	12	
— прекаду — — — — —	12	
— — у вароши (по старом о- — бичају) - - - —	20	
— спомен мртви за 40 дана —	20	
— — — — по године	1	—
— — — — годину —	1	20

Бир по пређашњем обичају.

7.

Дације.

Како сад општи глоба нема, тако су главне дације земаљске *арач*, *пореза*, *димница*, *чибук* и *спаијнско*. *Арач* је 3 гроша и 2 паре (на мушке главе од 7 година до велике старости). *Пореза* се удара два пут у години (о Ђурђеву дне и о Митрову дне) по 16 гроша на ожењену главу, а кнезови је и кметови разрежу по имању у три реда, тако, да на први ред дође од 17 до 18, а на трећи од 8 до 10 гроша. Кнез у порезу не сме ништа прирезати, али

село

село сме до 20 пара на главу сеоскога трошка, што је ко дочекиван (н. п. порешчија, кнез, и сви други људи, који народним послом иду). Чиновници, међу које се броје и попови и учитељи и главни сеоски кметови, не плаћају за *себе* ништа осим царева арача; али ако чиновник има ожењени синова или браће, они плаћају као и остали људи. Момци (и Милошеви и кнезовски) и сви други служитељи плаћају све, као и остали људи; а за бирова плаћа село. Од порезе је по обичају слободан сваки отац, који са собом у кући има два сина ожењена; а осим тога ослободити кога од ње може само Милош, и то он чини или за *заслуге* (н. п. бившим чиновницима), или због *сиромаштва*, н. п. кад сирома човек умре, па му остану ситна деца или сама жена; тако лудим, бесомучним, слепим, сакатим, онако болешљивим, или са свим здравим али великим сиромасима. — Владика узима *димнице* на кућу по 1 грош и 4 паре. — *Чибука* се плаћа по 2 паре на козу и на овцу; и на буљук (од куће)

по

по 1 пару исписне. — Спаија (где му сељаци не плаћају одсеком у име свега) узима, осим житнога десетка, по 2 гроша главнице од ожењене главе, на свињче жировнице (кад роди жир) по 4 паре, на кошницу по 1 грош (или пошто је ока меда, или десету кошницу, ко ји има млого), на казан по 2 гроша, и од винограда по нешто *тулумине* (или десетак од грожђа). Од пре су узимале спаије и по две оке масла од главе, али сад тога нема. — Све ове дације кад се скупе у једно, заиста долази мање на човека, него и у какој Европској држави.

Срби дају Београдскоме паши на годину, у име порезе, арача и чибука, више од милиона гроша.

ДОДАТАК.

1) На страни 172-ој казано је, како су Турци погазили Акерманске уговоре. Ево сад на самоме свршетку ове књиге дође у новинама, да је Руски Цар зато 14. Априлија објавио Турцима прави рат.

2) Колико сам се трудио, да не буде млого штампарски погрешака, па је опет у *првој* речи остала једна (*Последњи* место *Последњи*)! — На страни 8. неправо је нашпампано 360,000 место 180,000 (јер је сад грош, као што је казано на страни 194, управо 12 крајцара у сребру).

ИМЕ-

ИМЕНА ГГ. ПРЕНУМЕРАНТА.

Преосвештени Г. *Лукиан Мушицки*, православни Владика Карловачки, Коспајнички, Лички, Корбавски, Трјеспански, Речки и Сењски и пр.

А д а.

(*Скупитељ* Г. *Јован Манојловић*)

Ч. Г. Василије Поповић, парох	1
Г. Григорије Гашпаровић, учитељ	1
— Самуило Дудварски, шупор сирот.	1
— Ђорђе Грујић, трговац и касир	1
— Исак Вујић, трговац	1
— Јован Манајловић, јураш	1
	6

А р а д.

Бл. Госпођа Евстахија оп Арсић	1
Г. Марко Бабић, трговац и Чл. избр. општи.	1
	2

Б а ј а.

(Скупитељ Г. *Јован Токајлијић*)

Бл. Г. Теодор Шимић, сенатор	1
— — Петар Поповић, сенатор	1
— — Григорије Ђурковић, ђ. к. солар и Чл. избр. општи.	1

— — Сте-

Бл. Г. Стефан Самуел, за сина свог Франца, III. год. љубомудрија слушатеља . 1
Г. Алекса Апанацковић, трговац . . 1
— Петар Денчић, трговац 1
— Јефтимије Ковачевић, Чл. избр. општи. 1
— Ђорђије Арсеновић Зора, трговац . . 1
— Ђорђије Петровић, трговац . . . 1
— Стефан Костић, трговац 1
— Ђорђије Радуловић, трговац . . . 1
— Ђорђије от Прерадовић, трговац. . 1
— Живко Пекаровић, учитељ II. класе . 1
— Петар Токајлић, учитељ I. класе . 1
— Јован Токајлић, трговац и Чл. избр. општи. 1

15

Беч.

Високоблагородна Госпођа Јелена Бигони рођена от Емануел 1
Г. Андрија Белецки, медицине докшор, примарни лекар и вицедиректор у ћ. к. општој болници 1
— Ј. Копишар, кустос у ћ. к. дворској библиотеци и пр. 1
— Лазар Милетић, адвокат, плем. Загребске вармеђе асесор и кавалер златне колајне 1
— Теодор Д. Тирка, трговац . . . 1
— Јован Демелић от Пањове, ћ. к. лајтнанш и гардиста у плем. гарди Мађарској 1
— Јован Стеић, медицине докшор . . 1
— Марјан Флор. Закршевски от Огончек, медицине докшор . . . 1
— Томо Симић, трговац 1

— Га-

Г. Гаврило Владислав, грађ. и трговац Бечки	1
— Ђорђије Јованов, сребрни, златни и јувелирани ствари посленик . .	1
— Димитрије Т. Тирка	1
— Мијаило Добриħ, из Варшаве . .	1
— Симеун Шиħар, трговац . . .	1
	14

Бечеј стари.

Бл. Г. Мартин Жигмонд Шреффел, камерски провизор	1
— — Ђорђије Стакиħ, сенатор . .	1
— — Јосиф Гавански, ħ. к. лајтнант .	1
— — Јован Јоанновиħ, диштр. архиварij.	1
— — Јован Петровиħ диштр. перцептор.	1
— — Арон Клаиħ, в. фишнал. . .	1
Г. Василије Пекаровиħ, местни нотариј .	1
Г. Арон Поповиħ, местни учитељ .	1
Госпођа Анастасија удовица Стојановиħ .	1
ГГ. браħа Дражиħ, трговци . . .	1
Г. Јован Штросс, гвожђар . . .	1
	12

Бока Которска.

(Скупитељ Г. *Димитрије Владисављевиħ*)	4
Г. Богдан Вукасовиħ, обдарени колајном захраброст на мору капетан .	1
— Александер Марков Рађенковиħ, капетан	1
— Марко Сабљичиħ, капетан . . .	1
— Василије Миловиħ, капетан . . .	1
— Димитрије Грушиħ, за сина Јована, капетан	1
— Богдан Ђурановиħ, капетан . .	2
— Никола Станиħ, трговац . . .	1
	9

Бу-

Будим.

Високопречестньејши Г. Стефан Станковић, архимандрит м. Ораовице, плем. вармеђа Вировитичке, Пожешке, Крижевачке и Загребске асесор, и администратор Епархије Будимске 1

Ч. Г. Јован Вишковић, парох Будимски, Ч. Будимске конзистеорије асесор, и крал. привремени цензор Српски и Грчки књига 1

Високоблагородни Г. Никола от Темешвари, код висикославне конзилије секретар и пр. 1

— — Стефан Лукић, код високосл. крал. коморе секретар . . . 1

Бл. Г. Петар от Аси-Марковић, плем. Бихарске вармеђе асесор . . . 1

— — Јован Игњатовић, сенатор . . 1

— — Јован Берић, СС. XX. и философије доктор, акцуарије код управитељства Српски, Влашки и Грчки школа и пр. 1

— — Павле от Трифунац, код високосл. крал. коморе концеписта - . 1

— — Маршин Хамуљак, код високосл. конзилије Rationum Officialis . . 1

— — Глигорије Димић, адвокат . . 1

— — Павле Коић, адвокат . . . 1

— — Стефан Прерадовић, доктор медицине 1

— — Ђорђије Костић, заклети нотариј код високосл. конзилије . . 1

— — Петар Недељковић, крал. табле заклети нотарош 1

— — Ма

Бл. Г. Матија Радослав, краљ табле закл. нотарош 1
— — Ђонисије Стефановић, јурат . 1
Г. Самуило Марковић, грађанин . . 1
— Павле Стојановић грађанин . . 1
— — Давид Ћурић 1
— Нестор Давидовић, ћурчија . . 1
— Василије Суботић, књиговезац . . 1

21

Ваљевска наија (у Србији).

(Скупитељ Бл. Г. *Цветко Рајовић*)

Бл. Г. прота Матије Ненадовић из Бранковине, Чл. великога суда народног . 1
— — Јовица Малушиновић из Сенковића, кнез 1
— — Павле Даниловић с Уба, кнез . . 1
— — Антоније Јовановић из Лелића, кнез 1
— — Јован Поповић Приштинлија, већил у двору високор. Г. Јефрема у Ваљеву 1
— — Стеф. Магазиновић, нот. пл. м. Ваљ. 1
Преч. Г. прота Радоица Жујевић . . 1
Г. Митар Латинин, трговац . . . 1
Г. Лазар Петаковић, трговац . . . 1
Г. Трговци Ваљевски 6
— Трговци с Уба 6
— Трговци с Палежа 6

28

Војка.

Ч. Г. Никола Јоанновић парох 1
Вл. Г. Јован Дукић, ћ. к. барјактар . . 1

Г. Мијаило Филиповић, шрговац . . 1
— Јефша Развала 1

1

Вуковар.

(Скупишељ Г. *Јован Гавриловић*)

Г. Јован Поповић, шрговац . . . 1
— Василије Марковић, шргова . . . 1
— Гаврило Романовић, шрговац . . 1
— Димишрије Поповић, шрговац . . 1
— Јуспин Михаиловић, шрговац . . 1
— Павле Спојшић, сшаклар . . . 1
— Пешар Пешровић, абаџија . . . 1
— Јован Гавриловић 1

8

Гајдобра.

Бл. Г. Андрија Никовић, плем. Бачке вармеђе јурасор 1

Даљ.

Ч. Г. Кузман Миланковић, парох . . 1
Г. Теодор Миланковић, А. Е. М. доминиума Даља каснер 1
— Никола Живковић, исшог доминиума ишпан 1

3

Дероње.

Ч. Г. Сшефан Теодоровић, парох . . 1

Дрниш.

Г. Пешар Мијовић, љубишељ шаука . . 1

Ду-

Дубровник.

(Скупитељ Г. *Јово Шкуљевић*)

Високоблагородни Г. Јеремија Гагић, Росијско-Императорски шипуларни Совјетник, ордена свете Анне кавалер и вице-конзул у Далмацији и Боки Которској, за себе и за своју супругу Евстахију . .	2
Г. Јово Лаиновић, шрговац из Котора .	1
— Лазо Голић, шрговац, родом. из Мосшара	1
— Јово Шкуљевић	1
	5

Загреб.

Г. Никола Поповић, шрговац . . .	1

Задар.

Бл. Г. Машија Челиковић, Fortifications-Rechnungsführer	3
— — Машија Ђурић	3
	6

Земун.

(Скупитељ Г. *Урош Лазаревић*)

Ч. Г. Филип Пешровић, парох. . . .	1
Бл. Г. Игњаш Василијевић, сенашор . .	1
— Марко Кресшић, сенашор . . .	1
— Аврам Живановић, професор . . .	1
— Сшефан Радичевић, диурниста . .	1
— Марко Димчоглић, диурниста . .	1
— Сшанислав Поповић, армиц. магазионер .	1
— Сшефан Радовановић, II. кл. учиш. .	1

Г. Мијаило Николић Ресничкн, I. кл. учит. . 1
— Симеун Живановић, стражмештер . 1
— Петар Стојановић, контум. магаз. . 1
— Лазар Лазаревић, Маџарски јуриста . 1
Г. Милош Урошевић, трговац . . . 1
— Василије Василијевић, трговац и мјесни школа директор 1
— Александар Кирица, трговац . . . 1
— Анастас Поповић, трговац . . . 1
— Алекса Јоанновић, трговац . . . 1
— Ђорђије Здр. Јоанновић, трговац . . 1
— Теодор Аџи-Банић, трговац . . . 1
— Александар Катана, трговац . . . 1
— Панта Стефановић, трговац . . . 1
— Стефан Милутиновић за сина Милоша . 1
— Наум Пескар, трговац 1
— Гаврило Ковачевић, књиговезац . . 1
— Станиша Николић, трговац . . . 1
— Александар Д. Марковић, трговац . 1
— Мијаило К. Зикко, трговац . . . 1
— Димитрије Николић, трговац . . 1
— Мијаило Ј. Зикко, трговац . . . 1
— Константин Ј. Антула, трговац . . 1
— Мијаило М. Јоанновић, трговац . . 1
— Константин М. Јоанновић, трговац . 1
— Ђорђије М. Снида, трговац . . . 1
— Манојло Теодоровић, трговац и ландверски стражмештер 1
— Константин Поп за сина Атанасија . 1
— Петар Дурдула, трговац . . . 1
— Теохар С. Сафир, трговац . . . 1
— Кузман Михаиловић, трговац Сурчински 1
— Константин Солар, трговац . . . 1
— Павле Јоанновић за сина Ђорђија . . 1

Г. Ми-

Г. Мијаило Павловић, трговац	1
— Ђорђије Маринковић, трговац	1
— Анастас Дарвар, трговац	1
— Димитрије Јоанновић, трговац	1
— Тома Јокић, трговац	1
— Ђорђије Солар, трговац	1
— Павле Милинковић, трговац	1
— Стефан Костић, трговац	1
— Павле Георгијевић за сина Димитрија	1
— Игњат Теодоровић, трговац	1
— Антонија Теодоровић, трговац	1
— Анастас Куит Тимолеон, комесионер	1
— Васа Вукомановић, трговац	1
— Мојсило М. Лазаревић, трговац	5
— Никола Јанковић, трг. из старе Пазуве	1
— Живко Јоанновић, трговац из Војке	1
— Ђорђије Клеверић, крчмар, за сина Теодора	1
— Јован Петровић, ковач	1
— Димитрије Недељковић, ћурч. цехмајстор	1
— Ђорђије Костић, ћурчија	1
— Стефан Романчић, дрва либерант, за сина Марка	1
— Никола Јанковић, кројач.	1
— Мијаило Михаиловић, крчмар	1
— Теодор Теодосијевић, сабов.	1
— Павле Јоанновић, трговац	1
— Живко Ранисављевић, чаруџија, за кћер Пулхерију	1
— Стефан Вуић, сабов, за кћер Јекатерину	1
— Стефан Вијатовић, берберин	1
— Павле Лазаревић, калфа трговачки	1
— Мијаило Петровић, калфа трговачки	1
Јован П. Лацко, ученик	1
Марко Г. Лекко, ученик	1

Лазар Г. Романчић, ученик . . . 1
Димитрије Ж. Максимовић, ученик . . 1
Ђорђије В. Стефановић, ученик . . . 1
Константин А. Петровић, ученик . . 1
Константин Г. Веселиновић, ученик . . 1
Г. Урош Лазаревић, трговац, за кћер Софију и сина Теодора 1

82

Иглава.

Бл. Г. Јевгеније Весели, професор . . 1

Карловци Сремски.

Бл. Г. Јован Јаковљевић, Крал. табле Мађарске заклети ношарош 1

Карловци горњи.

(Скупитељ Преч. Г. *Јован Ђаковић*)

Преч. Г. Јован Ђаковић, парох Карловачки, намјесник протопопијата Будачкога и член епархијалне конзисторије . . 1
Г. Јосиф Поповић, трговац и први врљовни шупор 1
— Глигорије Малешевић, трговац и други врљовни шупор 1
— Мијаило Павковић, трговац из Земуна, за себе и за сина свог Марка . . 2
— Јосиф Станојевић, црквењак . . . 1
— високоуч. Самуило Илић, учитељ . 4

10

Ки-

— (o) —

Кикинда велика.

Бл. Г. Лука Кенгелац, крал. директор народни школа, сенатор Кикиндски и више вармеђа асесор 20

Купиново.

Високородни Г. Граф Стефан Бранковић, ћ. к. капетан 1

Мохол.

Преч. Г. Василије Ковачић, протопресвитер Сегедински 1
Бл. Г. Павао Берић, адвокат . . . 1
— — Глигорије Цвеић, нотариј . . 1
— — Н. Н. 1

4

Муач.

(Скупитељ Г. *Адам Драгосављевић*)

Преч. Г. Сава Косић, протопресвитер Муачконољски, парох Киш-Фалупски и Ч. Будимске конз. присједатељ. . . 1
Ч. Г. Јован Живковић, парох Муачки, за своју јединицу кћер Софију, љубитељницу наука 1
— — Алекса Алексић, парох Печварски, за своју љубезну кћер Јулиану, љубитељницу наука 1
— — Андрија Андријевић, парох Маишки . 1
Г. Јован Деметровић, трговац и многозаслужени член комунитета . . . 1
— Мијаило Деметровић, трговац и Чл. комунитета 1

Г. Тео-

Г. Теодор Деметровић, трговац . . . 1
— Манојло Аџијћ, жељни љубитељ књижества Српског 1
— Никола Акимовић, лицитер . . . 1
— Благонадежни јуноша Стефан Вуић, живописац Печварски 1
Благораз. Г. Димитрије Поповић, учитељ Кишфалупски 1
— — Адам Драгосављевић, учитељ Муачки и скуситељ 1

12

Осек.

Бл. Г. Василије Атанасијевић, медицине доктор 1
— — Јован Јанковић, професор . . . 1

2

Падеј.

Бл. Г. Теодор Диван от Падеј . . . 1

Пазува стара.

Високобл. Г. обристлајтнант Ранковић . . 1

Паланка стара.

Ч. Г. Димитрије Поповић, парох . . . 1
— — Василије Вуковић, парох Гложански . 1
Г. Василије Аџијћ старији, трговац и местни школа директор 1
— Марко Ивановић, трговац — . . 1

4

Па-

— (o) —

Пањова.

Бл. Госпоја Сара ош Демелић рођ. Ценовић	1
— Господична Сосана ош Демелић	1
Бл. Г. Пешар Демелић ош Пањове	1
Господична Марија Ценовић	1
	4

Петрово село.

Ч. Г. Марко Вукосављевић, царох	1

Петровци (у Румском спаилуку)

Бл. Г. Ђорђије Конпшић, крал. шабле закл. ношар	1

Пешта.

а) од Г. *Николе Стојановића*:

Бл. Г. Јован Ракић, шаб. адвокат	1
— — Јован Алексић, адвокаш и Ч. конз. Будимске фишкал	1
Г. Ђорђије Кузмановић, избрани граћанин и шрговац	1
— Мијаило Јоановић, избрани граћанин и шрговац	1
— Пешар Раић, шрговац	1
— Јован Димишријевић, шрговац	1
— Андрија Розмировић, шрговац	1
— Гаврило Бозиновац, шрговац	1
— Ђорђије Станковић, шрговац	1
— Димишрије Ненадовић, шрговац	1
— Јосиф Миловук, шрговац	10
— Милан и Душан Миловук	2
— Никола Спојановић, шрговац	1

б) до Г. *Суботе Младеновића*:

Ч. Г. Ђорђије Марго, парох Пешпански и Ч. конз. Буд. асесор	1
Бл. Г. Мијаило Дерра от Морода	1
— — Димитрије Петровић, медицине доктор и месшне школе директор	1
— — Мијаило Вицковић, шаб. адвокаш и пр.	1
— — Конспанцин Спанковић, избрани Грађ. и шрговац	1
— — Јован Трифоновић, шрговац	1
— — Мијаило Косшић, адвокаш	1
— — Јован Кирховић, јураш	1
— — Сава Шилић, јураш	1
— — Петар Дошић, јураш	1
— — Павао Петровић, јураш	1
— — Јован Малешевић, јураш	1
— — Спефан Аваћумовић, јураш	1
— — Теодор Павловић, јураш	1
— — Александар Георгијевић, Ц. године јуриспа	1
— — Спефан Раић, II. године јурисша	1
— — Александар Косшић, II. год. филос. слуш.	1
— — Аврам Давидовић, II. године ф. слуш.	1
— Јован Субоша Младеновић, учишељ Пешпански	1

в) од Г. *Уроша Андрепића*:

Ч. Г. Јован Теодоровић, парох Влашки и Ч. конз. Будимске присједашељ	1
— — Јован Колар, Лушорански проповједник	1
Г. Игњаш Спанковић, избрани граћанин и пр.	1
— Лазар Јоанновић, шрговац	1

г) од Г. *Николе Развале*:

Бл. Г. Димка Цико из Земуна, ландверски капешан и месшни Грчки школа директор	1

Бл.

Бл. Г. Аврам Бранковић, јурат . . . 1
— Анђелко Палацковић, трговац из Велеза 1
— Никола Развала, родом из Сарајева . 1

50

Пожешка наија (у Србији).

(Скупштељ високобл. Г. *Василије Поповић*)

Високоблагородни Г. Василије Поповић, главни кнез наије Пожешке, за себе и за сина свога Стефана 2
Бл. Г. Милован Недељковић, кнез првога среза Пожешког 1
— — Максим Јанковић, кнез другога среза Пожешког 1
— — Петар Лазаревић, кнез среза Карановачког 1
— — Сава Станојевић, кнез среза Подибарског 1
— — Василије Симић, писар суда наије Пожешке 1
Преч. Г. Павле, прота Драгачевски из Гуче 1
— — Илија намјестник Драгачевски из Виче
— — Симеун Поповић, намјестник Моравски из Јежевице 1
Преподобни отац Нићифор, игуман ман. Сретења 1
— — Данило, игуман ман. Благовјештенија 1
— — Арсеније, игуман ман. Љубостиње (у наији Јагодинској) 1
— — Најсије, настојатељ ман. Тројице . 1
Ч. Г. Симеун Велисављевић, парох Чачански 1
— — Теодор Неофитовић, парох Чачански 1
— — Василије, настојатељ ман. Ваведенија 1

— — Јаничије Молер, парох Тијањски . 1
— — Гаврило, парох Горачки . . . 1
— — Риста Протић, парох цркве Прилипца 1
— — Павле Кнежевић, парох Властелички 1
— — Милић Јованновић, парох Лишански . 1
— — Стефан Обер-Кнежевић, парох Мрсаћки 1
— — Илија Миладиновић, парох Лазачки . 1
— — Машија Поповић, парох Карановачки 1
— — Милисав, парох Карановачки . . 1
— — Евгеније, парох Жички . . . 1
— — Вукашин, парох Жички . . . 1
— — Мина, парох цркве Рибничке . . 1
— — Вулета Чеперковић, парох Трстенички 1
— — Милован, парох Врбски . . . 1
Г. Теодор Живковић, учитељ Чачански . 1
— Симеун Милосављевић, трговац Чачански 1
— Стефан Петровић Чолакуша, трговац Чачански 1
— Алекса Анић, трговац Чачански . . . 1
— Васа Игњатовић, трговац Чачански . 1
— Панпелија Анић, сарач Чачански . . 1
— Миливоје Марковић, кујунџија Чачански 1
— Радован Вујовић, кнез Трнавски . . 1
— Ђорђије Кићановић, трговац из Рајца . 1
— Симеун Молеровић, трговац из Карановца 1
— Теодор Кошинац, шупор цркве Карановачке 1
— Стефан Чопић, шупор цркве Карановачке 1
— Симеун Прокић, трговац из Трстеника 1
Стјепан Каргановић, ученик Чачански . 1
Јосиф Спасојевић, ученик Чачански . . 1
Вуја Михаиловић, ученик Чачански . . 1
Алемпије Кнежевић, ученик Чачански . 1
Мијаило Ивановић, ученик Чачански . 1

Па-

Павле Кнежевић, ученик Чачански . . . 1
Симеун Поповић, ученик Врдилски . . 1
Трифун Јелечковић, ученик из Жиче . . 1
Бл. Г. Јован Мићић, кнез у наији Ужичкој (из села Ариља) 1

53

Попинци.

Г. Аћим Миросавић, трговац 1

Рума.

Ч. Г. Лазар Јанковић, парох Румски, за унука Андрију ученика . . . 1
Г. Мијаило Критовац, трговац . . . 1

2

Сасе.

ГГ. браћа (Тоша и Андрија) Димитријевић, трговци 1

Сегедин.

Бл. Г. Аксентије Андреевић от Присаке 1
Г. Стефан Савић, трговац 10

11

Сентомаш.

Ч. Г. Аврам Георгијевић, парох . . . 1

Сењ.

(Скупитељи ГГ. *Браћа Милеусићи*).

Ч. Г. Петар Вучковић, администратор Сењски 1
— — Ђорђије Поповић, капелан Връовински 1
Г. Димитрије Михаиловић. 1

— Или-

— Илија Банѣ 1
— Кирил Трифиѣ, род. из Костајнице, љубитељ књига 1
— Кирил Петерлиѣ, из Оточца . . 1
— Гаврило Милеусниѣ, из Госпиѣа . . 1
— Гаврило Омчикус, из Удбиње . . 1
— Браћа Милеуснићи 2

10

Смедерево.

(Скупитељ Бл. Г. *Антоније Протиѣ*)

Бл. Г. Антоније Протиѣ, ћумрукчија и љубитељ наука, за себе и за сина свога Лазара 2
— — Петар Вулиѣевиѣ 1
Г. Димитрије Костиѣ, трговац . . 1
— Василије Вулиѣевиѣ, трговац . . 1
— Павле Јанковиѣ, из Крњева, љубитељ наука 1
Г. Јаниѣије Милијановиѣ, кнез варошки . 1
— Теодор Паниѣ, трговац . . . 1
— Анастас Филиповиѣ Прилипљанин . 1
— Петар Нешиѣ, трговац 1
— Здравко Миленковиѣ, трговац . . 1
— Павле Станишиѣ, трговац . . . 1
— Тоша Станојевиѣ, сапунџија . . . 1
— Станиша Ивановиѣ из Крњева . . 1
— Павле Живковиѣ, трговац . . . 1
— Ђорђије Љотиѣ, тутор школски . 1
— Павле Јанковиѣ из Коњске . . . 1
— Ђорђије Станишиѣ Сарајевац . . 1
— Коста Јанковиѣ, ученик . . . 1
— Глигорије Атанацковиѣ, ученик . . 1

20

Сомбор.

(Скупитељ Ч. Г. *Павао Атанацковић*)

Ч. Г. Аврам Максимовић, парох Сомборски, Ч. конз. Бачке присједатељ, и Баварског практ. башчованског друштва член	1
— — Василије Миловановић, парох Сомборски, Ч. конз. Бачке и плем. вармеђе Сремске присједатељ	1
— — Константин Стојшић, парох Сомборски	1
— — Арон Грујић, парох Сомборски и протопресвитераша Сомборског намјесник	1
— — Павао Атанацковић, парох Сомборски, и у крал. педаг. Српском институту Катихета ј. р. и пр.	1
— — Арсеније Миловановић, ђакон	1
Бл. Г. Павао Исаковић, пенз. капетан	1
— — Василије Атанацковић, конзул	1
— — Давид Коњевић, сенатор	1
— — Јован Михаиловић, сенатор	1
— — Кузма Прокоповић, лајтнант	1
— — Димитрије Исаиловић, у крал. педаг. Српском институту професор ј. р.	1
— — Јован Петровић, сиропињски отац	1
— — Јован Мразовић, В. фискал	1
— — Никола Бугарски, формундер	1
— — Петар Арадски, геометра	1
— — Сима Поповић, перцептор	1
— — Никола Марковић, адвокат	1
— — Никола Николић, вице-архивар	1
— — Јован Браћевачки, индагатор	1
— — Никола Бранковић, канцелиста	1
— — Јаков Кириковић, општинар	1

— — Кузман Севкић, канцелиста . . 1
— — Јован Хариш, канцелиста . . 1
— — Тома Влашкалић, канцелиста . . 1
— — Гаврило Максимовић, учитељ . . 1
— — Сима Коњевић, учитељ . . . 1
— — Никола Каралић, Јањитор . . 1
Г. Исак Радосављевић, трговац . . . 1
— Марко Бирвалски, трговац . . . 1
— Стефан Илијћ, трговац . . . 1
— Стефан Курјак, трговац . . . 1
— Игњат Селаков, трговац . . . 1
— Сава Гргуров, трговац 1
— Мијаило Исаиловић, стражмештер . 1
— Мојсило Ковачић, ћурчија . . . 1
— Димитрије Болшанић, кулукција . . 1

37

Сурдук.

Г. Матија Вулко, трговац . . . 1

Тишел.

Г. Тимотије Ђорђијевић, трговац . . 6

Тријест.

(Скупитељ Г. *Димитрије Владисављевић*)

Г. Петар Теодоровић, великокупац . . 1
— Димитрије Фрушић, докшор медиц. . 1
— Крсто Цвијетовић, великокупац . 1
— Димитрије Ћирковић, великокупац . 1
— Петар Вукаиловић, лајтнанш код пријца Леополда обију Сицилија регементе 1
— Јефшимије Поповић, учитељ . . 1
— Аншоније Косша Росеши, губ. вице-секр. 1

— Јо-

— Јован Марцикић, у науш. академији ученик. 1
— Симеун Кашурић 1
— Јефшимије Вучешић, ученик . . . 1
— Сшефан Куршовић, ученик 1
— Драго Теодоровић, ученик 1
Господична Јерисена Ризнић . . . 1
Г. Димишрије Владисављевић, учишељ . 6
— Кристо Манџук, морски шргов. капешан 1
— Андрија Сшојковић, шкрибан морски . 1

22

Шабачка наија.

(Скупишељ Бл. Г. *Цветко Рајовић*)

Високородни Господар *Јефрем Обреновић*, главни кнез наије Шабачке, Ваљевске и Београдске . . . 17
Бл. Г. Марко Шпишарац, кнез Мачве и Поцерине 2
— — Ђуко Марковић кнез Посавски . 2
— — Марко Лазаревић, кнез Тамнавски . 2
— — Цвешко Рајовић, секрешар, високородноga Г. Јефрема Обреновића . 1
— — Мијаило Христић, ношар плем. магисшрашa Шабачког . . . 1
— — Лазар Зубан, секрешар мишрополиша Ужичког 1
— — Јован Крсшић, вице-ношар плем. магисшрашa Шабачког . . . 1
— — Ђуко Сшоићевић, јемин висор. Г. Јефрема Обреновића . . . 1
— — Илија Филимоновић, буљубаша шјелохранишеља високор. Г. Јефрема Обреновића 1

——Или-

— — Илија Срдановић, буљубаша подрински 1
— — Симо Катић, буљубаша . . . 1
— — Машија Симић, скелеџија Мишировачки 1
— — Марко Аџи-Стоило, скелеџија на Кленку 1
Преч. Г. Јован Павловић, протопресвитер Шабачки 1
Преподобни отац Серафим, игуман ман. Радовашнице 1
— — Меленшије, јеромонах . . . 1
Ч. Г. Јован Петровић, парох Шабачки . 1
— — Јован Живковић, парох Шабачки . 1
— — Милован, парох Лознички . . 1
— — Исаило Јездимировић, парох Мешлићки 1
— — Илија Симеоновић, парох Добрићки 1
— — Љубинко, парох Муселински . . 1
— — Самуило Никифоровић, парох Кривајски 1
— — Јосиф Обрадовић, парох Свилеувски 1
Г. Ђорђије Јефшимијевић, учишељ II. класе у Шапцу 1
— Радован Пашшелић, учишељ Богашићки 1

Трговци и граћани Шабачки.

Г. Јован Тркић, шрговац и главни кмет Шабачки 1
— Петар Златковић 1
— Пашто Романовић 1
— Сава Калпакчија 1
— Ђуко Јадранин 1
— Никола Нинић 1
— Јефшо Поповић 1
— Коста Жвакић 1

— Ђор-

— Ђорђије Јеленић 1
— Ђорђије Леонтијић 1
— Аџи - Алемије Јадранин 1
— Милинко Ранћ 1
— Јован Романовић 1
— Стефан Чаркација 1
— Паншо Радосављевић 1
— Живан Петровић 1
— Јован Куртовић 1
— Милосав Трифуновић 1
— Пајко Илијћ 1
— Гајо Машић 1
— Јован Узуновић 1
— Милош Остоић 1
— Радован Нерадинац 1
— Проко Јовановић 1
— Милован Кујунџија 1
— Сава Чопрић 1
— Јоца Миличанац 1
— Јован Остоић 1
— Јоса Благојевић 1
— Пешар Трифуновић 1
— Никола Танацковић 1
— Макевија Марковић 1
— Пешар Попадић 1
— Стефан Ђукић 1
— Ранко Милићевић 1
— Јеремија Богдановић 1
— Глишо Богатинац 1
— Мишар Андесилић за сина . . . 1
— Јован Гавриловић 1
— Јанко с Уба 1

86

Ши-

— (o) —

Шибеник.

Г. Никола Милетић, шрговац, родом из Србије	1
— Григорије Петрановић, шрговац . . .	1
	2

89. Frau

У БУДИМУ,

у штампарији крал. универс. Пештанскога.
1828.

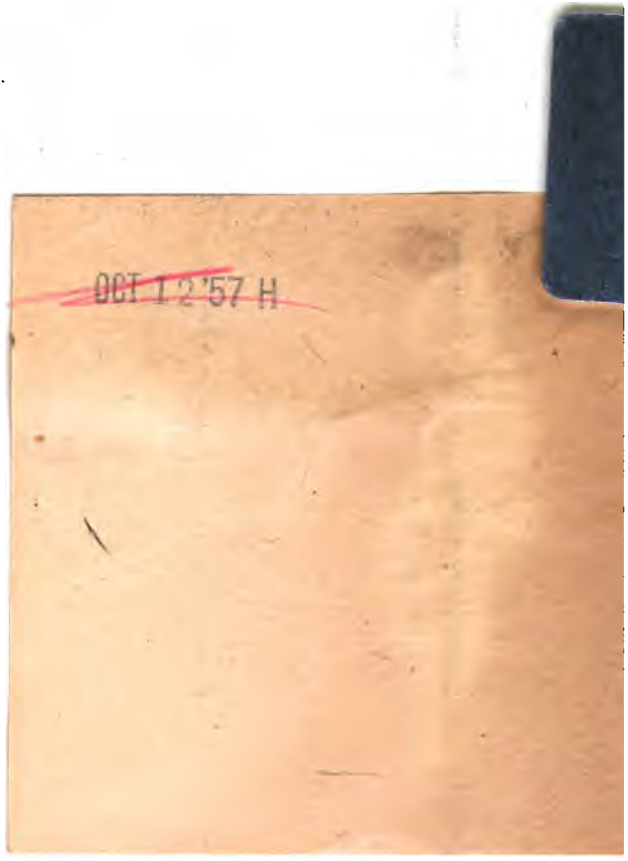
OCT 12'57 H